

‘Pitbull op hakken’
Een kritische discoursanalyse van de framing van gender in de
beschrijvingen van Tweede Kamerleden

MA-scriptie Taalbeheersing

Universiteit Leiden

Neerlandistiek

Naam: Judith Lemkes

Studentnummer: S1540319

Begeleider: Dr. F.S. Jungslager

Tweede lezer: Dr. M. van Leeuwen

Inleverdatum: 15 juni 2020

Aantal woorden: 17317

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
2. Theoretisch kader	6
2.1. Critical Discourse Analysis	6
2.1.1. Critical Discourse Analysis en gender	7
2.1.2. Feminist Critical Discourse Analysis	8
2.2. Framing	9
2.2.1. Framing: definitie	9
2.2.2. Critical Discourse Analysis en framing	11
2.3. Genderframes in de media	12
2.3.1. Verschillen op basis van gender	13
2.3.2. Vijf genderframes	15
2.4 De selectie van frames voor de analyse	16
2.4.1. Tekstdoelen beschrijvingen politici	17
2.4.2. Selectiecriteria	18
2.4.3. De geselecteerde frames	18
2.4.3.1. Vrouw als onderdeel van het gezin	19
2.4.3.2. Vrouw als uitzondering op de mannelijke standaard	20
3. Corpusbeschrijving en corpusverantwoording	21
4. Methode	23
4.1. Methode van Van Gorp	23
4.1.1. Inductieve fase	24
4.1.2. Deductieve fase	25
5. Resultaten	26
5.1. Resultaten inductieve analyse	26
5.1.1. Framematrix Vrouw als onderdeel van het gezin	26
5.1.2. Framematrix Vrouw als uitzondering op de mannelijke standaard	29
5.2. Resultaten deductieve analyse	31
5.2.1. Resultaten per partij	31
5.2.1.1. VVD	32
5.2.1.2. CDA	34
5.2.1.3. D66	35
5.2.1.4. GroenLinks	36
5.2.1.5. SP	38

	5.2.1.6. PvdA	39
	5.2.1.7. PvdD	41
6.	Conclusie	43
7.	Discussie	46
8.	Bibliografie	48
9.	Bijlage	51

1. Inleiding

In Nederland zijn er 49 vrouwelijke en 101 mannelijke Tweede Kamerleden. De vrouwelijke politici zijn dus ruim in de minderheid. Ook in veel andere landen zijn minder vrouwelijke politici actief. Vrouwen zijn dan ook gemiddeld minder geïnteresseerd in politiek dan mannen. Daar staat echter tegenover dat vrouwen meer betrokken kunnen raken bij de politiek als ze vrouwelijke politici te zien krijgen (O'Neill et al. 2016, p. 294).

In de media verschilt de berichtgeving over vrouwelijke politici van de berichtgeving over mannelijke politici. Vrouwelijke politici krijgen relatief minder aandacht in de media dan mannelijke politici. Toen er bijvoorbeeld in België dertig procent van de politici vrouw was, kregen zij in de media maar veertien procent van de spreektijd (Vos, 2013, p. 402).

Vrouwen krijgen niet alleen minder media-aandacht dan hun mannelijk collega's, maar ze worden ook anders geframed dan mannelijke politici (Gidengil & Everitt, 2003, Nacos, 2005, O'Neill et al. 2016). Zo staan bij vrouwelijke politici meer hun gender, familierol en uiterlijk centraal in de media (Vos, 2013). Op de site van de VVD staat bijvoorbeeld hoe Kamerlid Dilan Yesilgöz-Zegerius beschreven wordt in de media: 'NRC Handelsblad noemde me ooit een pitbull op hakken. Dat vat het wel goed samen'¹. Haar karakter en haar hakken worden genoemd door het NRC. Yesilgöz-Zegerius wordt neergezet als een sterke politicus, maar ook haar vrouwelijkheid wordt benadrukt.

De berichtgeving in de media is dus anders bij mannelijke politici dan bij vrouwelijke politici. Naar hoe vanuit de politieke partijen zelf vrouwelijke politici worden geframed is echter nog nauwelijks onderzoek gedaan. Het is dus niet bekend of de frames die in de media ingezet worden bij vrouwelijke politici ook door politieke partijen gehanteerd worden. In deze scriptie wordt daarom onderzocht of de genderverschillen uit de media ook te zien zijn bij de politieke partijen zelf. De onderzoeksvraag is: zijn er verschillen in de framing van beschrijvingen van vrouwelijke en mannelijke politici door politieke partijen?

Het corpus bestaat uit de beschrijvingen van Tweede Kamerleden op de sites van politieke partijen. Op de sites van de meeste politieke partijen wordt ieder Tweede Kamerlid van de partij in een tekst kort voorgesteld. In die tekstjes is te zien welk beeld de politieke partij wil weergeven van hun politici.

Critical Discourse Analysis biedt het perspectief waarmee de onderzoeksvraag beantwoord wordt. Door middel van een kritische discoursanalyse wordt onderzocht of de manier waarop vrouwelijke politici in de media gezien worden ook terug te zien is bij de politieke partijen. Als de frames ook zichtbaar zijn bij politieke partijen is er wellicht sprake van een maatschappelijke structuur waarin vrouwelijke politici anders worden gezien dan mannelijke politici. Wanneer de frames uit de media niet zichtbaar zijn in uitingen van

---

¹ <https://www.vvd.nl/profielen/dilan-yesilgoz-zegerius/>

politieke partijen, zou dat kunnen betekenen dat er in de samenleving niet overal anders wordt gekeken naar vrouwelijke politici. Er is dan wellicht geen sprake van een maatschappelijke structuur, maar van een beeld dat alleen in de media aanwezig is.

In het theoretisch kader wordt onder 2.1 dieper ingegaan op wat Critical Discourse Analysis inhoudt. Bij 2.2. wordt het begrip framing gedefinieerd. Vervolgens wordt besproken hoe vrouwelijke politici in de media worden geframed. Er worden op basis van de eerdere onderzoeken naar genderframes in de media twee frames geselecteerd die onderzocht worden, namelijk het frame waarbij de vrouw als uitzondering op de mannelijke standaard wordt gezien en het frame waarbij de rol in het gezin bij vrouwelijke politici centraal staat. In hoofdstuk drie wordt het corpus beschreven. Het corpus bestaat uit de beschrijvingen van Tweede Kamerleden op de sites van politieke partijen. Deze beschrijvingen laten zien welk beeld politieke partijen willen weergeven van hun mannelijke en vrouwelijke politici. De beschrijvingen van de politici van de VVD, het CDA, D66, GroenLinks, SP, PvdA en PvdD worden geanalyseerd. Vervolgens wordt in hoofdstuk vier de onderzoeksmethode beschreven. De analysemethode van Van Gorp (2010) wordt gehanteerd. In de onderzoeken naar genderverschillen in de media wordt niet altijd duidelijk beschreven welke tekstuele kenmerken worden meegenomen bij het definiëren van de verschillende frames. Daarom worden de kenmerken van de frames eerst beschreven en wordt vervolgens geanalyseerd in hoeverre de frames terug te zien in de beschrijvingen. In hoofdstuk zes komen de resultaten van de analyse aan bod. Er wordt per partij onderzocht of vrouwelijke politici anders geframed worden dan mannelijke politici. Tot slot wordt aan de hand van de resultaten geconcludeerd in hoeverre de framingsverschillen in de media terug te zien zijn in de beschrijvingen van politieke partijen en worden de resultaten bediscussieerd.

2. Theoretisch kader

In het theoretisch kader wordt onder 2.1. aandacht besteed aan de Critical Discourse Analysis, omdat Critical Discourse Analysis het perspectief vormt waarmee dit onderzoek wordt uitgevoerd. Vervolgens komt onder 2.2. het begrip framing aan bod, waarbij in het bijzonder aandacht wordt besteed aan de relatie tussen framing en cultuur en de waarde van Critical Discourse Analysis bij framingsonderzoek. Hierna wordt onder 2.3. een overzicht gegeven van de verschillende al bestaande genderframes uit de media en onder 2.4. worden de twee frames geselecteerd die onderzocht worden bij de analyse van de beschrijvingen van Tweede Kamerleden op de sites van politieke partijen.

2.1. Critical discourse analysis

CDA (Critical Discourse Analysis) vormt het uitgangspunt voor dit onderzoek naar genderframes bij politieke partijen. Binnen de CDA wordt ervan uitgegaan dat taal gevormd wordt door sociale structuren en instituties en dat taal tegelijkertijd ook die sociale structuren vormt. Instituties, een situatie en sociale structuren zijn een kader voor een bepaalde gebeurtenis. Sociale identiteiten en relaties tussen groepen komen op die manier tot stand (Wodak, 2015, p. 6). In een samenleving waar bijvoorbeeld sprake is van racisme kan een etnische minderheid met negatieve termen worden aangeduid. Die termen kunnen ervoor zorgen dat de samenleving een groep ziet die 'anders' is en dat ook de mensen die bij die groep horen zichzelf als anders zien dan de rest van de samenleving. Zo ontstaat er een sociale identiteit en wordt deze identiteit tegelijkertijd weergegeven in het taalgebruik.

Machtsstructuren in de samenleving hebben een belangrijke rol binnen CDA. Deze sociale structuren ontstaan doordat er een ongelijke verdeling van macht is tussen bepaalde groepen (Van Rees, 2003, p. 88). In een samenleving waar racisme aanwezig is, wordt een minderheid in negatieve termen beschreven. Door de ene groep als beter dan de andere te beschrijven, krijgt de minderheid die negatief wordt beschreven minder macht dan andere groepen in de samenleving. Tegelijkertijd is het mogelijk dat de groep in negatieve termen wordt beschreven doordat deze groep minder macht heeft.

CDA bestaat uit verschillende theorieën en verschillende onderzoeksmethodes. CDA biedt een kritisch perspectief bij een onderzoek, maar vormt zelf geen onderzoeksmethode. 'critical' houdt in dat er kritisch onderzoek wordt gedaan. Kritisch onderzoek betekent niet dat er negatief moet worden gekeken naar wat onderzocht wordt. Het betekent dat sociale fenomenen niet zomaar worden geaccepteerd zoals ze zijn, maar dat er wordt onderzocht waarom iets zo is en waar het fenomeen uit bestaat (Wodak, 2015, p. 3). De analyse bij CDA bestaat uit twee onderdelen. Een descriptief deel, waarbij taal wordt onderzocht, en een verklarend deel, waarbij de bevindingen uit het descriptieve deel in een context worden

geplaatst en uitgelegd worden. Er wordt zo een verband gelegd tussen taal en een sociale macrostructuur (Khosravinik, 2010, p. 55).

Onderzoek naar taaluitingen is een belangrijk onderdeel van CDA en is gericht op formuleringskeuzes en de ideologische betekenis van die keuzes. Er wordt vanuit gegaan dat bij taalgebruik altijd bepaalde keuzes worden gemaakt die betekenisvol zijn. Een uitgangspunt van CDA is dat taal altijd een ideologische lading heeft die niet meteen zichtbaar is voor iedereen. Binnen de CDA is het de taak van onderzoekers om die machtsverhoudingen aan het licht te brengen (Van Rees, 2003, p. 88). In 2.2.2. wordt uiteengezet waarom CDA een geschikt perspectief kan bieden bij onderzoek naar framing en in het bijzonder bij dit onderzoek.

2.1.1. Critical Discourse Analysis en gender

CDA wordt ook ingezet om sociale structuren op het gebied van gender te onderzoeken. Gender wordt gezien als een sociale categorie die gerelateerd is aan andere sociale categorieën, zoals identiteit, seksualiteit, etniciteit, leeftijd en sociale klasse (Lazar, 2007, p. 141). Een uitgangspunt in onderzoek naar gender vanuit CDA is dat gender in een sociale context gevormd wordt. Mannelijkheid en vrouwelijkheid zijn concepten die niet vaststaan, maar in een samenleving vorm krijgen. Hoe mannelijkheid en vrouwelijkheid gedefinieerd worden is afhankelijk van plaats, tijd en de sociale situatie. Gender is dus niet een eigenschap van een individu, maar ontstaat binnen een discours. Het is eerder een proces dat een individu ondergaat. Dat betekent dat door een onderzoek naar gender iets gezegd kan worden over die sociale context (McKay, 2020, p. 32). De manier waarop over mannelijkheid en vrouwelijkheid wordt gedacht in een samenleving, kan bijvoorbeeld iets zeggen over de verhoudingen tussen mannen en vrouwen.

Een recent voorbeeld van een onderzoek naar gender vanuit CDA is het onderzoek van McKay (2020). McKay onderzoekt hoe gender gerepresenteerd wordt in de media tijdens het Schotse referendum in 2014. In het bijzonder wordt er aandacht besteed aan de deelname van twee vrouwelijke politici aan een televisiedebat. Er worden krantenartikelen geanalyseerd om te bepalen welke rol hun gender speelt in het debat. Uit het onderzoek blijkt dat de vrouwelijke politici gestereotypeerd worden en dat ze als uitzondering worden gezien in een mannelijke politieke context. CDA wordt in dit onderzoek ingezet om, door de taal te analyseren, te onderzoeken hoe een genderdiscours geconstrueerd wordt. Door op microniveau teksten te onderzoeken kan er iets over het macroniveau, de rol die gender speelt in de samenleving, gezegd worden (McKay, 2020, p. 34).

De uitgangspunten van CDA vormen daarom ook een geschikt perspectief voor het onderzoek naar verschillen op basis van gender in de manier waarop politieke partijen communiceren over de Tweede Kamerleden. In dit framingsonderzoek worden

maatschappelijke structuren kritisch onderzocht. Ook in dit onderzoek wordt ervan uitgegaan dat gender een sociaal geconstrueerd concept is. De blik op vrouwelijke politici kan onderzocht worden als een onderdeel van een bepaalde machtsstructuur. Als mannen bijvoorbeeld eerder worden gezien als leider dan vrouwen, bepaalt dat hoe mannen en vrouwen zich tot elkaar verhouden. Mannelijke en vrouwelijke politici krijgen een sociale identiteit toegewezen die door middel van de analyse van hun beschrijvingen onderzocht kan worden.

2.1.2. Feminist Critical Discourse Analysis

Een tak van de CDA waarbinnen veel aandacht wordt besteed aan gender is de *Feminist Critical Discourse Analysis*. Hierin wordt CDA verbonden aan *feminist studies*. Het doel van onderzoek binnen de feministische CDA is om beter te begrijpen hoe machtsrelaties en ideologie in elkaar zitten binnen een discourse waarbinnen sociale relaties op basis van gender georganiseerd zijn (Lazar, 2007, p. 141). Er wordt ook er onderzoek gedaan naar gender binnen de CDA zonder dat dit expliciet onder Feminist CDA geschaard wordt, zoals het eerder genoemde onderzoek van McKay (2020). Een verschil tussen algemeen genderonderzoek binnen CDA en Feminist CDA is dat men binnen Feminist CDA de sociale relaties ook daadwerkelijk wil veranderen door middel van onderzoek. Door de relaties bloot te leggen zou er verandering kunnen komen in de machtsverhoudingen (Lazar, 2007, p. 143).

Feminist CDA biedt een interessant perspectief, maar vormt geen geschikt uitgangspunt voor dit onderzoek. Niet alle uitgangspunten van Feminist CDA worden namelijk overgenomen. Zo wordt er binnen de Feminist CDA van uitgegaan dat er een ongelijke verhouding is tussen mannen en vrouwen (Lazar, 2007, p. 143). Dit onderzoek wordt echter zo veel mogelijk zonder deze aanname uitgevoerd. Het doel is om de frames zo objectief mogelijk te onderzoeken. Dat er aanwijzingen bestaan voor een ongelijke verhouding zou een uitkomst van het onderzoek kunnen zijn, maar er zou ook kunnen blijken dat er juist geen verschillen op basis van gender zichtbaar zijn. Daarnaast wordt er binnen Feminist CDA van uitgegaan dat er een patriarchale samenleving bestaat (Lazar, 2007, p. 146). In dit onderzoek vormt dat geen uitgangspunt. De bedoeling is om de structuren te onderzoeken zonder vooraf aannames te doen over de machtsrelatie tussen mannen en vrouwen. Verder wordt binnen Feminist CDA het begrip 'kritisch' anders gezien dan binnen CDA in het algemeen. Er wordt daadwerkelijk kritiek geleverd op hoe de machtsstructuren in elkaar zitten. Feminist CDA onderzoekers willen de structuren veranderen (Lazar, 2007, p. 143). Het doel van dit onderzoek is echter niet om de structuren te veranderen, maar om zo neutraal mogelijk maatschappelijke structuren te analyseren.

2.2. Framing

2.2.1. Framing: definitie

Het begrip framing kent verschillende invalshoeken. De theorie over framing is ontstaan in de cognitieve psychologie en culturele antropologie. Later werd het begrip framing ook in andere disciplines gebruikt. De precieze betekenis van het begrip kan echter verschillen per discipline (Van Gorp, 2006, p. 246). Veel definities van framing beschrijven de manier waarop teksten gevormd worden door informatie te interpreteren, te selecteren, maar ook juist door informatie niet in de boodschap op te nemen (Carragee & Roefs, 2004, p. 215). Een veel aangehaalde definitie van framing is die van Entman (1993, p. 52):

To frame is to select some aspects of a perceives reality and make them more salient in a communicating text, in such away as to promote a particular problem defenition, causal interpretation, moral evaluation and/or treatment recommendation.

Ook bij de definitie van Entman staat centraal dat door framing aspecten benadrukt worden in een tekst en dat er informatie geselecteerd wordt. De selectie die plaatsvindt heeft een doel volgens Entman. Er kan bijvoorbeeld aangestuurd worden op een bepaalde oplossing voor een probleem.

Gagestein en Mes (2019, p.6) stellen ook dat frames de manier waarop mensen de werkelijkheid interpreteren kunnen sturen:

Een frame is een verhaal met bijbehorende woorden dat tussen de regels door de lezer of luisteraar meegeeft hoe hij de wekelijkheid – dus de inhoud – moet interpreteren.

Net als Entman (1993) noemen zij dat er bepaalde aspecten van de werkelijkheid worden belicht, maar ze stellen ook dat andere aspecten juist minder zichtbaar kunnen worden gemaakt. Framing wordt door hen gepresenteerd als een nuttig middel om mensen te overtuigen, een middel dat iedereen die een bepaald doel heeft met communicatie kan inzetten (Gagestein en Mes, 2019, p. 28). Een frame bestaat dus uit bepaalde keuzes die gemaakt zijn door de auteur, maar het hoeft niet zo te zijn dat een auteur heel bewust een frame heeft inzet. Ook door minder bewuste keuzes kan een frame ontstaan. Auteurs moeten namelijk altijd selecteren welke informatie ze geven (Gagestein en Mes, 2019, p. 30). In dit onderzoek wordt het niet relevant geacht in welke mate de frames bewust worden ingezet en is dit bovendien ook niet te achterhalen.

Gagestein en Mes definiëren een frame als een verhaal en, anders dan Entman (1993), niet als tekst. Een verhaal hoeft niet alleen uit tekst te bestaan, maar kan ook beeld

bevatten. Gagestein en Mes hebben dus een bredere definitie van wat frames zijn. Ze delen een frame op in drie elementen: de emotionele basis, het narratief en 'taal en beeld'. De emotionele basis bestaat uit een bepaalde waarde die aanwezig is in het frame, bijvoorbeeld samenwerking of gezondheid. Wanneer er een waarde te duiden is in het frame, maakt dat het frame waardevoller. De lezer moet doorhebben dat het verhaal over iets belangrijks gaat, anders neemt lezer niet de moeite om de boodschap goed tot zich te nemen. Een verhaal waarin gezondheid centraal staat zal waarschijnlijk beter verwerkt worden dan een verhaal waarin bijvoorbeeld slechts een product aangeprezen wordt. Het narratief gaat over wat er aan de hand is en wie de personages zijn. Het verhaal moet een voorspelbare logica bevatten. Taal en beeld communiceren de frames (2019, p. 33).

Verder leggen Gagestein en Mes sterk de nadruk op de overtuigingskracht van frames. Ze stellen dat een goed frame onzichtbaar kan overtuigen, waardoor een lezer wordt gestuurd zonder door te hebben dat er sprake is van een overtuigingspoging. De lezer verwerkt de boodschap dan minder kritisch en zal eerder openstaan voor het standpunt (2019, p. 30).

Van Gorp (2010, 87) besteedt in zijn definitie minder aandacht aan de overtuigingskracht van frames en benadrukt de rol die cultuur bij framing speelt:

Culturally embedded frames form universally understood codes that implicitly influence the receiver's message interpretation, which lends meaning, coherence, and ready explanations for complex issues.

Frames drukken bepaalde cultureel gedeelde gedachten met een symbolische betekenis uit. In een frame kunnen bijvoorbeeld vooroordelen, waarden, narratieven, archetypen, mythen of stereotypen verweven zijn. Het doel van framing kan het formuleren van een probleem zijn, het brengen van een oplossing voor een probleem en het benoemen wie de actoren zijn die verantwoordelijk zijn voor het probleem en de oplossing (Van Gorp, 2010, p. 12).

Frames zijn cultureel bepaald. Er bestaan binnen een cultuur vaste frames die mensen die onderdeel zijn van de cultuur als herkenbaar zullen ervaren. Tegelijkertijd zijn het individuen die deze frames inzetten. Zij verbinden deze frames aan teksten. Deze culturele frames worden dus ingezet door mensen die onderdeel zijn van een cultuur en worden ook bepaald door de cultuur. De mensen die een tekst horen of lezen moeten uiteindelijk de verbinding leggen tussen de middelen in de tekst en de frames die in een cultuur aanwezig zijn. De makers en het publiek moeten dus gemeenschappelijke frames hebben (Van Gorp, 2006, p. 248).

Deze definitie van framing past goed binnen CDA, waarbij er ook vanuit wordt gegaan dat maatschappelijke of culturele structuren door middel van taal gevormd worden. Van Gorp stelt dan ook dat er een betekenisvolle onderliggende structuur aanwezig is in een frame. Deze structuur is meestal niet meteen zichtbaar, maar kan door middel van een contentanalyse geduid worden. Door frames te analyseren kan er dus een bepaalde onderliggende culturele structuur aan de oppervlakte komen (Van Gorp, 2010, p. 87).

Daarnaast beschrijft Van Gorp (2010, p. 91) frames op een heldere manier die ook in dit onderzoek wordt aangehouden. Van Gorp stelt dat frames bestaan uit een *frame package*. Het *frame package* laat zien hoe het frame een onderwerp representeert. Dit *frame package* bestaat dan weer uit een structuur van verschillende onderdelen die de indicatoren vormen voor het *frame package*. Deze indicatoren worden de *framing devices* genoemd. Deze kunnen in veel verschillende vormen voorkomen. Zo kunnen de structuur van een tekst, historische voorbeelden, metaforen, woordkeuzes, maar bijvoorbeeld ook grafieken en afbeeldingen een *framing device* zijn. Van Gorp maakt onderscheid tussen *framing devices* en *reasoning devices*. *Reasoning devices* zijn in tegenstelling tot *framing devices* niet altijd expliciet aanwezig in een frame. Ze vormen een causaal verband dat door de lezer van een frame te leggen is. Er wordt in de tekst bijvoorbeeld een oorzaak aangedragen van een probleem. Door het frame wordt de lezer gestuurd in het redeneren en het kiezen voor een bepaalde oplossing. Daarnaast zijn er ook *formatting devices*, die volgens Van Gorp een aparte categorie vormen naast de *framing devices*. Hieronder vallen onder andere het aantal woorden en afbeeldingen, de plaatsing van een tekst, de lay-out en bij audiovisuele bronnen de editing. In dit onderzoek worden *formatting devices* buiten beschouwing gelaten en worden alleen de *framing devices* en *reasoning devices* geanalyseerd.

In dit onderzoek ligt de nadruk op de definitie van Van Gorp. Vanwege de rol die cultuur heeft, leent deze definitie zich goed voor een kritische discourse analyse. Daarnaast wordt de analysemethode van Van Gorp gebruikt, dus daar sluit deze definitie goed bij aan. Ook het perspectief van Gagestein en Mes is echter relevant voor het onderzoek. Zij beschrijven hoe framing ingezet kan worden als middel om te overtuigen. Het corpus bestaat uit beschrijvingen van Tweede Kamerleden en de politieke partijen communiceren die beschrijvingen met bepaalde doelen. Het overtuigingsproces is dus belangrijk binnen dit corpus. De definities van Van Gorp (2010) en Gagestein en Mes (2009) sluiten elkaar niet uit. Ze belichten twee verschillende aspecten van framing die beide van belang zijn voor dit onderzoek.

2.2.2. Critical discourse analysis en framing

CDA kan een goed uitgangspunt vormen voor het analyseren van frames. De verbinding tussen frames en cultuur waar Van Gorp (2010) over schrijft laat zien dat frames iets kunnen

zeggen over de maatschappelijke structuren die in een samenleving aanwezig zijn. Hij stelt dat frames gevormd worden door cultuur en ook weer de cultuur vormen, net zoals binnen de CDA ervan uit wordt gegaan dat taal sociale structuren vormt en tegelijkertijd sociale structuren gevormd worden door taal. Er zijn verschillende onderzoeken waarbij onderzoek naar framing verbonden wordt aan CDA.

Zo onderzoekt Guzman (2011) vanuit CDA frames op de sites van CNN en Foxnews. Uit dit onderzoek blijkt dat frames die eerder werden ingezet in de berichtgeving over moslims in het Midden Oosten, ook worden ingezet in de berichtgeving over de Egyptische revolutie. Het gaat hierbij om de frames waarbij vriend en vijand tegenover elkaar staan en rationeel tegenover irrationeel. CDA vormt een geschikt uitgangspunt voor het onderzoek omdat deze frames laten zien hoe de verhouding wordt gezien tussen onder andere de opstandelingen in Egypte, die als vriend worden geframed, en de Egyptische president Mubarak, die als vijand wordt neergezet. De mensen die protesteren in Egypte worden dichtbij de VS geplaatst, terwijl president Mubarak als 'de ander' worden beschreven. Dat deze groepen zo geframed worden kan er ook weer aan bijdragen dat inwoners van de VS die het nieuws lezen nog sterker volgens deze frames over de verhoudingen gaan denken. Op die manier laat het frame een machtsverhouding zien, maar draagt het ook bij aan het bestaan van die verhouding.

Een heel ander voorbeeld van framingonderzoek binnen CDA is een onderzoek van Budd, Kelsey, Mueller en Whittle (2019). Zij onderzochten hoe industrie rondom flitskredieten (leningen van een laag bedrag met een korte looptijd) geframed wordt in de Britse pers. Ze proberen hierdoor de onderliggende sociaaleconomische structuur bloot te leggen. De industrie wordt geframed als een moreel probleem en er werd door het gebruik van bepaalde frames een basis gelegd voor morele paniek. Er werden metaforen over pijn, ziekte en dood ingezet in de berichtgeving over de flitskredieten. Ook werd onderzocht wie als schuldigen worden geframed. In dit onderzoek is CDA van belang omdat onder andere de rol van de ideologie van de vrije markt onderzocht wordt. Hoe er over flitskredieten geschreven wordt, zegt iets over de manier waarop in een maatschappij gekeken wordt naar de vrije markt en naar verantwoordelijkheid binnen die vrije markt.

2.3. Genderframes in de media

Naar genderverschillen in berichtgeving over politici zijn veel onderzoeken gedaan in verschillende landen en met verschillende soorten media als corpus. Deze onderzoeken laten zien dat vrouwelijke politici anders worden beschreven dan mannelijke. Zo wordt het gender vaker benoemd bij vrouwelijke politici, wordt de rol van moeder en vrouw benadrukt, wordt het uiterlijk vaker genoemd, worden vrouwelijke politici als uitzondering op mannelijke politici beschreven en wordt het karakter van vrouwen meer met negatieve en agressieve

woorden beschreven (Vos, 2013, p. 391). Eerst wordt een overzicht gegeven van onderzoek naar genderverschillen in de media. Vervolgens worden die verschillen ingedeeld onder vijf frames.

2.3.1. Verschillen op basis van gender

Uit een aantal onderzoeken blijkt dat de debatstijl van vrouwelijke politici anders wordt beschreven dan die van mannelijke politici. Gidengil & Everitt (2003, p. 570) onderzochten hoe er in de Canadese media geschreven wordt over mannelijke en vrouwelijke politici tijdens verkiezingsdebatten. Uit dit onderzoek blijkt dat er een verschil op basis van gender zichtbaar is. Het gedrag van vrouwelijke politici wordt vaker als confronterend beschreven dan het gedrag van mannelijke politici. De vrouwelijke politicus wordt vaker door de media beschreven door middel van oorlogsmetaforen dan haar mannelijke collega's, terwijl ze in het debat niet daadwerkelijk agressiever is dan de mannelijke politici.

Ook Cameron en Shaw (2020) stellen in een onderzoek naar politici in het Verenigd Koninkrijk dat er geen verschillen zijn tussen de debatstijl van mannelijke en vrouwelijke politici. De mannelijke en vrouwelijke politici gebruikten coöperatieve en competitieve strategieën. In de media werd echter de manier van debatteren van de vrouwelijke deelnemers aan het debat afgezet tegen de stijl van de mannelijke deelnemers. De vrouwelijke manier van debatteren werd in de media als beter gezien dan die van de mannelijke politici. De vrouwelijke manier van politiek bedrijven wordt als nieuw, progressief en anders dan die van het mannelijke establishment gezien, hoewel er dus niet daadwerkelijk genderverschillen in debatstijl zichtbaar zijn. Er wordt gesuggereerd dat er een soort ideale vrouwelijke spreker is, terwijl deze spreker in werkelijkheid niet bestaat (Cameron en Shaw, 2020, p. 157).

Een ander verschil in de berichtgeving over mannelijke en vrouwelijke politici is dat mannelijke politici als de standaard politici worden gezien en vrouwelijke politici als uitzondering. Escobar-Lemmon et al. (2016) stellen vast dat er in verschillende landen bij de benoemingen van rechters voor de hoge raad het frame zichtbaar is waarmee vrouwen als uitzondering worden beschreven. De vrouwelijke rechters worden gezien als iets nieuws en als anders dan de mannelijke rechters. Bij de vrouwelijke rechters wordt in de media dus vooral benoemd dat ze vrouw zijn. Vrouwelijke rechters worden als vrouw gezien, terwijl de mannelijke rechters gewoon als rechter in de media zichtbaar zijn. Dit frame kan ingezet worden door bijvoorbeeld te benoemen dat iemand de eerste vrouwelijke lijsttrekker of de eerste vrouwelijke president is. Zo wordt er aandacht besteed aan de aanwezigheid van vrouwen in een bepaalde functie, maar wordt de vrouw tegelijkertijd neergezet als een buitenstaander in de politiek. De mannelijke politicus blijft de norm, terwijl de vrouw slechts een uitzondering is die veinst een politicus te zijn (2020, McKay, p.33).

Uit een Nederlands onderzoek blijkt dat mannen als de standaard politiek leider worden gezien, terwijl er bij vrouwelijke politici minder aandacht is voor de leiderschapskwaliteiten. Aaldering (2018, p.53) stelt in haar proefschrift vast dat vrouwelijke politici in de Nederlandse kranten anders worden beschreven dan mannelijke politici als het gaat om leiderschap. Aaldering stelt dat er vijf eigenschappen zijn die de kiezers graag willen zien bij een politicus en die kunnen bepalen of de bevolking op de politicus stemt. Ten eerste is dat politiek vakmanschap, waaronder algemene kennis, kennis van specifieke onderwerpen, strategisch gedrag en ervaring valt. Ten tweede daadkrachtig handelen. Hierbij gaat het om zelfvertrouwen en besluitvaardigheid. Ten derde is er integriteit, waar eerlijkheid onder valt. De vierde eigenschap zijn de communicatieve vaardigheden, waaronder onder andere empathie, vriendelijkheid, rust en charme vallen. De vijfde eigenschap is consistentie, waar stabiliteit en voorspelbaarheid in het handelen van de politicus onder geschaard worden (Aaldering, 2018, p. 56).

Aaldering analyseert krantenartikelen van 2006 tot 2012. Alleen bij integriteit en consistentie wordt over de mannelijke en vrouwelijke politici hetzelfde geoordeeld in de media. Bij de beschrijvingen van mannelijke partijleiders wordt vaker hun politieke vakmanschap genoemd, ze worden vaker als daadkrachtig beschreven en hun communicatieve vaardigheden worden vaker genoemd dan bij vrouwelijke politieke leiders (Aaldering, 2018, p. 65).

Ook in verkiezingstijd zijn er in de media verschillen zichtbaar op basis van gender. Zo wordt er tijdens verkiezingscampagnes in de VS bij vrouwelijke politici in de media minder aandacht besteed aan politieke onderwerpen en meer aan hoe waarschijnlijk het is dat zij de verkiezingen winnen. Vanwege de aandacht voor de race in plaats van de inhoud wordt dit het paardenraceframe genoemd. Bij zo'n paardenraceframe wordt vooral aandacht besteed aan de positie van de kandidaat in de publieke opinie. In het Amerikaanse congres komt deze manier van berichtgeven vaker voor bij vrouwelijke politici dan bij mannelijke politici. In een onderzoek naar Duitse politici is er echter nauwelijks een verschil zichtbaar op basis van gender (Semetko & Boomgaarden, 2007, p. 164).

Uit een onderzoek van Garcia-Blanco en Wahl-Jorgensen (2012) blijkt dat het uiterlijk van vrouwelijke politici een belangrijk onderdeel van berichtgeving is. Zij onderzochten hoe er in verschillende Europese landen in de media geschreven wordt over een Spaans kabinet dat voor de meerderheid uit vrouwen bestaat. In veel Europese media werd genoemd dat het opmerkelijk is dat het Spaanse kabinet uit meer vrouwen dan mannen bestaat. In een aantal landen krijgt het uiterlijk van de vrouwelijke ministers veel aandacht in de media. In het Verenigd Koninkrijk worden zelfs artikelen gepubliceerd die alleen maar over het uiterlijk van de vrouwen gaan (Garcia-Blanco en Wahl-Jorgensen, 2012, p.430).

Verder worden vrouwelijke politici vaker beschreven als moeder, terwijl bij mannelijke politici het gezin minder aandacht krijgt. Niven (2005) onderzoekt of over het gezin van vrouwelijke senatoren in de VS anders wordt geschreven dan over het gezin van mannelijke senatoren. Bij vrouwelijke senatoren wordt vaak op het moederschap gewezen, terwijl bij mannelijke senatoren het vaderschap veel minder relevant wordt gevonden. Er wordt in nieuwsitems vermeld dat de vrouwelijke politicus moeder is en ook wordt er door journalisten gevraagd naar de combinatie van haar werk als senator en de zorg voor kinderen. Het expertisegebied van de vrouwelijke politici krijgt minder aandacht. Mannelijke politici worden vaker als expert op een bepaald gebied beschreven en bij hen ligt meer de nadruk op wat ze bereikt hebben.

Ook blijkt uit verschillende onderzoeken (O'Neil et al., 2016, p.302, Niven, 2005, p. 273) dat vrouwelijke politici vaker in het nieuws zijn over persoonlijke onderwerpen en bredere sociale problemen of gebeurtenissen. Ze zijn minder in het nieuws als het gaat om zakelijke politiek en beleidsonderwerpen.

Nacos (2005, p. 444) noemt een andere manier waarop de beschrijving van vrouwelijke politici verschilt van die van mannelijke politici. Bij vrouwelijke politici wordt benoemd dat ze sterker of even sterk zijn als een man. Vrouwen die in de top van de politiek werkzaam zijn worden volgens haar als harde, sterke vrouwen beschreven. Een voorbeeld dat hierbij gegeven wordt is Margaret Thatcher die als de Iron Lady omschreven werd. O'Neil et al. (2016, p. 301) stellen echter juist dat vrouwen vaker als emotioneel en zwak beschreven worden. Hierbij wordt als voorbeeld gegeven dat over een vrouwelijke minister in de media werd geschreven dat ze in tranen zou zijn en erg van streek is, terwijl dit niet zichtbaar het geval was. Beide onderzoekers doen deze claims op basis van een aantal voorbeelden uit de media. Het kan dus zo zijn dat het sterk van de politicus afhankelijk is hoe zij wordt beschreven en dat gender hier een minder grote rol speelt. Omdat het niet duidelijk is of deze verschillen door gender veroorzaakt zijn of eerder door bijvoorbeeld de persoonlijkheid van de politicus, worden de verschillen die Nacos (2005) en O'Neil et al. (2016) benoemen verder niet meegenomen in dit onderzoek.

2.3.2. Vijf genderframes

De verschillen die in de onderzoeken naar genderverschillen in de media worden benoemd, zijn niet allemaal op zichzelf staande frames. Ze vormen niet allemaal aparte *frame packages*. Sommige verschillen vormen eerder een onderdeel van een frame, een *framing device*. Wanneer vrouwelijke politici worden geframed als anders dan de man kan dat een *frame package* zijn, waar bijvoorbeeld het gender van een vrouw benoemen een *framing device* van is. Er worden vijf frames onderscheiden op basis van de verschillen die in 2.3.1. beschreven worden: het strijdframe (Gidengil & Everitt, 2003), het frame waarbij de vrouw als

uitzondering op de man wordt gepresenteerd (Escobar-Lemmon et al. 2016), het paardenraceframe (Semetko & Boomgaarden, 2007), het frame waarbij het uiterlijk van de vrouw centraal staat (Garcia-Blanco en Wahl-Jorgensen, 2012) en het frame waarbij de vrouw als onderdeel van het gezin wordt gezien (Niven, 2005).

De overige verschillen worden als *framing device* onder deze frames geschaard. Het verschil in de weergave van de debatstijl van mannelijke en vrouwelijke politici dat Cameron en Shaw (2020) benoemen, wordt onder het frame Vrouw als uitzondering op de mannelijke standaard ingedeeld. Over de vrouwelijke politici wordt namelijk (onterecht) gezegd dat zij anders debatteren dan de standaard mannelijke politici doen (Cameron en Shaw, 2020, p. 157).

De verschillen die Aaldering (2018) noemt kunnen ook worden geschaard onder het frame waarbij de mannelijke politicus als de standaard wordt beschreven in de media. Leiderschap wordt verbonden aan mannelijke politici, terwijl aan vrouwelijke politici minder vaak eigenschappen van een geschikte leider worden toegekend. De man wordt dus gezien als de standaard leider, terwijl bij vrouwelijke politici leiderschapskwaliteiten minder vaak worden benoemd.

Het feit dat vrouwen meer dan mannen om een persoonlijk perspectief wordt gevraagd en dat zij vaker een persoonlijke invalshoek dan politiek zakelijke invalshoek hebben (O' Neil et al., 2016, p.302, Niven, 2005, p. 273) valt onder het frame waarbij de vrouw als onderdeel van het gezin wordt gepresenteerd. Wanneer de vrouw bijvoorbeeld vooral als moeder wordt gezien, zal eerder van haar verwacht worden dat ze vanuit die hoedanigheid spreekt over politieke zaken. Bij de vrouwelijke politici is het persoonlijke van belang, terwijl bij de mannelijke politici meer aandacht is voor een zakelijke blik.

2.4 De selectie van frames voor de analyse

Op basis van de verschillen uit de onderzoeken naar genderframes in de media wordt een aantal frames geselecteerd voor het onderzoek naar genderverschillen bij de beschrijvingen op de sites van politieke partijen. Niet alle frames uit de media worden meegenomen in de analyse. Deels omdat het onderzoek te omvangrijk zou worden, maar ook omdat niet alle verschillen uit de media even bruikbaar zijn voor de analyse van dit corpus. In de media zullen andere frames ingezet worden dan bij de beschrijvingen van politici. De media hebben namelijk andere doelen dan de politieke partijen. Om te bepalen welke frames uit de media ook voor kunnen komen in de beschrijvingen, wordt hier eerst dieper ingegaan op de tekstdoelen van de beschrijvingen van politici door politieke partijen. Aan de hand van de tekstdoelen wordt onder 2.4.1. benoemd wat de selectiecriteria zijn van de frames voor dit onderzoek. Op basis van die criteria zijn twee frames geselecteerd: 'Vrouw als onderdeel

van het gezin' en 'Vrouw als uitzondering op de mannelijke standaard'. Tot slot worden deze frames uitgebreider beschreven.

2.4.1. Tekstdoelen beschrijvingen politici

Over de beschrijvingen van politici op sites van politieke partijen is nog nauwelijks literatuur te vinden. Om de tekstdoelen van de beschrijvingen van politici toch te kunnen formuleren wordt literatuur gebruikt over de politieke website in het algemeen en wordt dit corpus vergeleken met een andere uiting van politieke partijen, namelijk de filmpjes in de Zendtijd voor politieke partijen.

Voerman & De Graaf (1998) beschrijven het begin van de sites van politieke partijen in Nederland, maar zij besteden geen aparte aandacht aan de beschrijvingen van politici, wellicht waren die toen ook nog niet op de sites te vinden. Ze noemen wel een aantal algemene doelen van de sites van politieke partijen, die ook in het bijzonder bij de beschrijvingen een rol kunnen spelen. Zo kunnen politieke partijen op de site veel informatie bieden over de partij en de standpunten. Ook de beschrijvingen van politici op de sites hebben onder andere het verschaffen van informatie als doel. In de beschrijvingen is bijvoorbeeld te vinden welke portefeuille bij welk Kamerlid hoort en is meer te lezen over de achtergrond van een Tweede Kamerlid. De informatie op de websites van partijen kan gericht zijn op een breed publiek, maar ook juist op de achterban van de partij. Een voordeel voor de partijen is dat ze niet afhankelijk zijn van de interpretatie van de media, maar een eigen verhaal kunnen brengen. Een nadeel voor politieke partijen is dat het publiek zelf ervoor moet kiezen om een site te bezoeken en niet, zoals in de media, nieuws over de partij tot zich kan nemen zonder er bewust naar te zoeken (Voerman & De Graaf, 1998, p. 263).

Voor het vinden van andere doelen wordt dit corpus vergeleken met een ander soort teksten. Er zijn raakvlakken tussen de beschrijvingen van politici en andere uitingen van politieke partijen. Zo zijn er overeenkomsten tussen dit materiaal en filmpjes uit de Zendtijd voor politieke partijen. In Zendtijd voor politieke partijen krijgen alle politieke partijen om de beurt de gelegenheid om een filmpje uit te zenden op de nationale televisie. Net als de teksten op de sites wordt Zendtijd voor politieke partijen zelf gemaakt door de politieke partij. Ook is de inhoud niet per se gericht op verkiezingen, aangezien de filmpjes ook buiten verkiezingstijd worden uitgezonden. In televisiespots kunnen verder net als in de beschrijvingen de politici zelf centraal staan. Door de boodschap te personaliseren, in plaats van slechts beleid te bespreken, wordt deze minder abstract. Op die manier kan een uiting ook makkelijker te begrijpen zijn (Klinkenberg, Willemsen & Hermans, 2006, p. 284). De doelen van de Zendtijd voor politieke partijen en de beschrijvingen op de sites overlappen ook. Een doel van de filmpjes in de Zendtijd voor politieke partijen is het krijgen van sympathie voor de partij en de standpunten van de partij (Klinkenberg, Willemsen &

Hermans, 2006, p. 284). Een ander doel van de zendtijd voor politieke partijen is ledenwerving (Aalbers, 2014, p. 61). Voor de beschrijvingen op de sites geldt hetzelfde. De politieke partij zal in de beschrijvingen niet alleen een positief beeld willen schetsen van het Tweede Kamerlid, maar ook van de partij zelf en de standpunten van de partij. Op die manier kan de partij potentiële kiezers of zelfs leden aan zich binden.

Het tekstdoel van de beschrijvingen van politici bestaat dus enerzijds uit een informatief element, de partijen willen bezoekers van de site informeren over de standpunten en de politici, en anderzijds uit een persuasief element, de partijen willen namelijk ook kiezers of potentiële leden overtuigen.

2.4.2. Selectiecriteria

Voor de selectie van de frames voor de analyse van de beschrijven zijn een aantal criteria geformuleerd. Het is van belang dat het frame niet alleen in de media aanwezig is, maar ook zou kunnen voorkomen in het nieuwe corpus: de beschrijvingen van Tweede Kamerleden op sites van politieke partijen.

Zoals hiervoor benoemd zullen de politieke partijen, anders dan de media, de Tweede Kamerleden altijd positief willen framen. Voor de politieke partijen is het van belang dat de (potentiële) achterban ziet dat de partij bekwame politici heeft in de Tweede Kamer. De partijen zullen de persoonlijkheid en capaciteiten van de politici daarom niet op een negatieve manier beschrijven.

Een ander verschil met de media is dat de beschrijvingen geen weergave zijn van een nieuwsfeit. De beschrijvingen gaan niet over de verkiezingstijd en niet over zeer actuele gebeurtenissen. De beschrijvingen laten een beeld zien van politici waarbij minder op de actualiteit wordt ingegaan. De frames die geselecteerd worden moeten dus niet alleen relevant zijn binnen verkiezingen.

Daarnaast wordt in de media ook het uiterlijk van politici beschreven. Er is niet altijd beeld bij een nieuwsbericht en bij de verslaglegging van een gebeurtenis kan ook het uiterlijk van politici aan bod komen. De verwachting is dat in de beschrijvingen het uiterlijk van de politici geen rol speelt in de tekst omdat bij iedere beschrijving een foto geplaatst wordt. Het is mogelijk om ook het beeld bij de beschrijvingen te analyseren. Vanwege de beperkte omvang van dit onderzoek is er echter voor gekozen om alleen de tekstuele beschrijvingen te vergelijken.

2.4.3. De geselecteerde frames

Zoals benoemd in 2.3.2. zijn er vijf frames onderscheiden op basis van de literatuur over verschillen tussen de beschrijving van mannelijke en vrouwelijke politici in de media: het strijdframe, het frame waarbij de vrouw als uitzondering op de man wordt gepresenteerd, het

paardenraceframe, het frame waarbij het uiterlijk van de vrouw centraal staat en het frame waarbij de vrouw als onderdeel van het gezin wordt gezien.

Het strijdframe is niet relevant voor dit onderzoek omdat het hierbij vaak gaat om het in negatieve termen beschrijven van het gedrag van vrouwelijke politici. Ook het paardenraceframe is niet relevant voor dit onderzoek. De beschrijvingen van de partijen zijn niet specifiek op verkiezingen gericht en dit frame laat juist zien hoe politici ervoor zouden staan in verkiezingstijd. Verder is het niet de verwachting dat het uiterlijk van de vrouwelijke politici een rol speelt in de beschrijvingen. Er wordt een foto bij de beschrijving geplaatst, dus uiterlijke kenmerken hoeven niet aan bod te komen in de tekst.

De frames 'Vrouw als onderdeel van het gezin' en 'Vrouw als uitzondering op de mannelijke standaard' zouden wel kunnen voorkomen in de beschrijvingen. Ook bij de politieke partijen kunnen vrouwen vaker geframed worden als onderdeel van een gezin. Aandacht voor het gezin kan namelijk ook op een positieve manier ingezet worden in een beschrijving. Hieronder valt dat vrouwelijke politici vooral een persoonlijke invalshoek zouden gebruiken als het gaat om politieke onderwerpen, terwijl bij mannelijke politici een meer algemene invalshoek zichtbaar is.

Daarnaast zouden de vrouwelijke politici als uitzondering op hun mannelijke collega's beschreven kunnen worden. Gender is ook iets waarmee de vrouwelijke politici zich kunnen onderscheiden en gender kan daarom positief ingezet worden. Ook de verschillen tussen mannen en vrouwen wat het benoemen van leiderschapskwaliteiten betreft kunnen in de beschrijvingen voorkomen. In de beschrijvingen kunnen politici hun goede eigenschappen benoemen en deze kunnen overeenkomen met die eigenschappen van een goede politiek leider. De verschillen in de framing van de debatstijl die eerder onder dit frame zijn geschaard worden echter niet meegenomen in de analyse omdat de politici niet direct met elkaar in debat gaan in de beschrijvingen.

2.4.3.1. Vrouw als onderdeel van het gezin

Zoals eerder benoemd komen uit de literatuur over de verschillen tussen de berichtgeving van mannelijke en vrouwelijke politici twee verschillen naar voren die kunnen vallen onder het frame 'Vrouw als onderdeel van het gezin'. Zo wordt bij vrouwelijke politici meer aandacht besteed aan het gezin en hebben vrouwen een persoonlijke invalshoek.

In dit genderframe is er sprake van stereotypering. Een stereotype is een type frame (Van Gorp, 2010, p. 98). Het stereotype waar dit frame naar verwijst is dat de vrouw verantwoordelijk is voor het huishouden en de zorg voor de kinderen en dat de man een baan buitenshuis heeft. Volgens dit frame is voor de vrouw de zorg van het gezin dus van groter belang dan voor de man. Hier valt ook onder dat vrouwelijke politici een persoonlijke invalshoek zouden hebben. Mannelijke politici hebben een professionele kijk op beleid,

vrouwen benaderen beleid vanuit het persoonlijk leven en persoonlijke ervaring. Vrouwen zouden zich dus niet presenteren als professional of expert, maar als ervaringsdeskundige.

In de beschrijvingen op de sites van politieke partijen zijn de onderwerpen die aan bod komen sterk afhankelijk van de portefeuille van de politicus. De invalshoek van de onderwerpen is echter wel een keuze. Zo kan een onderwerp vanuit een persoonlijk perspectief worden beschreven. Een politicus zou bijvoorbeeld kunnen beschrijven dat hij of zij merkt dat er bij het onderwijs van zijn of haar kinderen iets niet in orde is en dat het beleid daarom moet worden aangepast. Een politicus kan ook beschrijven dat vanuit algemeen onderzoek naar onderwijs blijkt dat er problemen zijn en er daarom verandering nodig is.

2.4.3.2. Vrouw als uitzondering op de mannelijke standaard

Er zijn twee kenmerken die geschaard kunnen worden onder het frame 'De vrouw als uitzondering op de mannelijke standaard': het centraal stellen van gender bij vrouwen en het benoemen van de eigenschappen van een leider bij mannen.

Voor het frame 'vrouw als uitzondering op de mannelijke standaard' geldt dat politiek wordt geframed als mannenzaak. Het stereotype is dat de standaard politicus een man is. De man is een leider en de vrouw niet. De vrouw wordt daarom als buitenstaander in de politiek neergezet en als iemand die op een andere manier politiek bedrijft dan de mannen dat doen. Door het gender bij vrouwen te benoemen wordt gender tot iets bijzonders gemaakt en wordt benadrukt dat vrouwen een uitzondering zijn.

Ook minder op minder directe manieren kunnen vrouwelijke politici zich als uitzondering op de mannelijke standaard presenteren. Zo kunnen politieke leiderschapskwaliteiten genoemd worden of juist niet. Hierbij gaat het om eigenschappen die benoemd worden bij mannelijke politici en niet bij vrouwelijke politici. Bij dit kenmerk wordt het frame 'Vrouw als uitzondering op de mannelijke standaard' dus juist bevestigd als er veel *framing devices* (de eigenschappen van een politiek leider) terug te zien zijn in de beschrijving van mannelijke politici en minder *framing devices* bij de vrouwelijke politici.

In de beschrijvingen van Tweede Kamerleden gaat het hierbij niet om eigenschappen die de politicus daadwerkelijk heeft of niet, maar om eigenschappen die men in de beschrijvingen wil noemen. Aangezien het tekstdoel is om kiezers te trekken en meer leden te werven, kunnen goede eigenschappen bijvoorbeeld worden aangedikt of verzonnen. Het gaat in dit onderzoek om de eigenschappen waarmee de politicus zich presenteert. De politicus kan zich presenteren als een goede leider of kan juist heel andere eigenschappen noemen.

3. Corpusbeschrijving en corpusverantwoording

Het corpus bestaat uit beschrijvingen van Tweede Kamerleden op de sites van politieke partijen. De politieke partijen geven allemaal korte teksten weer waarin informatie wordt gegeven over de politici. In deze teksten komt bijvoorbeeld aan bod wat de speerpunten zijn van een politicus, wat voor werkervaring een politicus heeft of wat diens hobby's zijn. De partijen waarvan de beschrijvingen worden geanalyseerd zijn VVD, CDA, D66, GroenLinks, SP, PvdA, en PvdD. In totaal worden er 111 beschrijvingen geanalyseerd. Het gaat om 41 beschrijvingen van vrouwelijke politici en 70 van mannelijke politici. Het corpus bestaat uit 26366 woorden. De mannelijke politici worden gemiddeld in 229 woorden beschreven en de vrouwelijke politici in 252 woorden.

Er is voor dit corpus gekozen omdat alle politici los van elkaar worden beschreven in een format dat binnen een partij ongeveer gelijk blijft. Zo zijn op een heldere manier eventuele verschillen tussen de beschrijvingen van mannelijke en vrouwelijke politici te duiden. Daarbij is dit een corpus dat nog nauwelijks onderzocht is en dat mogelijk nieuwe inzichten oplevert.

De formats van deze tekstjes verschillen per partij. Sommige partijen hanteren geen strak format, maar wisselen per Kamerlid van opbouw. Bij andere partijen wordt de tekst in de vorm van een interview geschreven of bijvoorbeeld zonder vragen, maar wel met de politicus als ik-persoon. Omdat de formats per partij verschillen, kan de vergelijking tussen de frames bij mannelijke en vrouwelijke politici ook het beste per partij gemaakt worden. Wanneer alle partijen samengenomen zouden worden en vervolgens de vrouwelijke politici met de mannelijke politici worden vergeleken, kunnen er verschillen zichtbaar worden waarvan niet het gender, maar een format de oorzaak is. Daarom wordt in de analyse eerst per partij het format beschreven en worden de mannelijke en vrouwelijke politici per partij met elkaar vergeleken.

Eerste Kamerleden en ministers worden ook beschreven op de sites. Er is voor gekozen om de tekstjes van de Tweede Kamerleden te analyseren omdat dit de grootste groep landelijke politici is. Voor dit onderzoek zijn alleen de partijen geselecteerd waarbij er mannelijke en vrouwelijke politici een zetel hebben in de Tweede Kamer, omdat eerst binnen de partij een vergelijking wordt gemaakt tussen de mannelijke en vrouwelijke politici. Dit betekent dat Forum voor Democratie, DENK, SGP en eenmansfracties niet worden meegenomen in dit onderzoek. Verder wordt 50PLUS niet meegenomen omdat de Tweede Kamerleden op de site van 50PLUS niet beschreven worden. Alleen hun naam en foto zijn geplaatst. Op de site van de PVV worden de Tweede Kamerleden ook niet beschreven. Er wordt bij sommige Kamerleden wel doorverwezen naar teksten over specifieke onderwerpen, maar omdat een algemene beschrijving ontbreekt worden ook deze politici niet meegenomen in het onderzoek. Daarnaast worden de beschrijvingen van de Kamerleden van de CU niet

geanalyseerd omdat deze beschrijvingen niet bestaan uit een tekst, maar uit een video. Vanwege de beperkte omvang van dit onderzoek worden alleen tekstuele beschrijvingen geanalyseerd. Bij de beschrijvingen van een aantal Kamerleden verspreid over de verschillende partijen is ook een video toegevoegd naast de beschrijving of in plaats van een beschrijving. Ook deze video's worden niet meegenomen in het onderzoek.

De auteurs van de teksten zijn onbekend. Vaak zijn de teksten in de ik-vorm geschreven, maar het is niet na te gaan of de politici ook daadwerkelijk zelf de tekst hebben geschreven. De beschrijvingen kunnen ook door medewerkers of door politici en medewerkers samen geschreven zijn.

4. Methode

In dit hoofdstuk wordt eerst beargumenteerd waarom voor de methode van Van Gorp (2010) is gekozen en vervolgens worden de inductieve en deductieve fase van deze analysemethode beschreven. Daarbij wordt uitgelegd hoe de methode wordt toegepast binnen dit onderzoek. Het doel van de methode is het beschrijven van de twee frames die eerder geselecteerd zijn, om vervolgens te kunnen analyseren of de frames sterker aanwezig zijn in de beschrijvingen van vrouwelijke politici.

4.1. Methode van Van Gorp

Van Gorp (2010) biedt een methode met als doel frames zo objectief mogelijk te analyseren. Hoewel een zekere mate van subjectiviteit bij het analyseren onvermijdelijk blijft, wordt het analyseproces met deze methode heel inzichtelijk gemaakt. Door middel van verschillende analysestappen wordt geprobeerd de meest dominante frames te vinden door de *framing devices* en eventueel de *reasoning devices* te analyseren. Deze elementen zijn meestal direct zichtbaar in de tekst, maar blijven soms meer impliciet. De analyse van *framing* en *reasoning devices* leidt ertoe dat het frame te reconstrueren is (Van Gorp, 2006, p. 250).

Er is voor de methode van Van Gorp gekozen omdat deze methode heldere stappen biedt en inductief en deductief onderzoek binnen deze methode gecombineerd worden. Hoewel er al bestaande frames worden onderzocht, is de analyse in dit onderzoek niet alleen deductief. Uit welke *framing devices* de twee frames precies bestaan is namelijk niet uit de literatuur op te maken. Daarom worden in dit onderzoek *framing devices* toegekend aan de frames. Door middel van een kwalitatieve inhoudsanalyse worden zoveel mogelijk *framing devices* meegenomen in het onderzoek. Van Gorp (2006, p. 251) stelt dat wanneer alleen telbare *framing devices* worden meegenomen in een onderzoek, de kans bestaat dat een frame niet goed gereconstrueerd wordt. Vanwege het abstracte karakter van een frame is er ook een interpretatieve aanpak nodig in plaats van slechts *devices* te tellen. Het voordeel van een kwalitatieve inhoudsanalyse is dat er minder frames en *framing devices* in het bronmateriaal over het hoofd kunnen worden gezien (Van Gorp, 2007, p. 13). De kwalitatieve methode heeft een subjectief element, maar om de analyse zo objectief en repliceerbaar mogelijk te houden worden de keuzes binnen de analyse inzichtelijk gemaakt in de bijlage en beargumenteert in hoofdstuk 5.1..

Vervolgens wordt kwantitatief onderzocht in hoeverre de frames voorkomen bij de beschrijvingen van mannelijke en vrouwelijke politici. Eerst wordt dus inductief onderzocht uit welke *devices* de frames bestaan en vervolgens wordt deductief onderzocht in hoeverre de frames aanwezig zijn in de beschrijvingen. Omdat de methode van Van Gorp erop is gericht om nieuwe frames te vinden en in dit onderzoek al bestaande frames worden onderzocht, wordt er op sommige punten licht afgeweken van de methode zoals Van Gorp die beschrijft.

4.1.1. Inductieve fase

De eerste stap is een inductieve fase. In deze fase wordt een framematrix samengesteld die in de deductieve fase wordt gebruikt om te onderzoeken in hoeverre het frame aanwezig is in de teksten. In de rijen van de framematrix staan *frame packages* en in de kolommen *framing devices* en *reasoning devices*. Van Gorp stelt dat door teksten te verzamelen, coderen en steeds opnieuw te analyseren *frame packages* te formuleren zijn. In dit onderzoek worden echter al bestaande frames geanalyseerd. Er wordt onderzocht of twee frames die in de media worden ingezet, namelijk de frames de ‘Vrouw als onderdeel van de familie’ en ‘Vrouw als uitzondering op de mannelijke standaard’, ook terug te zien zijn in de beschrijvingen van Tweede Kamerleden op de sites van politieke partijen. Het formuleren van de *frame packages* is dus niet nodig. Toch wordt de inductieve fase van Van Gorp verder voor het grootste deel doorlopen. Op basis van de literatuur over deze frames is namelijk niet te bepalen welke *framing devices* er precies onder deze frames vallen. Ook bestaat er nog geen framematrix bij deze twee frames. In de inductieve fase worden daarom alle beschrijvingen van alle partijen geanalyseerd. Op basis van de beschrijvingen wordt een framematrix samengesteld.

De stappen van de inductieve analyse van Van Gorp zijn als volgt:

1. Bronmateriaal verzamelen
2. Open coderen van de teksten
3. Wat gecodeerd is groeperen op basis van betekenis
4. Selectief coderen

In dit onderzoek wordt de tweede stap overgeslagen. Omdat er al frames geselecteerd zijn, is het in dit geval niet nodig om open te coderen. Er zouden ook andere frames in de teksten gevonden kunnen worden, maar er is voor gekozen om slechts de twee eerder genoemde frames te onderzoeken. Er wordt daarom meteen axiaal gecodeerd. Er worden patronen gezocht in de verschillende *framing devices* door ze aan overkoepelende ideeën te verbinden. Hierbij wordt niet per tekst geanalyseerd, maar worden alle *devices* bij elkaar onderzocht. De laatste stap is het invullen van de framematrix. Er moet hierbij gezocht worden naar een beperkt aantal *framing packages* die elkaar wederzijds uitsluiten. De *framing packages* moeten ook een naam krijgen. Hierbij wordt er een link gelegd tussen het frame en de culturele motieven, het centrale idee achter het frame. Wanneer de frames zijn gedefinieerd, moeten ze eerst worden geëvalueerd. Er wordt bepaald of er niet een frame gemist is en wat het meest dominante frame is. Hierna volgt de deductieve fase.

4.1.2. Deductieve fase

In de deductieve fase worden de gedefinieerde frames gevalideerd. Er wordt onderzocht in hoeverre het frame daadwerkelijk te vinden is in teksten. De *framing devices* dragen in deze fase bij aan het doel zo objectief mogelijk te onderzoeken omdat ze te herkennen zijn, omdat men kan laten zien dat ze voorkomen en omdat ze telbaar zijn. In dit onderzoek wordt in de deductieve fase met behulp van die framematrix uit de inductieve fase per partij geanalyseerd in hoeverre het frame aanwezig is bij de mannelijke of bij de vrouwelijke politici. De deductieve fase bestaat uit drie stappen.

1. Een codeerboek maken van de framematrix
2. Naar clusters zoeken in de gecodeerde *devices*
3. Bepalen wat het gewicht is van een *frame package*

Door Van Gorp wordt aangeraden om gebruik te maken van verschillende codeurs bij de analyse, om zo te controleren of de analyse betrouwbaar is. Aan de hand van wat de codeurs gecodeerd hebben, wordt bepaald in hoeverre de geïdentificeerde frames terug te vinden zijn in de datacollectie. In dit onderzoek is het helaas niet haalbaar om verschillende codeurs de teksten te laten analyseren. De teksten worden daarom door mijzelf geanalyseerd. Doordat de methode en het analyseproces inzichtelijk is gemaakt is de analyse echter wel goed te beoordelen door anderen.

Omdat er geen codeurs zijn is het niet nodig om een codeerboek te maken voor de analyse. Een codeerboek bestaat namelijk uit een aantal vragen die de codeurs kunnen beantwoorden en duidelijke instructies die meegegeven worden aan de codeurs. Stap twee en drie worden wel doorlopen. Uiteindelijk wordt het aantal *framing devices* geteld. Zo kan worden geïdentificeerd of een frame voorkomt in de beschrijvingen, hoe sterk het aanwezig is en of er een verschil is tussen de framing van mannelijke en vrouwelijke politici.

5. Resultaten

Om te onderzoeken of er verschillen zijn tussen de framing van mannelijke en vrouwelijke politici is eerst een framematrix samengesteld. Hiervoor zijn de stappen van de inductieve fase van de onderzoeksmethode uitgevoerd. In 5.2. wordt vervolgens de vergelijking gemaakt tussen mannelijke en vrouwelijke politici. Er wordt onderzocht in hoeverre de frames aanwezig zijn in de beschrijvingen. De mannelijke en de vrouwelijke politici worden per partij met elkaar vergeleken.

5. 1 Resultaten inductieve analyse

Uit de onderzoeken naar de frames in de media was niet duidelijk op te maken uit welke framing devices de frames bestaan. De beschrijvingen worden daarom eerst inductief geanalyseerd, om zo het frame goed te kunnen beschrijven. Eerst wordt beschreven hoe de framematrix voor het frame 'Vrouw als onderdeel van het gezin' tot stand is gekomen. Vervolgens wordt de framematrix van 'De vrouw als uitzondering op de man' toegelicht. In de bijlage is te zien welke tekstelementen zijn gemarkeerd als *framing device*.

5.1.1. Framematrix Vrouw als onderdeel van het gezin

Frame	Kenmerken	<i>Framing device</i>	<i>Reasoning device</i>
Vrouw als onderdeel van het gezin	Noemen van het gezin	Mijn gezin, mijn man/vrouw, mijn kind/kinderen, familie	De vrouw houdt zich bezig met de zorg voor het gezin
	Persoonlijke invalshoek	Eigen gezin als motivatie, woonsituatie als motivatie	Vrouw heeft persoonlijke kijk op politiek, man een professionele kijk
	Huishoudelijke taken	Werk in huis (koken, klussen, tuinieren)	Vrouw werkt binnenshuis, man doet betaald werk buitenshuis

Tabel 1 Framematrix 'Vrouw als onderdeel van het gezin'

Een politicus kan zich op verschillende manieren neerzetten als een familieman of familievrouw. Het noemen van het gezin kan ten eerste al een manier zijn om zijn of haar rol in het gezin te benadrukken. Dit kan door termen te gebruiken die het gezin, familie, een partner of een kind beschrijven. Er wordt in de analyse ook onderscheid gemaakt in op wat voor manier het gezin van de politicus aan bod komt in de beschrijving. Soms wordt slechts genoemd dat de politicus een partner of kinderen heeft. Dit is bij sommige partijen ook standaard onderdeel van de beschrijvingen. Een aantal keer wordt ook naast die beschrijving iets uitgebreider over het gezin verteld. Zo wordt in de beschrijving van Roald van der Linde

van de VVD geschreven over wandeltochten met zijn zoon 'De afgelopen jaren heb ik dat met mijn zoon gedaan en dat is een groot feest'.

Niet alle begrippen die naar familie verwijzen zijn meegenomen in de analyse. Zo zijn de termen die naar ouders verwijzen niet gemarkeerd. Wanneer politici hun ouders noemen, doen ze dat om naar hun afkomst te verwijzen. Dit is bijvoorbeeld terug te zien in de beschrijving van Jesse Klaver van GroenLinks: 'Zijn moeder was 20 toen zij hem kreeg. Jesse groeide op zonder zijn vader, in een sociale huurwoning in de wijk Westrand.' Het gaat hierbij niet om de rol die Klaver in zijn gezin heeft en daarom is het noemen van de ouders of grootouders niet relevant voor dit frame.

Verder is de term 'onze kinderen' niet altijd meegenomen in het onderzoek. Soms wordt hiermee niet verwezen naar de kinderen van de politicus, maar naar kinderen in het algemeen. In de beschrijving van André Bosman van de VVD staat bijvoorbeeld: 'Ik wil werken aan een Nederland waarin ook onze kinderen in vrijheid kunnen opgroeien'. Het is niet logisch als hij hier alleen zijn eigen kinderen bedoelt. Hij beschrijft in de zin hiervoor dat hij voor heel Nederland in de Tweede Kamer zit en schetst hier een algemene wens voor de toekomst. In deze gevallen zegt het noemen van kinderen dus niet zoveel over het gezin van de politicus.

Ook de term 'mijn omgeving' is geen onderdeel van de framematrix. Wanneer in de context niet aangegeven wordt om wie het gaat, is het namelijk onduidelijk of hiermee het gezin van de politicus bedoeld wordt. Het kan bijvoorbeeld ook zijn of haar werkomgeving zijn of een vriendenkring.

Het tweede onderdeel is de persoonlijke in plaats van professionele invalshoek van een onderwerp. Hierin wordt meegenomen dat een politicus zijn of haar kinderen noemt als motivatie om zaken te verbeteren of dat een persoonlijke ervaring ervoor zorgt dat een politicus op een bepaald gebied actief is. In deze gevallen had de politicus er namelijk ook voor kunnen kiezen om een werkervaring te noemen of in het algemeen te noemen dat beleid tekort schiet als motivatie om zaken te veranderen. Een voorbeeld van zo'n persoonlijke invalshoek is te vinden in de beschrijving van Sandra Beckerman van de SP: 'Groningen heeft nooit iets cadeau gekregen. Steeds moesten we het gevecht aan met de gasgiganten. Steeds moeten we knokken tegen Haagse vernielzucht en onverschilligheid'. Beckerman noemt dat ze in Groningen woont en spreekt over 'we'. Hieruit is af te leiden dat ze het wonen in Groningen noemt als motivatie om iets te veranderen aan de problemen rondom Groningen. Ze had er ook voor kunnen kiezen om niet het woord 'we' te gebruiken en bijvoorbeeld te bespreken dat het huidige beleid niet toereikend is.

Een ander onderdeel van het frame Vrouw als onderdeel van het gezin is de rolverdeling. Bij de meeste partijen komt dit element niet voor in de beschrijvingen, maar bij partijen waarbij ook de vrijetijdsbesteding van de politicus wordt beschreven, kan dit wel aan

bod komen. Het noemen van huishoudelijke taken is hier een onderdeel van. Zo noemen Kamerleden dat ze graag koken of tuinieren. Natuurlijk zegt het noemen van koken als hobby weinig over wie daadwerkelijk de huishoudelijke taken doet in het gezin. Door het noemen van koken presenteert de politicus zich echter wel als iemand die op die manier onderdeel is van het gezin. De politicus laat zich zo wat meer zien als een huisman of -vrouw. Daarom is dit element toch meegenomen als *framing device*.

5.1.2. Framematrix Vrouw als uitzondering op de mannelijke standaard

Frame	Kenmerken	Framing Device	Reasoning device
Vrouw als uitzondering op de mannelijke standaard	Het centraal stellen van gender bij vrouwen	<ul style="list-style-type: none"> - De eerste vrouw zijn op een bepaalde positie - Benoemen van gender 	De man is de standaard politicus, vrouwen vormen een uitzondering en wijken af van de standaard.

Tabel 2 Framematrix 'Vrouw als uitzondering op de mannelijke standaard'

Man als standaard politiek leider	Leiderschapskwaliteiten ² benoemen		De man is de standaard politiek leider. Hij bezit de kwaliteiten voor een politiek leider en de vrouw niet
	1. politiek vakmanschap (algemene kennis, kennis van specifieke onderwerpen, strategisch gedrag, ervaring)	<ul style="list-style-type: none"> - inhoudelijk gedreven - kennis op het voorgestelde beleid - politieke ervaring - noemen politieke functie - belangen afwegen - slim zijn - beste raadslid enz. 	
	2. daadkrachtig zijn (zelfvertrouwen, besluitvaardigheid, besluitvormingsproces domineren)	<ul style="list-style-type: none"> - iets voor elkaar krijgen - verantwoordelijkheid nemen - doorzetten tot besluit is genomen 	
	3. integriteit (eerlijkheid)	<ul style="list-style-type: none"> - oprecht/eerlijk zijn - loyaal zijn 	
	4. communicatieve vaardigheden (empathie, vriendelijkheid, rust, charme)	<ul style="list-style-type: none"> - luisteren - in gesprek gaan - toegankelijk zijn - rustig zijn - benaderbaar zijn - inlevingsvermogen - mensen bereiken 	
	5. consistentie (stabiliteit in handelen, voorspelbaarheid in handelen)	<ul style="list-style-type: none"> - betrouwbaar zijn - evenwichtig zijn - voorspelbaar zijn 	

Tabel 3 Framematrix 'Man als standaard politiek leider', onderdeel van frame 'Vrouw als uitzondering op de mannelijke standaard'

² Aaldering, 2018, p. 56

Een onderdeel het frame 'Vrouw als uitzondering op de man' is dat politici hun gender noemen. Dit kan bijvoorbeeld doordat over een politicus gezegd wordt dat het de eerste vrouw is die iets doet. Ook de volgende zin uit de beschrijving van Kirsten van den Hul van de PvdA is meegenomen onder dit frameonderdeel: 'Dat zie je ook in mijn 'herstory': binnen drie generaties ontwikkelden mijn voormoeders en ik ons van boerendochter die haar school niet mocht afmaken tot kandidaat-Kamerlid'. In de beschrijvingen van andere politici wordt wel vaker hun afkomst benoemd. Deze zin is echter meegeteld omdat hier het woord 'herstory' wordt gebruikt, waardoor benadrukt wordt dat het hier gaat om het gender.

De term 'zoon van' of 'dochter van' is ook gemarkeerd als *framing device*. In de beschrijving van Lilianne Ploumen van de PvdA staat bijvoorbeeld: 'Een goede raad voor de dochter van de melkboer'. Met 'de dochter van de melkboer' wordt zichzelf bedoeld. Door het woord dochter wordt benadrukt dat ze een vrouw is. Er had ook een genderneutrale term gebruikt kunnen worden zoals in de beschrijving van Tom van der Lee van GroenLinks: 'Ik ben kind van onderwijzers'.

Uit het eerder genoemde onderzoek van Aldering (2018) kwam al naar voren dat ideale leiderschapskwaliteiten van een politicus politiek vakmanschap, daadkrachtig handelen, integriteit, communicatieve vaardigheden en consistentie zijn. De onderdelen van die vijf eigenschappen zijn benoemd in de framingmatrix. De kenmerken van het frame zijn dus afkomstig uit de literatuur en de *framing devices* uit de beschrijvingen. Zo komt in de beschrijvingen de eigenschap goed luisteren een aantal keer voor. Deze eigenschap is onder de communicatieve vaardigheden geschaard. Het gaat hier om *framing devices* die dus bij aanwezigheid van het frame niet of nauwelijks voorkomen bij vrouwelijke politici. Wanneer deze eigenschappen bij vrouwelijke politici vaker of net zo vaak genoemd worden als bij mannelijke politici zou dat het frame tegenspreken.

Werkervaring is meegenomen onder politiek vakmanschap wanneer er in de beschrijving een link wordt gelegd tussen de ervaring en het politieke werk. In de beschrijving van Salima Belhaj van D66 staat bijvoorbeeld: 'Na 15 jaar werkzaam te zijn geweest in de culturele sector zet ik me nu dan ook graag in voor de creativiteit en intrinsieke waarde van kunst'. Door de werkervaring te noemen laat ze zien dat dit haar expertisegebied is en dat ze verstand heeft van het onderwerp. Wanneer Kamerleden werkervaring noemen en dit koppelen aan een specifiek beleidsonderwerp, wordt dit gezien als het hebben van kennis van het onderwerp. Ze presenteren zich als expert in hun politiek vak.

Politieke ervaring is ook meegenomen als onderdeel van het politiek vakmanschap. Het gaat hierbij om ervaring die bij een politieke partij is opgedaan. Dat kan ervaring zijn in de landelijke, maar ook in de provinciale of gemeentelijke politiek. Wanneer politieke functies worden benoemd is dit ook onderdeel van het framekenmerk. Het Kamerlid benadrukt zo dat hij of zij een functie heeft of heeft gehad.

Als een politicus beschrijft dat hij of zij iets voor elkaar gekregen heeft is dat onder daadkracht geschaard. De politicus presenteert zich dan als iemand die invloed heeft op het besluitvormingsproces. Wanneer er echter slechts doelen en wensen worden genoemd is dat niet meegenomen onder daadkracht. In de beschrijvingen spreken politici vaak uit wat ze willen bereiken in de politiek. Zo staat in de beschrijving van Remco Dijkstra van de VVD: 'Mijn doel is om Nederland weer iets mobieler te maken'. Deze zin is geen onderdeel van het kenmerk daadkracht omdat het nog niet zoveel zegt over het daadwerkelijk bereiken van doelen.

Soms wordt niet letterlijk benoemd dat de politicus zelf een eigenschap bezit, bijvoorbeeld in de volgende zin uit de beschrijving van Hayke Veldman van de VVD: 'Als coach weet ik dat luisteren de sleutel tot succes is'. Hier had ook iets geschreven kunnen worden zoals: 'Omdat ik ook coach ben kan ik goed luisteren'. Toch is in deze gevallen in de analyse de eigenschap wel toegekend aan de politicus. De eigenschap wordt namelijk bewust genoemd en de politicus is het belangrijkste onderwerp van de beschrijving. Lodewijk Asscher gebruikt ook het woord luisteren: 'Waar we minder schreeuwen en beter naar elkaar luisteren'. Hier is luisteren echter niet meegerekend als eigenschap van Asscher. Hij heeft het hier namelijk over een wens voor de hele samenleving en niet alleen over hemzelf.

5.2. Resultaten deductieve analyse

Eerst wordt per partij weergegeven wat de verschillen zijn tussen mannelijke en vrouwelijke politici. Met behulp van de framematrix zijn de *framing devices* gemarkeerd en opgeteld. Voor iedere partij wordt besproken in hoeverre de frames aanwezig zijn bij de mannelijke en vrouwelijke politici. In de conclusie zal een algemeen beeld worden gevormd van framingsverschillen in de beschrijvingen van politieke partijen.

5.2.1. Resultaten per partij

Per partij wordt beschreven hoe het format eruit ziet en in hoeverre de frames zichtbaar zijn in de beschrijvingen. Omdat het aantal mannen en vrouwen sterk kan verschillen per partij wordt in de tabellen tussen haakjes ook het gemiddelde voorkomen per mannelijke en vrouwelijke politicus weergegeven.

De resultaten voor het frame 'Vrouw als uitzondering op de mannelijke standaard zijn steeds in twee tabellen opgedeeld. Bij het benoemen van gender bij vrouwelijke politici gaat het namelijk om iets dat het frame versterkt, terwijl het benoemen van leiderschapskwaliteiten bij vrouwen juist erop wijst dat het frame niet aanwezig is bij vrouwelijke politici.

Om te bepalen of er sprake is van een significant verschil³ tussen de framing van mannelijke en vrouwelijk politici wordt gebruik gemaakt van Log-Likelihood⁴. Log-Likelihood is geschikt voor de vergelijking tussen twee corpora (In dit geval de beschrijvingen van vrouwelijke politici en de beschrijvingen van mannelijke politici) en voor een corpusanalyse met kleine aantallen (Rayson & Garside, p. 2, 2000).

5.2.1.1. VVD

Vrouw als onderdeel van het gezin		
	Mannen	Vrouwen
Noemen van het gezin	17 (0,77)	6 (0,6)
Persoonlijke invalshoek	2 (0,09)	1 (0,1)
Huishoudelijke taken	1 (0,05)	4 (0,4)
Totaal	20 (0,09)	11 (1,1)

Tabel 3 VVD: Framekenmerken 'Vrouw als onderdeel van het gezin'. Gemiddelde aantal per politicus staat tussen haakjes.

Vrouw als uitzondering op de mannelijke standaard		
	Mannen	Vrouwen
Het benoemen van gender	0	1 (0,1)

Tabel 4 VVD: 'Vrouw als uitzondering op de mannelijke standaard'. Gemiddelde aantal per politicus staat tussen haakjes.

Man als standaard politiek leider		
Leiderschapskwaliteiten benoemen	Mannen	Vrouwen
1. Politiek vakmanschap	11 (0,5)	5 (0,5)
2. Daadkracht	6 (0,27)	1(0,1)
3. Integriteit	5 (0,23)	0
4. Communicatieve vaardigheden	18 (0,82)	10 (1)
5. Consistentie	4 (0,18)	0
Totaal	44 (2)	16 (1,6)

Tabel 5 VVD: Man als standaard politiek leider, onderdeel van het frame 'Vrouw als uitzondering op de mannelijke standaard'. Gemiddelde aantal per politicus staat tussen haakjes.

De VVD heeft 32 zetels in de Tweede Kamer. De fractie bestaat uit tien vrouwen en 22 mannen. De beschrijving wordt als interview geformuleerd. De inleiding van het interview

³ Er wordt uitgegaan van een significant verschil bij $p < 0,05$

⁴ Voor de berekening en interpretatie van Log-Likelihood is gebruik gemaakt van de site <http://ucrel.lancs.ac.uk/llwizard.html>

bevat bij ieder Kamerlid grotendeels dezelfde gegevens. Hierin wordt onder andere genoemd of een Kamerlid een gezin heeft en welke politieke ervaring het Kamerlid heeft. De *framing devices* uit de inleiding zijn niet meegenomen in de tabel. Bij ieder Kamerlid worden politieke ervaring en de gezinssituatie benoemd. Wanneer de inleiding in de analyse wordt meegenomen, zou dus alleen geteld worden of een Kamerlid een gezin heeft en hoeveel politieke ervaring hij of zij heeft. Omdat onderzocht wordt in hoeverre er framingsverschillen zijn, wordt alleen meegeteld wat buiten de introductie aan bod komt.

Ook het privéleven van de politici wordt beschreven. Er wordt naar de vrijetijdsbesteding van politici gevraagd. Hier noemen een aantal politici vrij uitgebreid de activiteiten met hun gezin. In de beschrijving van André Bosman wordt bijvoorbeeld over zijn vrije tijd geschreven: 'Die tijd besteed ik aan mijn gezin. Ik ga graag surfen met mijn zoon, winkelen met mijn dochters en uit eten met mijn vrouw'. Verder wordt in de beschrijving van Albert van den Bosch het gezin als invalshoek gebruikt voor het politieke werk: 'Daarnaast motiveren mijn kinderen mij elke dag om mij in te zetten voor hun toekomst en op te komen voor hun vrijheid en die van hun generatie'. Ook bij de vrouwelijke politici worden activiteiten met het gezin genoemd. Bijvoorbeeld in de beschrijving van Kelly Regterschot: 'Daarnaast sta ik bij mijn kinderen langs het sportveld'. In de beschrijvingen van de mannelijke politici wordt het gezin echter vaker genoemd dan bij de vrouwelijke politici.

Als de vrijetijdsbesteding worden huishoudelijke activiteiten genoemd. Bas van 't Wout noemt de kookkunsten van zijn vrouw en bevestigt hiermee juist het frame: 'Het liefst zit ik dan in de tuin, in de zon, aan tafel met mijn gezin en vrienden te genieten van de kookkunsten van mijn vrouw'. Deze kookkunsten zijn dus in de tabel onder 'vrouwen' meegeteld. Hij zet zijn vrouw hier neer als diegene die kookt en dus die huishoudelijke taak op zich neemt.

In totaal komen de kenmerken van het frame 'Vrouw als onderdeel van het gezin' iets meer voor bij de vrouwelijke politici. Het verschil is niet significant.

Er wordt één keer naar gender verwezen in de beschrijvingen van de VVD. Een opmerking uit de beschrijving van Dilan Yesilgöz-Zegerius is onder dit framekenmerk geschaard: 'NRC Handelsblad noemde me ooit een pitbull op hakken. Dat vat het wel goed samen'. Hakken worden over het algemeen gezien als vrouwenschoenen. Hier benadrukt Yesilgöz-Zegerius dus onder andere haar vrouwelijkheid in de manier waarop ze politiek bedrijft.

In het interview wordt bij ieder Kamerlid naar goede en slechte eigenschappen gevraagd. Bij de VVD worden er daardoor meer verschillende leiderschapskwaliteiten benoemd dan bij de andere partijen. Bij de mannelijke politici zijn in alle vijf de categorieën leiderschapseigenschappen te zien. Bij de vrouwelijke politici is er minder variatie. Over het algemeen worden er meer eigenschappen van een politiek leider genoemd bij de mannelijke

Kamerleden, maar ook dit verschil is niet significant. Wat opvalt is dat bij de vrouwelijke Kamerleden echter wel vaker de communicatieve vaardigheden worden benoemd.

Bij de VVD zijn er zijn dus geen duidelijke aanwijzingen voor het frame 'Vrouw als uitzondering op de mannelijke standaard' te vinden. Er zijn iets meer *framing devices* van het frame 'Vrouw als onderdeel van het deel van het gezin' aanwezig in de beschrijvingen van vrouwelijke politici. Omdat dit verschil echter niet significant is, wordt geconcludeerd dat ook dit frame niet aanwezig is in de beschrijvingen van de VVD.

5.2.1.2. CDA

Vrouw als onderdeel van het gezin		
	Mannen	Vrouwen
Noemen van het gezin	15 (1,25)	7 (1)
Persoonlijke invalshoek	0	3 (0,43)
Huishoudelijke taken	0	0
Totaal	15 (1,25)	10 (1,43)

Tabel 6 CDA: Framekenmerken 'Vrouw als onderdeel van het gezin'. Gemiddelde aantal per politicus staat tussen haakjes.

Vrouw als uitzondering op de mannelijke standaard		
	Mannen	Vrouwen
Het benoemen van gender	0	0

Tabel 7 CDA: 'Vrouw als uitzondering op de mannelijke standaard'. Gemiddelde aantal per politicus staat tussen haakjes.

Man als standaard politiek leider		
Leiderschapskwaliteiten benoemen	Mannen	Vrouwen
1. Politiek vakmanschap	18 (1,5)	12 (1,71)
2. Daadkracht	0	0
3. Integriteit	0	0
4. Communicatieve vaardigheden	0	0
5. Consistentie	0	0
Totaal	(18) 1,5	12 (1,71)

Tabel 8 CDA: Man als standaard politiek leider, onderdeel van het frame 'Vrouw als uitzondering op de mannelijke standaard'. Gemiddelde aantal per politicus staat tussen haakjes.

Het CDA heeft negentien zetels. Er zijn twaalf mannelijke Kamerleden en zeven vrouwelijke Kamerleden. De beschrijvingen zijn niet altijd in hetzelfde format geschreven.

De verschillen voor het frame 'vrouw als onderdeel van het gezin' zijn klein en niet significant. Wat opvalt is dat de persoonlijke invalshoek wel voorkomt bij vrouwelijke politici en niet bij mannelijke. Over het algemeen lijkt het frame 'Vrouw als onderdeel van het gezin' niet aanwezig te zijn.

De beschrijving Lenny Geluk-Poortvliet vormt hier echter een uitzondering op. Bij haar beschrijving is het frame 'Vrouw als onderdeel van het gezin' sterk aanwezig. Ze vertelt eerst uitgebreid over haar kinderen en kleinkinderen en noemt haar kleinkinderen ook als motivatie om zich in te zetten in de politiek:

Mijn 7 kleinkinderen ervaar ik als een grote rijkdom. Ik geniet van ze, en ze houden mij bij de tijd. Ze stimuleren mij om me nog steeds voluit in te zetten in de wereld waarin ik leef.

In het tweede deel van de tekst wordt er ook een persoonlijke invalshoek gebruikt: 'Inmiddels hoor ik bij de senioren, en weet ik uit ervaring wat er speelt binnen die groep'.

Er is weinig variatie in de eigenschappen die worden genoemd in de beschrijvingen. Het gaat vooral om politieke ervaring en het benoemen van politieke functie. Het politiek vakmanschap komt iets meer aan bod bij de vrouwelijke politici, maar het verschil is niet significant.

Bij het CDA zijn er dus geen aanwijzingen te vinden voor het frame 'Vrouw als uitzondering op de mannelijke standaard' en ook het frame 'Vrouw als onderdeel van het gezin' is niet aanwezig in de beschrijvingen.

5.2.1.3. D66

Vrouw als onderdeel van het gezin		
	Mannen	Vrouwen
Noemen van het gezin	1 (0,08)	0
Persoonlijke invalshoek	0	0
Huishoudelijke taken	0	0
Totaal	1 (0,08)	0

Tabel 9 D66: Framekenmerken 'Vrouw als onderdeel van het gezin'. Gemiddelde aantal per politicus staat tussen haakjes.

Vrouw als uitzondering op de mannelijke standaard		
	Mannen	Vrouwen
Het benoemen van gender	0	0

Tabel 10 D66: 'Vrouw als uitzondering op de mannelijke standaard'. Gemiddelde aantal per politicus staat tussen haakjes.

Man als standaard politiek leider		
Leiderschapskwaliteiten benoemen	Mannen	Vrouwen
1. Politiek vakmanschap	27 (2,25)	22 (3,14)
2. Daadkracht	0	1 (0,14)
3. Integriteit	0	0
4. Communicatieve vaardigheden	1 (0,08)	0
5. Consistentie	0	0
Totaal	28 (2,33)	23 (3,28)

Tabel 11 D66: Man als standaard politiek leider, onderdeel van het frame 'Vrouw als uitzondering op de mannelijke standaard'. Gemiddelde aantal per politicus staat tussen haakjes.

De fractie van D66 bestaat uit negentien Kamerleden. Er zijn twaalf mannen en zeven vrouwen. De Kamerleden beschrijven wat ze willen bereiken in de politiek en wat hun speerpunten zijn. Het privéleven van de Kamerleden komt bij D66 vrijwel niet aan bod. Ook wordt de werkervaring van de Kamerleden weinig benoemd. Het gezin wordt één keer genoemd, in de beschrijving van Paul van Meenen: 'Gelukkige vader van twee studerende kinderen'. Er is geen significant verschil tussen de mannelijke en vrouwelijke politici bij het noemen van politiek vakmanschap. Alle politici worden neergezet als politici met belangrijke doelen en wensen voor de samenleving. Hun persoonlijkheid speelt nauwelijks een rol en hun werk als politici is juist van belang. Beide frames zijn dus niet terug te zien in de beschrijvingen.

5.2.1.4. GroenLinks

Vrouw als onderdeel van het gezin		
	Mannen	Vrouwen
Noemen van het gezin	5 (0,71)	8 (1,14)
Persoonlijke invalshoek	0	2 (0,29)
Huishoudelijke taken	0	2 (0,29)
Totaal	5 (0,71)	12 (1,71)

Tabel 12 GroenLinks: Framekenmerken 'Vrouw als onderdeel van het gezin'. Gemiddelde aantal per politicus staat tussen haakjes.

Vrouw als uitzondering op de mannelijke standaard		
	Mannen	Vrouwen
Het benoemen van gender	0	0

Tabel 13 GroenLinks: 'Vrouw als uitzondering op de mannelijke standaard'. Gemiddelde aantal per politicus staat tussen haakjes.

Man als standaard politiek leider		
Leiderschapskwaliteiten benoemen	Mannen	Vrouwen
1. Politiek vakmanschap	25 (3,57)	23 (3,29)
2. Daadkracht	4 (0,57)	2 (0,29)
3. Integriteit	0	0
4. Communicatieve vaardigheden	0	2 (0,29)
5. Consistentie	0	0
Totaal	29 (4,14)	27 (3,86)

Tabel 14 GroenLinks: Man als standaard politiek leider, onderdeel van het frame 'Vrouw als uitzondering op de mannelijke standaard'. Gemiddelde aantal per politicus staat tussen haakjes.

GroenLinks heeft veertien zetels in de Tweede Kamer. De fractie bestaat uit zeven mannen en zeven vrouwen. In de beschrijvingen komt over het algemeen zowel de professionele ervaring als persoonlijkere informatie aan bod.

In veel beschrijvingen komt het gezin van het Kamerlid voor. Hoewel ook een aantal keer bij mannen het gezin wordt genoemd, is hier een verschil zichtbaar tussen mannelijke en vrouwelijke politici. De vrouwelijke politici noemen niet alleen vaker het gezin, maar doen dit ook uitgebreider. Zo wordt in de beschrijving van Corinne Ellemeest extra informatie aan toegevoegd over haar gezin: 'Met haar kinderen speelt ze het liefst Mastermind en Cluedo'. Ook in de beschrijving van Suzanne Kröger wordt extra informatie gegeven. Er wordt beschreven wat ze graag doet in haar vrije tijd: 'met haar gezin fietsen door 't Twiske'. Bij andere Kamerleden waarbij het gezin in de beschrijving voorkomt, wordt alleen genoemd dat zij een partner of kinderen hebben.

In de beschrijving van Kröger wordt daarnaast ook genoemd dat ze graag kookt en taarten bakt. Het gezinsleven speelt in haar beschrijving dus een redelijk grote rol. Ook is er bij GroenLinks alleen bij de vrouwelijke politici gebruik gemaakt van een persoonlijke invalshoek. Hoewel er dus aanwijzingen zijn voor het frame 'Vrouw als onderdeel van het gezin', is het verschil tussen mannelijke en vrouwelijke politici bij dit frame niet significant.

In de beschrijvingen van GroenLinks wordt bij vrijwel alle politici opgesomd wat hun politieke ervaring is. Het kleine verschil tussen de mannen en de vrouwen bij de eigenschappen van een politiek leider zegt daarom vrij weinig. Het kan zo zijn dat de

mannelijke politici net iets meer ervaring hebben dan de vrouwelijke. Wat wel opvalt is dat alleen bij de vrouwelijke politici communicatieve vaardigheden worden genoemd.

Het frame 'Vrouw als uitzondering op de mannelijke standaard' is niet duidelijk aanwezig bij GroenLinks. Het frame 'Vrouw als onderdeel van het gezin' is iets sterker aanwezig bij vrouwelijke politici, maar dit verschil is niet significant.

5.2.1.5. SP

Vrouw als onderdeel van het gezin		
	Mannen	Vrouwen
Noemen van het gezin	6 (0,6)	0
Persoonlijke invalshoek	1 (0,1)	1 (0,25)
Huishoudelijke taken	0	0
Totaal	7 (0,7)	1 (0,25)

Tabel 15 SP: Framekenmerken 'Vrouw als onderdeel van het gezin'. Gemiddelde aantal per politicus staat tussen haakjes.

Vrouw als uitzondering op de mannelijke standaard		
	Mannen	Vrouwen
Het benoemen van gender	0	2 (0,5)

Tabel 16 SP: 'Vrouw als uitzondering op de mannelijke standaard'. Gemiddelde aantal per politicus staat tussen haakjes.

Man als standaard politiek leider		
Leiderschapskwaliteiten benoemen	Mannen	Vrouwen
1. Politiek vakmanschap	34 (3,4)	12 (3)
2. Daadkracht	3 (0,3)	1 (0,25)
3. Integriteit	0	0
4. Communicatieve vaardigheden	0	0
5. Consistentie	0	0
Totaal	37 (3, 7)	13 (3,25)

Tabel 17 SP: Man als standaard politiek leider, onderdeel van het frame 'Vrouw als uitzondering op de mannelijke standaard'. Gemiddelde aantal per politicus staat tussen haakjes.

De Fractie van de SP bestaat uit veertien Kamerleden: tien mannen en vier vrouwen. Het format van tekstjes varieert, maar in veel van de beschrijvingen komt het cv van de politicus uitgebreid voor. Binnen de SP zegt de vergelijking tussen mannen en vrouwen op het onderdeel 'politiek vakmanschap' dus niet zoveel over de framing. Er wordt hier eerder

vergeleken wie de meeste politieke ervaring heeft, dan wie zich als meest ervaren presenteert.

Bij een aantal mannelijke politici wordt het gezin benoemd in de beschrijvingen. Cem Lacin noemt zijn gezin ook als motivatie om zich politiek in te zetten: ‘Nu ik vader ben van twee kinderen, kijk ik vaak vooruit op het land waarin zij gaan opgroeien. Daar maak ik me zorgen over. Want kunnen mijn kinderen straks nog wel studeren, is dat voor hen betaalbaar?’ Lacin presenteert zich dus als iemand voor wie zijn gezin van belang is. Het gezin wordt alleen genoemd door mannelijke politici en is dus zelfs een keer als invalshoek gebruikt. Het frame ‘Vrouw als onderdeel van het gezin’ is niet terug te vinden bij de vrouwelijke politici, terwijl het gezin wel een belangrijke rol speelt bij de mannelijke politici.

In de beschrijving van Renske Leijten wordt sterk de nadruk gelegd op haar gender: ‘Bij de verkiezingen in 2010 stond ik op plaats vier als eerste vrouw van de SP’. Dat ze de eerste vrouw was op de lijst had ze ook niet kunnen noemen, maar deze informatie is relevant geacht. Het gender wordt significant vaker benoemd bij de vrouwelijke politici⁵.

Van het frame ‘Vrouw als uitzondering op de man’ is dus iets terug te zien in de beschrijvingen van de SP. Het frame ‘Vrouw als onderdeel van het gezin’ is niet aanwezig.

5.2.1.6. PvdA

Vrouw als onderdeel van het gezin		
	Mannen	Vrouwen
Noemen van het gezin	0	1 (0,25)
Persoonlijke invalshoek	1 (0,25)	0
Huishoudelijke taken	0	0
Totaal	1 (0,25)	1 (0,25)

Tabel 18 PvdA: Framekenmerken ‘Vrouw als onderdeel van het gezin’. Gemiddelde aantal per politicus staat tussen haakjes.

Vrouw als uitzondering op de mannelijke standaard		
	Mannen	Vrouwen
Het benoemen van gender	0	3 (0,75)

Tabel 19 PvdA: ‘Vrouw als uitzondering op de mannelijke standaard’. Gemiddelde aantal per politicus staat tussen haakjes.

⁵ LL 4,57, $p < 0,05$

Man als standaard politiek leider		
Leiderschapskwaliteiten benoemen	Mannen	Vrouwen
1. Politiek vakmanschap	4 (1)	3 (0,75)
2. Daadkracht	2 (0,5)	0
3. Integriteit	0	0
4. Communicatieve vaardigheden	1 (0,25)	0
5. Consistentie	0	0
Totaal	7 (1,75)	3 (0,75)

Tabel 20 PvdA: Man als standaard politiek leider, onderdeel van het frame 'Vrouw als uitzondering op de mannelijke standaard'. Gemiddelde aantal per politicus staat tussen haakjes.

De PvdA heeft negen zetels. Er zijn vier vrouwelijk en vijf mannelijke Tweede Kamerleden. De beschrijving van één mannelijk Kamerlid ontbreekt echter. Er zijn dus vier beschrijvingen van mannen en vier beschrijvingen van mannen geanalyseerd. Er is geen vast format, de teksten verschillen sterk van elkaar.

Het gezin speelt een vrij kleine rol in de beschrijvingen. Alleen in de beschrijving van Attje Kuiken wordt haar dochter genoemd. Henk Nijboer maakt gebruik van een persoonlijk perspectief als het gaat om problematiek in Groningen. Het frame 'Vrouw als onderdeel van het gezin' is dus niet aanwezig in de beschrijvingen van de PvdA.

Het frame 'Vrouw als uitzondering op de mannelijke standaard' is wel aanwezig bij de PvdA. Het gender wordt significant vaker in de beschrijvingen van vrouwelijke politici benoemd⁶. Het centraal stellen van gender gebeurt bij twee van de vier vrouwelijke politici. Zo wordt in de beschrijving van Lilianne Ploumen geschreven: 'Ik was het eerste meisje in onze familie dat naar de universiteit ging'. Hier neemt Ploumen dus een uitzonderingspositie in op basis van haar gender. Ze benadrukt dat ze een vrouw is. Hetzelfde gebeurt in de beschrijving van Kirsten van den Hul: 'Dat zie je ook in mijn 'herstory': binnen drie generaties ontwikkelden mijn voormoeders en ik ons van boerendochter die haar school niet mocht afmaken tot kandidaat-Kamerlid'. Zeker met het begrip 'herstory' wordt hier benadrukt dat het voor deze opmerking van belang is dat Van den Hul een vrouw is. Verder worden bij de mannelijke politici vaker leiderschapskwaliteiten benoemd dan bij vrouwelijke politici, maar dit verschil is niet significant.

Het frame 'Vrouw als uitzondering op de mannelijke standaard' lijkt dus aanwezig te zijn in de beschrijvingen van de PvdA. Voor de aanwezigheid van het frame 'Vrouw als onderdeel van het gezin' zijn geen aanwijzingen te vinden.

⁶ LL 4,79, $p < 0,05$

5.2.1.7. PvdD

Vrouw als onderdeel van het gezin		
	Mannen	Vrouwen
Noemen van het gezin	0	2 (1)
Persoonlijke invalshoek	0	0
Huishoudelijke taken	0	0
Totaal	0	2 (1)

Tabel 21 PvdD: Framekenmerken 'Vrouw als onderdeel van het gezin'. Gemiddelde aantal per politicus staat tussen haakjes.

Vrouw als uitzondering op de mannelijke standaard		
	Mannen	Vrouwen
Het benoemen van gender	0	0

Tabel 22 PvdD: 'Vrouw als uitzondering op de mannelijke standaard'. Gemiddelde aantal per politicus staat tussen haakjes.

Man als standaard politiek leider		
Leiderschapskwaliteiten benoemen	Mannen	Vrouwen
1. Politiek vakmanschap	12 (6)	11 (5,5)
2. Daadkracht	2 (1)	0
3. Integriteit	0	0
4. Communicatieve vaardigheden	0	0
5. Consistentie	0	0
Totaal	14 (7)	11 (5,5)

Tabel 23 PvdD: Man als standaard politiek leider, onderdeel van het frame 'Vrouw als uitzondering op de mannelijke standaard'. Gemiddelde aantal per politicus staat tussen haakjes.

De fractie van de PvdD bestaat uit vier Kamerleden: twee vrouwen en twee mannen. In de beschrijvingen krijgen politieke ervaring en expertise veel aandacht, het privéleven van de politici komt nauwelijks aan bod.

Het politiek vakmanschap speelt in alle vier de beschrijvingen een belangrijke rol. Toch zijn er ook wel wat verschillen tussen de Kamerleden. Zo wordt in de beschrijving van Lammert van Raan vrijwel alleen maar politieke ervaring benoemd, terwijl in de beschrijving van Eva van Esch de politieke ervaring een veel minder grote rol speelt. Het zou zo kunnen zijn dat zij minder politieke ervaring heeft, maar de ervaring die ze heeft wordt ook minder uitgebreid besproken dan bij de andere fractieleden. Over haar bijdrage aan de lokale politiek wordt alleen de volgende zin gebruikt: 'Tot haar overgang naar de Tweede Kamer

was Eva fractievoorzitter van de Partij voor de Dieren in Utrecht'. Aan de ervaring in de gemeentepolitiek van Van Raan wordt veel meer tekst geweid:

Als duo-raadslid ondersteunde Lammert vanaf 2010 het raadslid in Amsterdam. Daar maakte hij van dichtbij mee hoe groot de invloed van de gemeenteraad is op de directe leefomgeving van mens en dier. Zijn portefeuilles waren Ruimtelijke Ordening en Infrastructuur & Duurzaamheid. Op het gebied van Ruimtelijke Ordening maakte Lammert zichtbaar hoe het waardevolle groen in de stad als derderangsburger steeds het onderspit moest delven voor de bouwwoede van de opeenvolgende Colleges.

En ook andere politieke functies komen bij Van Raan veel uitgebreider aan bod. Wat verder opvalt is dat alleen bij Van Esch de gezinssituatie wordt benoemd: 'Sinds december 2018 is ze moeder van de tweeling Luna en Majú en woont ze met haar gezin in Utrecht'.

Zoals te zien is in de tabel zijn de verschillen tussen mannen en vrouwen bij de PvdD klein. De mannelijke en vrouwelijke politici verschillen dan ook niet significant. Toch zijn er inhoudelijk wel een aantal verschillen die erop wijzen dat mannen anders worden geframed dan vrouwen. Alleen bij de mannelijke politici wordt benoemd wat ze voor elkaar hebben gekregen in hun politieke carrière en vooral de beschrijving van Van Esch wijkt opvallend sterk af van de beschrijvingen van de mannelijke politici.

6. Conclusie

De hoofdvraag van dit onderzoek is: zijn er verschillen in de framing van beschrijvingen van vrouwelijke en mannelijke politici door politieke partijen? Om deze vraag te kunnen beantwoorden is gebruik gemaakt van Critical Discourse Analysis als perspectief. Er wordt vanuit gegaan dat door de analyse van de beschrijvingen op de sites van politieke partijen meer duidelijk kan worden over hoe er in de maatschappij gekeken wordt naar vrouwelijke politici.

In het theoretisch kader is beschreven welke verschillen er in de media te zien zijn tussen de berichtgeving over mannelijke en vrouwelijke politici. Zo wordt het gedrag en de debatstijl bij vrouwelijke politici anders beschreven dan bij mannelijke politici. Ook wordt het gender meer benadrukt bij vrouwelijke politici, krijgt hun uiterlijk meer aandacht en wordt vaker hun gezinssituatie beschreven. Er zijn twee frames die in de media ingezet worden geselecteerd voor de analyse van de beschrijvingen op de sites van politieke partijen, namelijk 'Vrouw als onderdeel van het gezin' en 'Vrouw als uitzondering op de mannelijke standaard'. Aan deze frames zijn op basis van een inductieve analyse van de beschrijvingen concrete *framing devices* toegekend. Vervolgens is door middel van een deductieve analyse onderzocht of er verschillen zijn tussen de framing van mannelijke en vrouwelijke politici. In die analyse kwam naar voren dat de framingsverschillen in de beschrijvingen van mannelijke en vrouwelijke politici slechts klein zijn en in de meeste gevallen niet significant.

Voor het frame 'Vrouw als onderdeel van het gezin' geldt dat bij geen enkele partij het frame significant sterker aanwezig is bij vrouwelijke politici dan bij mannelijke politici. Bij de PvdD, GroenLinks, VVD en het CDA worden gemiddeld iets meer kenmerken van dit frame genoemd bij vrouwelijke politici. Zo wordt in de beschrijving van Corinne Ellemeest een activiteit met haar gezin genoemd: 'Met haar kinderen speelt ze het liefst Mastermind en Cluedo'. De verschillen zijn echter niet significant. Bij de SP en D66 wordt het gezin bovendien vaker genoemd door mannelijke politici. Het frame lijkt dus niet aanwezig te zijn in de beschrijvingen. De eerder genoemde beschrijving van Lenny Geluk-Poortvliet van het CDA vormt hierop echter een uitzondering. Zij vertelt bijvoorbeeld vrij uitgebreid over haar kleinkinderen: 'Mijn 7 kleinkinderen ervaar ik als een grote rijkdom. Ze stimuleren mij om me nog steeds voluit in te zetten in de wereld waarin ik leef'. In de beschrijving van Geluk-Poortvliet is het frame wel duidelijk aanwezig.

Voor het frame 'Vrouw als uitzondering op de mannelijke standaard' geldt dat bij de PvdA en SP significant vaker naar het gender wordt verwezen door vrouwelijke politici dan door mannelijke politici. Zo'n verwijzing is bijvoorbeeld te zien in de beschrijving van Renske Leijten van de SP: 'Bij de verkiezingen in 2010 stond ik op plaats vier als eerste vrouw van de SP'. Bij de PvdD en de VVD zijn wel aanwijzingen te vinden voor de aanwezigheid van dit frame, maar daar verschillen de beschrijvingen van mannelijke en vrouwelijke politici niet

significant. Bij de andere partijen is het onduidelijk of er daadwerkelijk een verschil is in framing tussen mannelijke en vrouwelijke politici of zijn er juist verschillen die het frame tegenspreken.

Over het algemeen zijn de twee frames dus niet zo sterk aanwezig in de beschrijvingen als in de media. Binnen Critical Discourse Analysis wordt ervan uitgegaan dat door middel van een analyse van taal iets gezegd kan worden over de maatschappelijke structuren in een samenleving (Van Rees, 2003, p. 88). Het is daarom opmerkelijk dat analyses van berichten in de media een ander idee geven van het maatschappelijke beeld van vrouwelijke politici dan de analyse van de beschrijvingen van de politieke partijen. In de media komt naar voren dat vrouwelijke politici worden gezien als uitzondering op de mannelijke standaard en dat het vanzelfsprekend is dat vrouwelijke politici de zorg voor het gezin op zich nemen. Op basis van dit onderzoek lijkt het echter niet zo te zijn dat vrouwelijke politici als groep gezien worden die de zorg voor het gezin op zich moet nemen of als de groep die duidelijk een uitzondering vormt.

Er zijn enkele mogelijke verklaringen voor dit verschil. Een aanname binnen CDA is dat maatschappelijke structuren kunnen veranderen en wellicht is er in de beschrijvingen van de politieke partijen een verandering zichtbaar. Het zou zo kunnen zijn dat de politici zich ervan bewust zijn dat bijvoorbeeld in de media vrouwelijke politici anders worden geframed dan mannelijke politici. De politieke partijen kiezen er dan voor in de beschrijvingen anders te framen dan de media doen en proberen zo het beeld van vrouwelijke politici te veranderen.

Een van de tekstdoelen van de beschrijvingen is het overtuigen van kiezers en potentiële leden. Vanuit dat tekstdoel is het ook logisch vrouwelijke politici niet anders te framen dan mannelijke politici. Dat is wellicht onder andere terug te zien in de beschrijvingen van mannelijke politici. Ook veel mannelijke Kamerleden presenteren zich als iemand voor wie het gezin van belang is. Dit betekent dat de politieke partijen in tegenstelling tot de media vinden dat het gezin ook bij mannelijke politici benoemd moet worden. De politieke partijen willen een positief beeld weergeven van de Kamerleden. Mannelijke politici kunnen laten zien dat zij niet willen voldoen aan een stereotype. Zo presenteren ze zich als geëmancipeerd. Ook kan het ook zo zijn dat het persoonlijke leven voor alle politici, man of vrouw, meer van belang is geworden en dat daarom in de beschrijvingen het gezin een belangrijke rol speelt. Het gaat hier dan om een algemene trend en niet om een gendergerelateerde trend.

Het kan zo zijn dat politici niet bewust anders framen dan de media. Wellicht herkennen de politici zich niet in het beeld dat in de media wordt geschetst van mannelijke en vrouwelijke politici. Het zou zo kunnen zijn dat het aan de hand van de media-analyses niet mogelijk is om iets te concluderen over de hele samenleving. De stereotypes zouden

dan alleen in de media aanwezig zijn en niet in de hele maatschappij gedeeld worden of in ieder geval niet bij de politici zelf een rol spelen.

De analyse van de beschrijvingen van de politieke partijen laat echter geen volledig eenduidig beeld zien. Wat namelijk opvalt is dat het gender alleen benoemd wordt in de beschrijvingen van vrouwelijke politici. Bij de mannelijke politici wordt er niet naar het gender verwezen. Doordat mannen hun gender niet noemen en vrouwen wel, lijkt het inderdaad zo te zijn dat de mannelijke politicus de standaard is en de vrouwelijke politicus nog steeds uitzonderlijk is. Vanuit de tekstdoelen van de beschrijvingen zou dit verschil echter ook te verklaren zijn. De partijen willen onder andere kiezers en potentiële leden overtuigen. De politieke partijen weten dat er meer mannelijke politici zijn dan vrouwelijke. Wanneer mannelijke politici hun gender zouden benadrukken zou dit als minder sympathiek opgevat kunnen worden. De achterban van deze partijen zal waarschijnlijk willen dat ook vrouwen de ruimte krijgen binnen de partij. Wanneer mannelijke politici hun gender centraal stellen terwijl de vrouwelijke politici een minderheid vormen, zou dit als vrouwonvriendelijk kunnen worden opgevat.

Tot slot is er los van deze twee frames een ander verschil op basis van gender te zien in de beschrijvingen. In de theorie kwam naar voren dat in de media bij vrouwelijke politici vaker naar het uiterlijk wordt verwezen dan bij mannelijke politici. Het centraal stellen van het uiterlijk is een frame dat niet is meegenomen in de analyse. De verwachting was namelijk dat er in de teksten niet naar het uiterlijk verwezen zou worden omdat er bij alle beschrijvingen een foto te zien is. Toch viel op dat er een aantal keer naar uiterlijke kenmerken verwezen wordt in de beschrijvingen van vrouwelijke politici. Bij geen enkele mannelijke politicus was er een verwijzing naar het uiterlijk te vinden.

Zo is er de eerder genoemde opmerking van Dilan Yesilgöz-Zegerius van de VVD: 'NRC Handelsblad noemde me ooit een pitbull op hakken. Dat vat het wel goed samen'. Vanwege de meer figuurlijke lading van de hakken is deze opmerking onder het frame 'Vrouw als uitzondering op de man' geschaard, maar ze noemt hier ook heel letterlijk een uiterlijk kenmerk. Deze opmerking is dan wel afkomstig uit de media, maar is ook bewust overgenomen in de beschrijving.

Bij de VVD wordt ook in de beschrijving van Sophie Hermans naar een uiterlijk kenmerk verwezen. Op de vraag waarom zij een goede volksvertegenwoordiger is wordt onder andere geantwoord: 'Oh, en omdat ik krullen heb natuurlijk. Er moeten meer krullen in de Tweede Kamer!' Natuurlijk is dit geen serieus onderdeel van het antwoord op de vraag, maar er wordt wel heel direct naar haar uiterlijk verwezen.

Verder verwijst ook de tekst van Corinne Ellemeet van GroenLinks naar uiterlijkheden: 'Eén van haar meest ingevoerde Google search opdrachten is: 'Michelle Obama fashion'. Hierbij wordt dan wel niet direct iets gezegd over het uiterlijk van Ellemeet,

maar ze wordt wel geassocieerd met kleding. Ze wordt geframed als iemand die kleding interessant of belangrijk vindt.

7. Discussie

Zoals in de conclusie benoemd, verschillen de resultaten van dit onderzoek van de manier waarop vrouwelijke politici in de media geframed worden. Voor dat verschil zijn verschillende verklaringen genoemd. Deze uitkomst roept echter ook vragen op over de aannames van Critical Discourse Analysis. Binnen Critical Discourse Analysis wordt ervan uitgegaan dat onderzoekers door taal te analyseren iets kunnen zeggen over hoe maatschappelijke structuren in elkaar zitten (Van Rees, 2003, p. 88). Het is echter niet duidelijk na hoeveel onderzoek iets over een maatschappelijke structuur gesteld kan worden. Aan de hand van één analyse is het wellicht niet mogelijk een volledige structuur bloot te leggen. Misschien zijn de maatschappelijke structuren ook niet zo eenduidig. Dit onderzoek laat in ieder geval zien dat op verschillende gebieden verschillende uitkomsten van analyses mogelijk zijn.

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van de analysemethode van Van Gorp (2010). Hoewel het doel van deze methode is om zo objectief mogelijk frames te analyseren, blijft de analyse van frames altijd deels subjectief. Ook is er in dit onderzoek geen gebruik gemaakt van meerdere codeurs. Een andere codeur had het materiaal wellicht iets anders gecodeerd. Er is daarom voor gekozen om de methode zo inzichtelijk mogelijk te maken, om gemaakte keuzes te beargumenteren en in de bijlage aan te geven welke *framing devices* zijn meegenomen in dit onderzoek. Dat neemt niet weg dat de beschrijvingen soms ook anders geïnterpreteerd hadden kunnen worden.

In de analyse zijn slechts twee genderframes onderzocht die afkomstig zijn uit de media. Het is mogelijk dat er andere frames in de teksten sterker aanwezig zijn en dat er ook frames die niet aan gender gerelateerd zijn van belang zijn. Er is echter voor gekozen om andere frames niet mee te nemen in de analyse. Het doel van dit onderzoek is namelijk om te analyseren of de frames die zichtbaar zijn in de media, ook voorkomen bij politieke partijen. De beschrijvingen zouden echter ook een geschikt corpus kunnen vormen voor vervolgonderzoek naar andere framing door politieke partijen.

Het nadeel van dit corpus is dat de aantallen per partij soms erg klein zijn voor een vergelijking. Er is toch gekozen voor een statistische toetsing omdat de verschillen op die manier enigszins te duiden zijn. Het gaat echter om kleine aantallen, dus het is mogelijk dat significantie van verschillen is overschat. Deze analyse moet vooral gezien worden als een indicatief onderzoek. Er zijn aanwijzingen te vinden voor verschillen tussen de framing van mannelijke en vrouwelijke politici, maar deze verschillen zijn klein en er is vervolgonderzoek nodig.

In een vervolgonderzoek zou een groter corpus van beschrijvingen onderzocht kunnen worden. In dit corpus is ervoor gekozen om de beschrijvingen van de politici uit de Tweede Kamer te analyseren. De beschrijvingen van politici uit de Eerste Kamer en de beschrijvingen van ministers zouden echter ook geanalyseerd kunnen worden. Daarnaast worden op veel gemeentesites van politieke partijen de lokale politici beschreven. In een groter corpus zou nog duidelijker kunnen worden of er genderverschillen zijn in de framing vanuit politieke partijen of dat er juist geen verschillen zijn.

Bibliografie

- Aalbers, J. (2014). Het mysterieuze voortbestaan van de zendtijd politieke partijen. *Tijdschrift Voor Mediageschiedenis*, 16(2), 61-74.
- Aaldering, L. (2018). Images with Impact. The Electoral Consequences of Party Leader Portrayal in the Media. Geraadpleegd via <https://dare.uva.nl/search?identificer=f60d7295-cbb8-4a34-b1de-bc1dfdf2583c>
- Budd, K., D. Kelsey, F. Mueller & A. Whittle (2019). Metaphor, morality and legitimacy: A critical discourse analysis of the media framing of the payday loan industry. *Organization*, 26(6), 802-829
- Cameron, D. & S. Shaw (2020). Constructing Women's "different Voice": Gendered Mediation in the 2015 UK General Election. *Journal of Language and Politics*, 19(1), 144-159.
- Carragee, K. M. & W. Roefs (2004). The Neglect of Power in Recent Framing Research. *Journal of Communication*, 54(2), 214-33.
- Escobar-Lemmon, C.M. et al (2016). Just the facts? Media coverage of female and male high court appointees in five democracies. *Politics & Gender*, 12(2), 254-274.
- Gagestein, S. & J. Mes (2019). *Word meesterframer*. Uitgeverij Haystack
- Garcia-Blanco, I. & K. Wahl-Jorgensen (2012). The Discursive Construction of Women Politicians in the European Press. *Feminist Media Studies*, 12(3), 422-41.
- Gidengil, E. & J. Everitt. Conventional (2003). Coverage/Unconventional Politicians: Gender and Media Coverage of Canadian Leaders' Debates, 1993, 1997, 2000. *Canadian Journal of Political Science/Revue Canadienne De Science Politique*, 36(3), 559-577.
- Guzman, A. (2016). Evolution of news frames during the 2011 Egyptian revolution: critical discourse analysis of Fox News's and CNN's framing of protesters, Mubarak, and the Muslim brotherhood. *Journalism & Mass Communication*, 93(1), 80-98.
- Gorp, B. van (2006). Een constructivistische kijk op het concept framing. *Tijdschrift voor Communicatiewetenschap*, 34(3), 246-256.
- Gorp, B. van (2007). Het reconstrueren van frames via inductieve inhoudsanalyse: uitgangspunten en procedures. *Kwalon*, 12(2), 13-18.
- Gorp, B. van (2010). Strategies to take subjectivity out of framing analysis. In: D'Angelo P., Kuypers J. (red.), *Doing news framing analysis: Empirical and theoretical perspectives*. New York: Routledge, 84-109.
- Khosravinik, M. (2010). Actor Descriptions, Action Attributions, and Argumentation: Towards a Systematization of CDA Analytical Categories in the Representation of Social Groups. *Critical Discourse Studies*, 7(1), 55-72.
- Klinkenberg, I., Willemsen, A., & Hermans, L. (2006). De Nederlandse politieke televisiespot

- van 1963 tot 2003: Het gebruik van persuasieve strategieën. *Tijdschrift Voor Communicatiewetenschap*, 34(3), 282-14.
- Lazar, M. (2007). Feminist Critical Discourse Analysis: Articulating a Feminist Discourse Praxis1. *Critical Discourse Studies*, 4(2), 141-164.
- Mckay, F. (2020). A stairheid rammy: Female politicians and gendered discourses in the Scottish press. *Journal of Language and Politics*, 19(1), 30-47.
- Nacos, B. L. (2005). The Portrayal of Female Terrorists in the Media: Similar Framing Patterns in the News Coverage of Women in Politics and in Terrorism. *Studies in Conflict & Terrorism*, 28(5) 435-451.
- Niven, D. (2005). Gender Bias? Media Coverage of Women and Men in Congress. In S. Tolleson-Rinehart & J. Josephson (red.) *Gender and American Politics: Women, Men, and the Political Process*, New York: Routledge.
- O'Neill, D. et al. (2016). Women Politicians in the UK Press: Not Seen and Not Heard? *Feminist Media Studies*, 16(2) 293-307.
- Rayson, P. and R. Garside (2000). Comparing Corpora Using Frequency Profiling, paper presented at Workshop on Comparing Corpora '00, Proceedings of the Workshop on Comparing corpora–Volume 9, Hong Kong
- Rees, A. van (2005). Critical Discourse Analysis en retorische analyse. *Tijdschrift voor Taalbeheersing*, 25(1), 87-97.
- Semetko, H. & H. Boomgaarden (2007) Reporting Germany's 2005 Bundestag Election Campaign: Was Gender an Issue? *The Harvard International Journal of Press/Politics*, 12(4), 154-171.
- Voerman, G. & De Graaf, J. (1998). De websites van de Nederlandse politieke partijen, 1994-1998. In G. Voerman (red.) *Jaarboek Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen 1997*, Groningen: Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen, 238-269
- Vos, D. (2013). The Vertical Glass Ceiling: Explaining Female Politicians' Underrepresentation in Television News. *Communications - The European Journal of Communication Research*, 38(4) 389-410.
- Wodak, R. & M. Meyer (2016). Critical discourse studies: history, agenda, theory and methodology. In R. Wodak & M. Meier (red.) *Methods of Critical Discourse Studies*. Los Angeles: Sage, 1-23.

Beschrijvingen van politici

CDA: <https://www.cda.nl/mensen/tweede-kamer/> geraadpleegd op 20-04-2020

D66: <https://d66.nl/personen/tweede-kamerfractie/> geraadpleegd op 20-04-2020

GroenLinks: <https://groenlinks.nl/mensen> geraadpleegd op 20-04-2020

PvdA: <https://www.pvda.nl/politici/tweede-kamer/> geraadpleegd op 20-04-2020

PvdD: <https://www.partijvoordedieren.nl/mensen> geraadpleegd op 20-04-2020

SP: <https://www.sp.nl/onze-mensen/gekozen> geraadpleegd op 20-04-2020

VVD: <https://www.vvd.nl/onze-mensen-in-de-tweede-kamer/> geraadpleegd op 20-04-2020

Bijlage

Inhoud

1. VVD	p. 52
2. CDA	p. 73
3. D66	p. 81
4. GroenLinks	p. 90
5. SP	p. 100
6. PvdA	p. 108
7. PvdD	p. 112

Framekenmerken

Vrouw als onderdeel van het gezin

Noemen van het gezin: rood

Persoonlijke invalshoek: groen

Huishoudelijke taken: paars

Vrouw als uitzondering op de mannelijke standaard

Het centraal stellen van gender bij vrouwen: donkerblauw

Leiderschapskwaliteiten: lichtblauw

1. politiek vakmanschap
2. daadkrachtig zijn
3. integriteit
4. communicatieve vaardigheden
5. consistentie

1. VVD

1. Klaas Dijkhoff

Fractievoorzitter (1)

Klaas Dijkhoff werd in 1981 geboren in het Duitse Soltau. Via Eindhoven en Tilburg kwam hij in zijn huidige woonplaats Breda terecht. Klaas is **getrouwd** en heeft **twee dochters**. Voor hij **in 2010 Tweede Kamerlid werd (1)**, was hij onderzoeker en docent aan de Universiteit Tilburg en **gemeenteraadslid in Breda (1)**. Ook had hij een eigen bedrijf in juridisch advies en IT-ondersteuning voor kleine ondernemers.

Klaas Dijkhoff minister en staatssecretaris (1)

In het kabinet-Rutte II was Klaas van 2015 tot 2017 staatssecretaris van Veiligheid en Justitie en korte tijd minister van Defensie (1).

VVD fractievoorzitter

Klaas Dijkhoff is de fractievoorzitter van de VVD in de Tweede Kamer (1).

Interview Klaas Dijkhoff

Klaas, wat wil je bereiken in de politiek?

Ik denk dat mensen alleen gelukkig kunnen worden als ze vrij zijn. Daarom erger ik me kapot aan mensen die de vrijheid van anderen proberen te belemmeren. Zeker als ze daarvoor de macht van de overheid willen gebruiken. Ik wil de vrijheid van mensen dus juist beschermen.

Als fractievoorzitter (1) ga ik over alles en over niks tegelijk. Ik zie het als mijn taak om het team van de fractie goed te laten functioneren, zodat we Nederland beter kunnen maken en de Nederlanders ook kunnen laten zien dat we daarmee bezig zijn.

Wat zijn je goede en slechte eigenschappen?

Vaak hoor ik terug dat ik **best rustig (4)** ben, ook als mijn omgeving gestrest raakt. Ik ben wel wat ongeduldig, waardoor ik de mensen om mij heen soms niet genoeg tijd geef om hun werk te doen.

2. Bas van 't Wout

Tweede Kamerlid (1)

Vice-fractievoorzitter (1); AZ Koninklijk Huis

Bas van 't Wout werd in 1979 geboren in Amersfoort. Hij groeide op in Scherpenzeel, woonde lange tijd in Amsterdam en is inmiddels gesetteld in het Brabantse Hoeven. Bas is **getrouwd** en **heeft twee kinderen**. Voor **hij in 2012 Tweede Kamerlid werd (1)**, was hij gespreksleider en strategisch adviseur bij een adviesbureau.

Bas, wat wil je veranderen in de politiek?

In de politiek gaat het vaak over de vraag waar we het geld aan uitgeven, en hoe. Ik wil vooral een stem geven aan de mensen die al dat geld opbrengen. De mensen die geen tijd hebben om te demonstreren op het Malieveld, omdat ze gewoon aan het werk zijn.

Wat zijn je goede en slechte eigenschappen?

Mijn goede eigenschap is dat ik weet dat ik een aantal slechte eigenschappen heb, bijvoorbeeld een ochtendhumeur.

Wat maakt jou een goede volksvertegenwoordiger?

Ik doe iedere dag mijn stinkende best om niet alleen van alles te vinden, maar vooral ook iets voor elkaar te krijgen (2). Daar hebben de mensen voor wie je het doet uiteindelijk meer aan dan geroepoeter langs de zijlijn.

Hoe ziet jouw vrije tijd eruit?

Het liefst zit ik dan in de tuin, in de zon, aan tafel met mijn gezin en vrienden te genieten van de kookkunsten⁷ van mijn vrouw. Daarnaast speel ik graag wat piano, lees ik een mooi boek en kijk ik voetbal of een mooie film.

3. Thierry Aartsen **Tweede Kamerlid (1)**

EZK Mededinging en marktordening, Consumenten, Aanpak regeldruk, MKB, Digitalisering, Europese Structuurfondsen, ATR

Thierry Aartsen werd in 1989 geboren in Breda, waar hij na zijn studie in Den Haag ook weer terugkeerde. Voor hij in september 2018 Tweede Kamerlid werd (1), werkte hij in het bedrijfsleven en was hij fractievoorzitter van de VVD in Breda (1).

Wat wil je bereiken voor ondernemers?

Ondernemers zijn zoveel meer dan muren met spullen. Ze zorgen voor levendigheid in hun gemeente. Ze kennen de mensen uit het dorp, sponsoren de lokale voetbalclub en dragen op nog vele andere manieren hun steentje bij. Op dit moment loopt het mkb nog tegen tal van zaken aan. Denk bijvoorbeeld aan de kosten en lasten wanneer een medewerker ziek wordt, de (soms oneerlijke) concurrentie van grote buitenlandse bedrijven of een gemeente die te veel regels oplegt en hen zo in de weg loopt.

Dat zou ik graag willen veranderen, zodat ondernemers zich kunnen richten op het runnen van hun zaak, waarbij de overheid hen een steuntje in de rug geeft in plaats van tegenwerkt. Ik wil dat ondernemers erop kunnen rekenen dat de VVD er voor hen is en voor hun belangen opkomt.

Wat zijn je goede en slechte eigenschappen?

Ik kan over veel zaken erg enthousiast worden en me met een enorme bak energie vastbijten in een dossier. Dat is tegelijkertijd een valkuil, doordat ik dan net iets té enthousiast (en dus een beetje ongeduldig) ben.

Wat doe je om een goede volksvertegenwoordiger te zijn?

Ik probeer buiten Kamerdagen zo veel mogelijk in het land te zijn. Ik vind het erg leuk om bezoeken te brengen aan bedrijven, ondernemers, culturele verenigingen en culturele instellingen. Zo hoor je echt van mensen zelf hoe het gaat en welke zaken er anders moeten in Nederland. Dat persoonlijke gesprek met mensen (4) vind ik erg belangrijk.

Hoe ziet je vrije tijd eruit?

In mijn vrije tijd ga ik graag een biertje drinken met vrienden in de kroeg of op het terras. Met goed weer probeer ik een rondje te gaan wielrennen. Ook ben ik fanatiek supporter van NAC Breda, waar ik een seizoenkaart heb.

---

⁷ Hierbij gaat het om een bevestiging van het frame

4. Bente Becker

Tweede Kamerlid (1)

SZW integratie en inburgering; J&V Vreemdelingenzaken/Migratie, IND, COA, DTV, Artikel 1f vluchtelingenverdrag, Grensbewaking in vreemdelingenzaken, Rijkswet Nederlanderschap, Internationaal migratiebeleid

Bente Becker werd in 1985 geboren in Almere. Ze groeide op in Flevoland en woont nu in Den Haag. Bente woont samen met haar vriend. Voor ze in 2017 Tweede Kamerlid werd, was ze politiek assistent van minister Kamp (1).

Wat zijn je goede en slechte eigenschappen?

Ik ben een harde werker, ben inhoudelijk gedreven (1) en heb humor. Ik ben wel een beetje eigenwijs.

Waarom ben jij een goede volksvertegenwoordiger?

Ik wil werken aan oplossingen die écht werken (2). Ik ben nieuwsgierig, stel veel vragen en probeer met eigen creatieve voorstellen te komen. Het gaat mij erom dat mensen in hun eigen leven verbetering merken door wat we bedenken in Den Haag. Doordat ik al jong ben begonnen met werken in de politiek, heb ik veel plekken in het land gezien en weet ik wat er speelt. Die ervaring (1) wil ik graag gebruiken in mijn werk als Kamerlid.

Wat doe je graag in je vrije tijd?

Ik houd van hardlopen, wielrennen en reizen. En natuurlijk spreek ik graag met vrienden af.

5. Albert van den Bosch

Tweede Kamerlid (1)

BZK Interbestuurlijke verhoudingen, Financiën mede-overheden, Gemeentelijke herindelingen, Openbaarheid van bestuur en open data, Arbeidsvoorwaarden collectieve sector, rechtspositie politieke ambtsdragers, Adeldom; DEF veteranenbeleid, reservisten

Albert van den Bosch werd in 1955 geboren in Zeist. Vanaf zijn studententijd woonde hij lange tijd in Utrecht. Voor hij in 2017 Tweede Kamerlid werd, was hij dertien jaar lang burgemeester van Zaltbommel (1), waar hij nog steeds woont. Eerder werkte hij in het bedrijfsleven en bij justitie en was hij fractievoorzitter van de VVD-gemeenteraadsfractie in Utrecht (1). Albert is getrouwd en heeft twee kinderen.

Albert, hoe ziet een goed functionerende overheid er voor jou uit?

Dat is een overheid die dicht bij mensen en bedrijven staat. Die integer en transparant is. En waar fatsoenlijk wordt omgegaan met belastinggeld. Ik vind daarom dat we de lokale democratie moeten steunen. En vanuit Den Haag mogen we vertrouwen hebben in gemeenten. Dat is de overheid die het dichtst bij de mensen staat.

Wat zijn je goede en slechte eigenschappen?

Ik ben enthousiast, benaderbaar (4) en oprecht (3). Maar ik ben soms ook ongeduldig en chaotisch.

Wat maakt jou een goede volksvertegenwoordiger?

Goed aanvoelen wat er leeft in de samenleving, voor je mening uit d urven komen en je nek uit durven steken, want uiteindelijk is politiek niet voor bange mensen. Maar misschien wel het belangrijkste: houden van mensen. Wie ze ook zijn en waar ze ook vandaan komen. Daarnaast motiveren mijn kinderen mij elke dag om mij in te zetten voor hun toekomst en op te komen voor hun vrijheid en die van hun generatie.

Wat doe je graag in je vrije tijd?

Mijn vrije tijd besteed ik vooral aan **mijn gezin** en aan mijn vrienden. Daarnaast houd ik erg van reizen en lezen en bezoek ik op z'n tijd met veel plezier een voetbalwedstrijd van mijn favoriete clubs, FC Utrecht en PSV. Verder vind ik het heerlijk om met mooi weer lekker rond te rijden langs de rivieren en mooie natuurgebieden met schattige dorpjes.

6. André Bosman

Tweede Kamerlid (1)

DEF Algemeen defensiebeleid, Toekomstige samenstelling krijgsmacht, nationale en internationale inzet krijgsmacht, internationale zaken, waaronder NAVO en EU-beleid, Kustwacht, MIVD, IGK, MLA, Cyberdomein, Personeelsvoorziening, Materieelvoorziening, Bedrijfsvoering; BZK Koninkrijksrelaties, AIVD; BUZA Verlenging missies inclusief art 100

André Bosman werd in 1965 geboren in Maarn. Hij groeide op in Middelburg. André werkte als jachtvlieger in Texas, waar hij les gaf aan de mensen die nu ons luchtruim verdedigen. Ook diende hij als liaisonofficier in Afghanistan. Sinds hij in 2010 **Tweede Kamerlid (1)** werd, woont hij weer in Middelburg. André is **getrouwd** en **heeft drie kinderen**.

André, helpt het als defensiewoordvoerder dat je zelf vlieger bent geweest?

Dat denk ik wel. Na 23 jaar bij onze krijgsmacht weet ik hoe het van binnenuit werkt en begrijp ik hoe militairen in het leven staan (1). Zelf ben ik uitgezonden geweest naar Kabul, Afghanistan. De impact op de militairen en hun familie heb ik zelf ervaren.

Hoe zie je de toekomst van de eilanden in ons koninkrijk?

Het is belangrijk dat de eilanden in de toekomst niet meer zo afhankelijk zijn van Nederland. Wij kunnen ze er wel bij helpen om klaar te zijn voor die toekomst.

Wat zijn je goede en slechte eigenschappen?

Ik ben **betrouwbaar (5)**, **eerlijk (3)** en **voorspelbaar (5)**. Slechte eigenschappen zijn dat ik het moeilijk vind om nee te zeggen. En ik houd iets te veel van lekker eten. Ik kan dus vooral geen nee zeggen tegen lekker eten.

Waarom ben jij een goede volksvertegenwoordiger?

Omdat ik **benaderbaar (4)** ben en **belangen goed afweeg (1)**. Ik zit niet voor mezelf in de Tweede Kamer, maar voor Nederland. Ik wil werken aan een Nederland waarin ook onze kinderen in vrijheid kunnen opgroeien.

Wat doe je in je vrije tijd?

Die tijd besteed ik aan **mijn gezin**. Ik ga graag surfen met **mijn zoon**, winkelen met **mijn dochters** en uit eten met **mijn vrouw**. Zeeland heeft ontzettend goede restaurants!

7. Remco Dijkstra

Tweede Kamerlid (1)

I&W Weginfrastructuur, Water, Scheepvaart, Luchtvaart

Remco Dijkstra werd in 1972 geboren in Zeist. Hij groeide op in Doorn, studeerde in Arnhem en woont inmiddels alweer lange tijd in het Betuwse Lienden. Remco **woont samen** en hij heeft een **dochter**. Voor **hij in 2012 Tweede Kamerlid werd (1)**, was hij ondernemer: als zelfstandig makelaar verkocht hij woningen.

Remco, wat wil je bereiken op het gebied van verkeer?

Mijn doel is om Nederland weer iets mobieler te maken. Het is voor ons allemaal vaak nodig om ons te verplaatsen. Ik wil dat je dan gewoon van A naar B kunt, zonder veel vertraging of

gedoe. Betaalbaar en veilig. En dat je zelf de vrijheid hebt om te kiezen hoe je gaat: te voet, op de fiets, met de auto, de trein, de tram, de metro, de boot, het vliegtuig of wat dan ook.

Wat zijn je goede en slechte eigenschappen?

Ik ben [betrouwbaar \(5\)](#) en [evenwichtig \(5\)](#). Maar ik ben ook ongeduldig en ik hou niet van met mensen met lange tenen.

Wat maakt jou een goede volksvertegenwoordiger?

Ik ben [benaderbaar\(4\)](#) en [luister\(4\)](#) naar mensen om ze te begrijpen. Daarna probeer ik ze enthousiast te maken, mee te nemen en draagvlak te creëren, zodat we er uiteindelijk samen iets beters van kunnen maken.

Wat doe je graag in je vrije tijd?

Ik zit graag op de racefiets en speur continu het internet af op zoek naar actueel nieuws en informatie over auto's.

8. Tobias van Gent **[Tweede Kamerlid \(1\)](#)**

BZK Constitutionele zaken incl. privacy, Verkiezingen, Partijfinanciering, Kiesraad, Hoge colleges van Staat, Huis voor de klokkenluiders; J&V Adoptie, Wetgevingskwaliteit, Privaatrecht incl. personen en familierecht, Faillissementswet, Algemene wet bestuursrecht, Wet burgerlijke rechtsvordering, Auteursrecht, Kansspelen, 2 Bescherming persoonsgegevens, Autoriteit Persoonsgegevens, Internationale Verdragen, Vrijheid van meningsuiting; VWS Oorlogsgetroffenen en verzetsdeelnemers

Tobias van Gent werd in 1967 geboren in Deventer. Hij studeerde in Leiden en woont inmiddels alweer zo'n twintig jaar in Middelburg. Tobias is [getrouwd](#) en [heeft drie kinderen](#). Voor hij in [september 2018 Tweede Kamerlid werd \(1\)](#), was hij docent geschiedenis en politieke wetenschappen aan het University College Roosevelt.

Tobias, waarom is privacy zo belangrijk?

Omdat privacy over vrijheid gaat. Privacy waarborgt dat je in vrijheid de dingen kunt doen die je wilt en belangrijk vindt, zolang anderen daar geen last van hebben natuurlijk. Als liberalen maken we daarbij onderscheid tussen de publieke ruimte en je privéleven. Vooral in je privéleven moet je erop kunnen vertrouwen dat je niet in de gaten gehouden wordt.

Wat zijn je goede en slechte eigenschappen?

Eigenschappen zijn niet per definitie goed of slecht. Het kan de ene keer positief uitpakken en de andere keer negatief. Ik ben bijvoorbeeld heel nieuwsgierig. Soms is dat heel goed, maar soms moet je je ergens misschien juist niet mee bemoeien. Als historicus heb ik daarnaast geleerd veel te relativiseren. Daardoor maak ik me als politicus niet zo snel druk over alledaagse zaken. Maar aan de andere kant is het soms ook wel weer goed om ergens vol in te duiken.

Wat doe je om een goede volksvertegenwoordiger te zijn?

[Ik luister heel veel naar mensen \(4\)](#). Niet zenden, maar vooral ontvangen. Dat neemt niet weg dat ik over veel dingen een mening heb. Daarom ben ik ook de politiek ingegaan. Ik wilde mijn [verantwoordelijkheid nemen \(2\)](#) in plaats van kritiek te spuien vanaf de zijlijn.

Hoe zie je vrije tijd eruit?

Ik was altijd historicus [en in mijn vrije tijd politicus \(1\)](#). Sinds ik in de Tweede Kamer zit, is dat andersom. In mijn vrije tijd lees ik nu veel, schrijf ik boeken en artikelen, geef ik lezingen en leid ik mensen rond in het historische centrum van Middelburg.

9. Mark Harbers Tweede Kamerlid (1)

EZK Energiebeleid, Klimaat, Nederlands Emissieautoriteit. LNV Stikstofproblemen

Mark Harbers werd in 1969 geboren in Ede, waar hij ook opgroeide. Voor zijn studie verhuisde hij naar Rotterdam. Daar woont hij nog altijd, **met zijn man**. Eerder werkte hij als communicatieadviseur, als **politiek assistent van minister Zalm en als wethouder in Rotterdam**. Daarna werd hij **Kamerlid en was in 2017 staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (1)**.

Wat betekent vrijheid voor jou?

Voor mij betekent vrijheid kunnen zijn wie je bent. **Dat ik samen met mijn man over straat kan lopen zoals wij dat willen**, zonder dat we daarop aangesproken worden. **Als staatssecretaris van migratie en als voormalig wethouder van de Rotterdamse haven (1)** vind ik overigens ook onze open grenzen in de EU, dus kunnen gaan waar je wilt, een belangrijke vrijheid.

Wat zijn je goede en slechte eigenschappen?

Ik ben enthousiast en vrolijk. Mijn slechte eigenschappen zijn dat ik te veel van eten en tussendoortjes houd en vooral in actie kom als ik een deadline heb. Een goede eigenschap is wel dat ik niet te lang stil sta bij mijn slechte eigenschappen...

Hoe ziet jouw vrije tijd eruit?

Ik houd van lezen en reizen. Daarnaast ga ik graag met vrienden naar het theater of de bioscoop. Ik probeer tijd vrij te maken voor de sportschool, maar als ik eens een dagje vrij heb, vind ik het ook heerlijk om gewoon lekker thuis te rommelen.

10. Rudmer Heerema Tweede Kamerlid (1)

VWS Sportbeleid; OCW Primair onderwijs, Voortgezet onderwijs, Speciaal en beleid passend onderwijs, Lerarenregister, Lerarenbeleid en arbeidsvoorwaarden onderwijspersoneel, Archiefbeleid, Inspectie van het Onderwijs

Rudmer Heerema werd in 1978 geboren in Groningen, maar hij woont al vrijwel zijn hele leven in Alkmaar. Hij is **getrouwd en heeft een dochter**. Voor **hij in 2013 Tweede Kamerlid werd (1)**, was Rudmer directeur van het door hemzelf opgerichte Expertisecentrum Onderwijs en Topsport, dat jonge topsporters ondersteunde bij het combineren van topsport en studie.

Rudmer, wat wil je bereiken op het gebied van sport?

Het worden voor de sport ontzettend belangrijke jaren, want we gaan voor het eerst een sportakkoord afsluiten. Daarmee gaan we zowel de breedtesport als de topsport op allerlei vlakken sterker maken. Ik wil op Erica Terpstra's wijze onze sporters ondersteunen en aanmoedigen. Wie bezig is met politiek en sport, moet eigenlijk automatisch aan de VVD denken. Ik hoop het gezicht van de sport in de Tweede Kamer te zijn.

Wat kan er beter in het onderwijs?

Ik wil ervoor zorgen dat onze juffen en meester niet onnodig veel administratie moeten doen. Dat verhoogt hun werkdruk en maakt het vak van leraar minder leuk. Dat heb je gekozen omdat je met kinderen wilt werken, niet om urenlang verslagen te schrijven. Kortom, terug naar de kern: gewoon goed lesgeven. Ik blijf me natuurlijk ook keihard inzetten om op alle basisscholen vakleerkrachten voor gymles te krijgen. Het is ongelooflijk belangrijk dat onze kinderen goed leren bewegen en met elkaar leren omgaan.

Wat zijn je goede en slechte eigenschappen?

Ik ben **loyaal (3)** en **eerlijk (3)**, ik werk hard en ik zit barstensvol energie. Maar ik ben ook ongelooflijk ongeduldig en ik zie dingen te vaak zwart-wit.

Wat maakt jou een goede volksvertegenwoordiger?

Als volksvertegenwoordiger ga ik het liefst het Tweede Kamergebouw uit en het werkveld in. In mijn vorige periode bleek dat er **geen Kamerlid zo vaak op werkbezoek ging als ik (1)**. Elk weekend zit ik als woordvoerder sport op de tribune bij sportwedstrijden. Ik spreek de stagiairs, de trainers, de begeleiders, de bestuurders en de sporters zelf. Ook in het onderwijs ga ik zo veel mogelijk op werkbezoek. **Daarnaast zet ik in de Tweede Kamer mijn eigen ervaring in (1)**: ik ben eerstegraads docent en heb 7 jaar voor de klas gestaan.

Hoe ziet jouw vrije tijd eruit?

Ik ga veel naar sportwedstrijden om Nederlandse helden aan te moedigen. Daarnaast sport ik zelf ook graag, het liefst hardlopen en fitness. Ik heb ook een grote liefde voor de bioscoop. In Alkmaar hebben we de beste nieuwbouwbioscoop ter wereld. Ik probeer alle films die ook maar een beetje leuk lijken te zien. Als ik op vakantie ga, kom ik altijd bij mijn favoriete bestemming Australië uit. Daar ben ik nu al een keer of tien geweest.

11. Sophie Hermans

Tweede Kamerlid (1)

VWS Preventie, gezondheidsbevordering (leefstijl); Campagneleider

Sophie Hermans werd in 1981 geboren in Nijmegen. Ze woonde in Zwolle en Friesland en tegenwoordig in Amsterdam. Voor ze in 2017 Tweede Kamerlid werd, **was Sophie de politiek adviseur van minister Blok en later premier Rutte (1)**.

Sophie, wat moet er volgens jou gebeuren in de zorg?

Ik vind het belangrijk dat de wetten gaan werken voor mensen. De zorg die je nodig hebt, moet dus passen bij het leven dat je wilt blijven leiden. Ik wil dat mensen hun eigen keuzes kunnen blijven maken, ondanks hun beperking, chronische ziekte of ouderdom. Ik wil dat ze kunnen blijven doen wat ze leuk vinden en waar ze goed in zijn.

Wat zijn je goede en slechte eigenschappen?

Ik ben vrolijk en flexibel, maar ik ben ook ongeduldig.

Waarom ben jij een goede volksvertegenwoordiger?

Omdat ik een mening heb, maar die mening niet is vastgeroest. Ik kan **goed luisteren (4)** en ben altijd gericht op het vinden van een oplossing voor iets wat niet goed werkt. Oh, en omdat ik krullen heb natuurlijk. Er moeten meer krullen in de Tweede Kamer!

Wat doe je graag in je vrije tijd?

Koffiedrinken, lunchen, borrelen of eten met **familie** en vrienden. Ik houd ook van **koken** en van racefietsen. En ik kijk graag naar toneel.

12. Daniel Koerhuis

Tweede Kamerlid (1)

BZK Wonen en bouwen, Dienst huurcommissie

Daniel Koerhuis werd in 1981 geboren in Dedemsvaart en groeide op in Hardenberg. Tegenwoordig woont hij in Raalte. **Voor hij in 2017 Tweede Kamerlid werd (1)**, werkte hij in

Brussel voor de Europese Commissie aan de euro en aan de Banken- en Kapitaalmarktunie. Daniel is **getrouwd** en **heeft vier kinderen**.

Daniel, wat wil je bereiken op het gebied van wonen?

Ik wil dat iedereen in Nederland een betaalbare woning kan vinden. De lagere inkomens, maar óók de middeninkomens.

Wat zijn je goede en slechte eigenschappen?

Ik kan op een betrokken manier naar cijfers kijken, de mensen achter de cijfers zien. Dat is ook mijn valkuil: ik ben soms te betrokken en te emotioneel.

Wat maakt jou een goede volksvertegenwoordiger?

Ik kan met een helicopterview kijken naar ons financiële stelsel. Dat is bij heel veel onderwerpen nuttig. Zeker ook bij de woningmarkt, mijn eigen portefeuille.

Hoe ziet jouw vrije tijd eruit?

Die besteed ik voornamelijk aan mijn **familie**, vrienden en (oud-)collega's. Daarnaast lees ik graag over de geschiedenis van Europa en het liberalisme. Verder doe ik aan wandelen en krachtspport.

13. Sven Koopmans

Tweede Kamerlid (1)

BUZA Buitenlands beleid; BUZA Internationaal cultuurbeleid

Sven Koopmans werd in 1973 geboren in Amsterdam, waar hij als kind opgroeide. Als tiener verhuisde hij naar Hoofddorp. Hij woonde op verschillende plaatsen in het buitenland en is nu weer terug in Hoofddorp. [Voor hij in 2017 Tweede Kamerlid werd \(1\)](#), werkte Sven voor de Verenigde Naties en de Europese Unie, als onderhandelaar bij vredesprocessen.

Sven, wat kan Nederland bereiken in het buitenland?

Nederland is niet groot, maar Nederland is zeker ook niet klein. We zijn te klein om alle wereldproblemen op te lossen. Maar we zijn groot genoeg om af en toe 'nee' te zeggen. Daarbij let ik vooral op de belangen van Nederlanders. De veiligheid van Nederlanders staat voorop, en je moet kansen grijpen om iets te doen voor Nederlandse banen. Dat lukt alleen als je realistisch bent over onze omvang en onze kracht.

Wat zijn je goede en slechte eigenschappen?

Ik ben pragmatisch en [zoek naar oplossingen die mensen concreet helpen \(2\)](#). Om mijn leven te ordenen, leun ik op de persoonlijk medewerker die mij in de Tweede Kamer ondersteunt.

Wat doe je graag in je vrije tijd?

Ik ben een handleiding voor vredesprocessen aan het schrijven. Een soort 'internationale mediation voor dummies'. Verder houd ik van hardlopen en van tekenfilms.

14. Antoinette Laan-Geselschap

Tweede Kamerlid (1)

VWS Care, WLZ, WMO en mantelzorg, Wijkverpleegkundige zorg, PGB, Kwaliteitsbeleid Care, Toezicht Care & Jeugd, SCP, NZA

Antoinette Laan werd in 1965 geboren in Enschede. Haar vader was luchtmachtofficier, waardoor het gezin regelmatig verhuisde. Vanwege haar studie ging ze in 1986 in Rotterdam wonen. Na een paar jaar in de Verenigde Staten en Zuid-Afrika wonen Antoinette, **haar man** en **drie zonen** daar nu weer. [Voor ze in 2017 Tweede Kamerlid werd \(1\)](#), was ze [wethouder en later VVD-fractievoorzitter in Rotterdam \(1\)](#).

Antoinette, wat moet er volgens jou gebeuren in de zorg?

Zorgen doe je voor elkaar. Dat zijn de mensen om ons heen en dat zijn we zelf. Zorg voor ouderen en langdurig zieken organiseren en betalen we met elkaar. Om dat in de toekomst te kunnen blijven doen, moeten we de zorg slimmer inrichten. Daardoor krijgen ook de generaties na ons de zorg die zij nodig hebben. Hierbij moet de mens centraal staan, zodat we de kwaliteit van leven kunnen waarborgen. Gezond en gelukkig ouder worden, dat is waar het om draait.

Wat zijn je goede en slechte eigenschappen?

Goede eigenschappen zijn mijn optimisme en humor. Een slechte eigenschap is dat ik ongeduldig kan zijn.

Waarom ben jij een goede volksvertegenwoordiger?

Wat mij betreft is een goede volksvertegenwoordiger iemand die [goed kan luisteren \(4\)](#), de vraag kan vertalen naar de politiek en vervolgens in de belangenafweging iets voor mensen kan betekenen. Ik doe dat altijd vanuit een liberale invalshoek. 'Nee' is daarbij ook een antwoord, als je maar goed onderbouwt waarom.

15. Roald van der Linde [Tweede Kamerlid \(1\)](#)

FIN Thesaurie en financiële markten, o.a. relaties met DNB en AFM, Wet Financieel toezicht, Staatsdeelnemingen, Rijksuitgaven; SZW Pensioenstelsel, AOW; BZK Burgemeesterbenoemingen

Roald van der Linde werd in 1968 geboren in Rotterdam. Hij heeft daar ook het grootste deel van zijn leven gewoond. Roald is **getrouwd** en **heeft drie kinderen**. [Voor hij in 2012 Tweede Kamerlid werd \(1\)](#), werkte hij voor het ministerie van Financiën.

Roald, wat vind je belangrijk in de politiek?

Ik vind het belangrijk om de eigen kracht van mensen altijd voorop te stellen. Ervoor zorgen dat het beste in j^{ou} bovenkomt. En als je wat hulp nodig hebt om dat voor elkaar te krijgen, dan zorgen we dat die er is.

Wat zijn je goede en slechte eigenschappen?

In mijn werk ben ik een echte teamspeler en probeer ik de grote lijnen in de gaten te houden. Mijn slechte eigenschappen zou je aan **mijn vrouw en kinderen** moeten vragen...

Waarom ben jij een goede volksvertegenwoordiger?

Ik ben een Rotterdammer zonder fratsen, al is dat eigenlijk dubbelop. De mensen die op mij hebben gestemd, hebben gekozen voor een [politicus van de inhoud \(1\)](#) en de grote lijnen. Ik houd niet van flauwekul en van ditjes en datjes in de politiek. Nederland is een van de mooiste en beste landen ter wereld en we zijn voortdurend beter om nóg mooier en beter te worden. Daar gaat het om.

Hoe ziet jouw vrije tijd eruit?

Als ik echt zen wil worden, ga ik 's zomers met mijn rugzak de bergen in. De afgelopen jaren

heb ik dat met **mijn zoon** gedaan en dat is een groot feest. Zeilen vind ik ook heerlijk, dat vinden **mijn dochters** dan weer heel leuk. Verder heb ik een grote belangstelling voor de geschiedenis van de eerste helft van de twintigste eeuw.

16. Helma Ladders

Tweede Kamerlid (1)

LNV Landbouw, Voedselkwaliteit, NVWA; FIN Fiscale aangelegenheden en alle aangelegenheden van de belastingdienst, financiële verhoudingen tussen rijk en decentrale overheden, Exportkredietverzekeringen en –faciliteiten, Holland Casino en staatsloterij, Muntwezen, Domein Roerende Zaken

Helma Ladders werd in 1968 geboren in Klundert. Ze verhuisde op jonge leeftijd naar Lelystad en woont inmiddels alweer lange tijd in Zeewolde. Helma is **getrouwd**. Voor ze in **2010 Tweede Kamerlid werd (1)**, was ze ondernemer.

Helma, wat wil je bereiken als Kamerlid?

Ik ben de Tweede Kamer in gegaan om Nederland een stukje mooier te maken, en werkbaarder voor ondernemers. Dat staat voor mij centraal, welke portefeuille ik ook heb. Ik wil dus minder regels en ik wil dat de regels die er zijn in de praktijk ook werkbaar zijn.

Wat zijn je goede en slechte eigenschappen?

Ik ben enthousiast en energiek, maar ik ben ook ongeduldig.

Wat maakt jou een goede volksvertegenwoordiger?

Ik voel me zeer vereerd dat ik **volksvertegenwoordiger (1)** mag zijn. Ik ben een harde werker en ik ben gericht op resultaat. Daarbij zet ik door en laat ik me niet van de wijs brengen. Om te kunnen werken aan een mooi Nederland, vind ik input uit de dagelijkse praktijk heel belangrijk. Daarom **voer ik veel gesprekken (4)** met ondernemers en vertegenwoordigers van organisaties en instellingen.

Hoe ziet jouw vrije tijd eruit?

In mijn vrije tijd geniet ik van het buitenleven. Ik houd van fietsen en van lange wandelingen, en in de zomer ben ik een mooiweezerler.

17. Jan Middendorp

Tweede Kamerlid (1)

BZK Rijksdienst, ABD, Informatiesamenleving & overheid en Logius, Identiteit (o.a. paspoort, BRP, RvIG), Rijksvastgoedbedrijf en SSO's (VBR), Verzelfstandigingsbeleid (ZBO, RTW, stichtingen), Bepanking regeldruk Burgers, Grensoverschrijdende samenwerking, Normering topinkomens

Jan Middendorp werd in 1975 geboren in Amsterdam. Hij groeide op in Amsterdam en Oost-Groningen en woont inmiddels in Amsterdam Oost. Jan is **getrouwd** en **heeft drie kinderen**. Voor hij **in 2017 Tweede Kamerlid werd (1)**, werkte hij vijftien jaar in het bedrijfsleven, waarvan zeven jaar in India en Engeland.

Jan, wat wil je bereiken als Kamerlid?

Ik zie het als een enorme kans om te werken aan een overheid die levert. Een overheid die mensen de ruimte geeft en zelf geen geld verspilt, maar efficiënt en innovatief werkt.

Wat zijn je goede en slechte eigenschappen?

Ik loop een marathon altijd uit, maar ik begin er vaak aan zonder te trainen.

Waarom ben jij een goede volksvertegenwoordiger?

Als je denkt dat de maatschappij beter kan, dan moet je proberen dat [voor elkaar te krijgen \(2\)](#). Dat heb ik van mijn ouders geleerd. In het bedrijfsleven heb ik altijd met realisme aan resultaat gewerkt. Dat wil ik ook in de Kamer doen.

Wat doe je graag in je vrije tijd?

Ik ga graag met [mijn gezin](#) op pad en ik houd van sporten.

18. Anne Mulder

[Tweede Kamerlid \(1\)](#)

BUZA Europa

Anne Mulder werd in 1969 geboren in Hoogeveen. Hij groeide op in Zwolle en woont tegenwoordig in Den Haag. Anne en [zijn vriendin](#) hebben [een dochter](#). [Voor hij in 2010 Tweede Kamerlid werd \(1\)](#), was hij adviseur op het gebied van public affairs en [raadslid en fractievoorzitter in de gemeente Den Haag \(1\)](#).

Anne, wat zou de Europese Unie moeten doen?

De overheid moet altijd problemen van mensen oplossen. Dat geldt dus ook voor de Europese Unie. Europa moet de problemen oplossen die over grenzen heengaan en dus niet door landen zelf kunnen worden aangepakt. Criminaliteit en migratie bijvoorbeeld.

Wat zijn je goede en slechte eigenschappen?

Ik ben een doorzetter, zeggen sommigen. Dat kan een goede en een slechte eigenschap zijn.

Wat maakt jou een goede volksvertegenwoordiger?

Dat laat ik graag aan anderen. Ik probeer [goed te luisteren \(4\)](#) naar de problemen van mensen en ze, als dat mogelijk is, op te lossen.

Wat doe je graag in je vrije tijd?

Ik vind het heerlijk om in mijn vrije tijd een potje te voetballen.

19. Chantal Nijkerken-de Haan

[Tweede Kamerlid \(1\)](#)

SZW Participatiewet (incl. bijstand, WSW)/quotum, Wajong, Kindregelingen, Kinderopvang, ANW, ESF, Re-integratie, SVB, SZW-domein Caribisch Nederland, Ontwikkelingen en ondersteunen van de samenwerking in de SUWI keten; OCW VVE

Chantal Nijkerken-de Haan werd in 1973 geboren in Rijswijk en groeide op in Den Haag. Later woonde ze in Voorburg, Wijk bij Duurstede en Barendrecht. Sinds 2000 woont ze met veel plezier in Limburg. Chantal [is getrouwd](#) en heeft [twee dochters](#). [Ze was wethouder in Onderbanken en Meerssen \(1\)](#) en werd daarna zzp'er. Vlak nadat ze haar eerste opdracht had afgerond, [werd ze in 2015 lid van de Tweede Kamer \(1\)](#).

Chantal, wat wil je bereiken als Kamerlid?

Ik wil heel graag dat mensen die aan de kant staan weer perspectief op een zelfstandig leven krijgen. Of het nu gaat om mensen met een beperking of om mensen die om een

andere reden afhankelijk zijn geworden van een uitkering. Mensen die niet willen werken, verdienen een harde hand om ze naar werk te leiden. Mensen die graag willen werken maar dat niet op eigen kracht kunnen, verdienen een steuntje in de rug. Juist om ervoor te zorgen dat ze zo zelfstandig mogelijk worden.

Wat zijn je goede en slechte eigenschappen?

Ik ben sfeergevoelig, ik kan mij **goed inleven (4)** in een ander en ik ben een verbinder. Tegelijkertijd ben ik best ongeduldig en soms kan ik ook chagrijnig zijn. Dan ben ik heel kort door de bocht en kun je beter uit mijn buurt blijven... maar gelukkig weet ik mijn omgeving meestal op tijd te waarschuwen. En het gaat ook altijd snel weer voorbij. Bijvoorbeeld als ik even met een van **mijn dochters** bel of als mijn medewerker een grapje maakt.

Waarom ben jij een goede volksvertegenwoordiger?

Ik ben **benaderbaar (4)**, zeker voor de mensen om wie het gaat in mijn portefeuille. Maar ook daarbuiten speel ik een verbindende rol. Bijvoorbeeld door de problemen die spelen in Limburg onder de aandacht te brengen van de Haagse politiek.

Hoe ziet jouw vrije tijd eruit?

Van het prachtige Limburgse landschap kan ik ontzettend genieten, zeker naast de dagelijkse hectiek van de Tweede Kamer. Ook ben ik veel in Maastricht te vinden, met zijn prachtige winkels en gezellige terrasjes. Dat geeft me echt een vakantiegevoel. Als ik iets meer tijd heb, **klus ik graag in en om ons huis**. We hebben een huis uit de dertiger jaren, dus er is altijd wel iets te doen.

20. Kelly Regterschot **Tweede Kamerlid (1)**

BZK Ruimtelijk ordening (incl. structuurvisie en nationale omgevingsvisie); BZK Omgevingswet, Crisis- en herstelwet, Wet Ruimtelijke Ordening; BZK Kadaster; VWS Arbeidsmarktbeleid Care & Jeugd, Arbeidsmarktbeleid Cure, Beroepen en opleidingen, GGZ, Maatschappelijke opvang en beschermd wonen, VWS-domein voor Bes-eilanden; VWS Maatschappelijke diensttijd

Kelly Regterschot werd in 1975 geboren in Heerlen. Ze groeide op in de gemeente Landgraaf, waar ze inmiddels ook weer woont met **haar man** en **twee zonen**. **Voor ze in 2019 Tweede Kamerlid werd (1)**, was Kelly onder andere **wethouder in Landgraaf (1)** en directeur van IBA Parkstad.

Kelly, wat wil je bereiken op het gebied van ruimtelijke ordening?

In de ruimtelijke ordening zijn in het verleden vele stelsels, wetten en ondoorzichtige vergunningstrajecten ontstaan. Daardoor kan bijvoorbeeld de start van een simpele verbouwing lang op zich laten wachten. We brengen al die verschillende wetten samen onder de Omgevingswet. De bedoeling daarvan is dat we de ruimtelijke ordening overzichtelijker maken. Een duidelijker systeem om sneller aan de slag te kunnen: daar zet ik me voor in!

Wat zijn je goede en slechte eigenschappen?

Mijn goede eigenschappen zijn mijn relativeringsvermogen en spontaniteit. Mensen herkennen me vaak aan mijn lach. Mijn slechte eigenschappen zijn mijn ongeduld en mijn harde stem.

Wat doe je om een goede volksvertegenwoordiger te zijn?

Ik zoek contact met organisaties [en praat met mensen \(4\)](#) om te weten wat er speelt op het onderwerp waarover ik het woord voer. Dus niet werken vanachter mijn bureau, maar vanuit de echte wereld. [Ik luister \(4\)](#) door heel het land naar mensen, maar ik focus me op Limburg. Ik wil op de hoogte zijn van wat er speelt en een bijdrage leveren aan de oplossingen die gevonden moeten worden.

Hoe ziet jouw vrije tijd eruit?

Ik werk in de tuin, klus aan het huis en bezoek veel culturele evenementen. Daarnaast sta ik [bij mijn kinderen](#) langs het sportveld en heb ik [een grote familie](#) waaraan ik ook de nodige aandacht besteed. Ik reis ook graag in binnen- en buitenland. Als er ergens weer wat meer tijd zou komen, zou ik het leuk vinden om weer te gaan tennissen.

21. Bart Smals

[Tweede Kamerlid \(1\)](#)

SZW Arbeidsmarktdiscriminatie; SZW Arbeidsomstandigheden, Inspectie & toezicht OCW MBO; OCW Groen onderwijs

Bart Smals werd in 1970 geboren in Breda. Hij groeide op in Apeldoorn en woont tegenwoordig in Delft. Bart is [getrouwd](#) en [heeft drie zonen](#). [Voor hij in 2019 Tweede Kamerlid werd \(1\)](#), werkte hij als apotheker. [Daarnaast was hij fractievoorzitter van de VVD in Delft \(1\)](#).

Bart, waarom is het mbo zo belangrijk?

Omdat we in Nederland niet alleen knappe koppen, maar juist ook handige jongens en meisjes nodig hebben. Zij worden in het mbo opgeleid. Ons land kan simpelweg niet zonder mbo'ers.

Wat zijn je goede en slechte eigenschappen?

Ik kan goed relativeren. Zeker in de politiek kan dat goed van pas komen. Bij stress kan ik wat chaotisch zijn, dus dat probeer ik zo veel mogelijk te voorkomen.

Wat doe je om een goede volksvertegenwoordiger te zijn?

Vooral [heel veel luisteren \(4\)](#). Dat vind ik het allerbelangrijkste. Dat doe ik door veel naar buiten te gaan, contact te hebben met de mensen om mij heen en nieuwe mensen te leren kennen. Zo hoop ik te horen wat er in de samenleving speelt, zodat ik in Den Haag mijn best kan doen om aan oplossingen te werken.

Hoe ziet jouw vrije tijd eruit?

Ik geniet ervan om de dag door te nemen met [mijn vrouw](#) en [kinderen](#), het liefst met een glas bier in de tuin in de zon. En ik vind het heel leuk om onverwacht bezoek te krijgen.

22. Ockje Tellegen

[Tweede Kamerlid \(1\)](#)

VWS Medisch ethische vraagstukken

Ockje Tellegen werd in 1974 geboren in Delft. Ze groeide op in Den Haag, waar ze nu ook weer woont. Ockje is [moeder van vier kinderen](#). [Voor ze in 2012 Tweede Kamerlid werd \(1\)](#), werkte ze ruim tien jaar lang als diplomaat.

Ockje, wat wil je bereiken als Kamerlid?

Ik wil bijdragen aan een veilig Nederland, zodat iedereen in vrijheid kan leven in ons mooie land. Zodat iedereen de ruimte heeft om iets moois van zijn of haar leven te maken en een bijdrage te leveren.

Hoe ga je als liberaal om met medische ethiek?

Vooral heel zorgvuldig! Kwesties als voltooid leven, orgaandonatie, stamcelonderzoek, abortus... Het zijn allemaal vraagstukken waar je niet zomaar een antwoord op kunt geven, laat staan eenvoudig beleid op kunt maken. Het zijn bovendien onderwerpen die iedereen persoonlijk raken. Want het gaat om lichamelijke integriteit, over zelfbeschikking, over wat je zelf belangrijk vindt, over wat je gelooft of niet. Over je geweten en je overtuiging. De overheid moet dit soort kwesties daarom iedere keer weer ontzettend zorgvuldig afwegen. Als liberaal is daarbij mijn uitgangspunt dat mensen zo veel mogelijk keuzevrijheid hebben. Zo veel mogelijk zelf moeten kunnen beslissen over hun eigen leven.

Wat zijn je goede en slechte eigenschappen?

Ik ben positief en energiek. Ik denk altijd in kansen, nooit in risico's. Daarnaast vind ik het belangrijk om te verbinden en er zo voor te zorgen dat dingen slagen, dat er resultaat geboekt wordt. Maar ik ben ook ongeduldig, draag het hart op de tong en handel soms impulsief.

Waarom ben jij een goede volksvertegenwoordiger?

Omdat ik goed [kan luisteren \(4\)](#), dat is belangrijk in dit vak. Horen wat mensen beweegt, maar ook wat ze ergert en dwarszit. En daar vervolgens concreet iets mee doen in de Tweede Kamer. Verder [werk ik vanuit de inhoud \(1\)](#), trek ik me niet te veel aan van de waan van de dag en probeer ik oplossingen te vinden door samen te werken en overeenkomsten te zoeken.

Wat doe je graag in je vrije tijd?

Van alles! Uit eten gaan, reizen, musea en tentoonstellingen, yoga, fotograferen, wandelen, golfen... En ik vind het heerlijk om 's ochtends in zee te duiken!

23. Judith Tielen

[Tweede Kamerlid \(1\)](#)

SZW Algemeen Sociaaleconomisch beleid, Inkomensbeleid, Arbeidsmarktbeleid (o.a. arbeid-zorg), Ontslagregelingen, Arbeidsverhoudingen, Werknemersverzekeringen, Participatie ouderen, Arbeidsmigratie, UWV; OCW Volwasseneducatie (incl. Leven lang leren)

Judith Tielen werd in 1972 geboren in Arnhem. Ze groeide op tussen de weilanden en de akkers in de Achterhoek. Voor haar studie geneeskunde verhuisde ze naar Utrecht, de stad van haar vader. Met haar [echtgenoot Rolf](#) en [hun drie kinderen](#) woont ze nog steeds in haar geliefde Domstad. [Voor ze in 2017 Tweede Kamerlid werd \(1\)](#), had Judith haar eigen adviesbureau. [Daarnaast was ze gemeenteraadslid in Utrecht \(1\)](#).

Judith, hoe zorgen we ervoor dat werk nog meer gaat lonen?

Naast voldoening en waardering levert werken geld op om je leven te kunnen leiden. Mensen willen graag groeien in hun werk en in hun loopbaan, en ze verwachten dat hun inkomen meegroeit als dat lukt. Ik vind dat logisch en terecht. Maar door starre en ouderwetse regelingen en arbeidsvoorwaarden heeft lang niet iedereen dat perspectief. Dat is zonde. Ik wil daarom dat er meer evenwicht komt in die regelingen en voorwaarden en maatwerk mogelijk wordt. Nu werkgevers moeite hebben om personeel te vinden, ontstaat er wat ruimte voor aanpassingen. Die kans wil ik pakken.

Wat zijn je goede en slechte eigenschappen?

Ik heb de ambitie om problemen op te lossen en dingen beter te maken. Daar steek ik dan

veel energie in. Die energie kan ook wel eens doorschieten naar felheid, als discussies of activiteiten in mijn ogen niet naar verbetering of een oplossing leiden.

Waarom ben jij een goede volksvertegenwoordiger?

Als Tweede Kamerlid (1) wil ik mensen dichterbij de politiek brengen en andersom. Dat heb ik ook als raadslid in Utrecht gedaan. Ik ben nieuwsgierig naar de mensen in ons land en ik wil toegankelijk voor ze zijn (4). En ik ga naar ze toe, met duidelijke antwoorden op hun vragen.

Wat doe je graag in je vrije tijd?

Mijn vrije tijd breng ik graag door met mijn gezin en met vrienden. Koken, spelletjes of muziek spelen en samen eten en drinken.

24. Hayke Veldman

Tweede Kamerlid (1)

VWS: Cure, Zorgverzekeringswet, Zorgtoeslag en pakketbeheer, Curatieve zorg, Drugs (opiumwet), Toezicht voedselkwaliteit en NVWA, Genees- en hulpmiddelen, Gezondheidsbescherming, Infectieziektebestrijding, Kwaliteitsbeleid, Toezicht, CBG, RIVM, Kennis- en informatiestructuur

Hayke Veldman werd in 1969 geboren in Zoetermeer, groeide op in het Brabantse Rosmalen en verhuisde in zijn studententijd naar Nijmegen. Hij woont nu met zijn vrouw Karin in Winssen. Voor hij in 2014 Tweede Kamerlid werd (1), was hij zelfstandig bestuursadviseur, trainer en coach.

Hayke, wat wil je bereiken voor de zorg in Nederland?

De beschikbaarheid en kwaliteit van de zorg in Nederland zijn hoog en wij hebben gelukkig een van de beste zorgstelsels in de wereld. De uitdaging is om dit zo te houden. Ook met een toenemende vraag naar zorg, nieuwe en dure behandelingen en meer, maar ook steeds ouder wordende ouderen. Daar wil ik mij de komende tijd voor inzetten, samen met alle betrokkenen in de zorg. Van huisarts tot patiënt, van verzekeraar tot zorginstelling: samen zetten we de schouders eronder om de Nederlandse zorg toekomstbestendig te maken.

Wat zijn je goede en slechte eigenschappen?

Ik ben loyaal (3) en enorm resultaatgericht (2). Dat is een mooie combinatie als je samen iets wilt bereiken. Een minpuntje is dat ik dingen vaak te langzaam vind gaan.

Wat maakt jou een goede volksvertegenwoordiger?

Als coach weet ik dat luisteren (4) de sleutel tot succes is. Mensen weten heel goed wat ze wel en niet kunnen en wat ze nodig hebben. Als volksvertegenwoordiger heb ik ook dat luisterend oor (4). Vervolgens zet ik dat aan het Binnenhof om in concrete acties.

Hoe ziet jouw vrije tijd eruit?

Ik reis graag, maar ik geniet net zo veel van een goede cappuccino thuis.

25. Aukje de Vries

Tweede Kamerlid (1)

FIN Rijksbegroting; FIN Europees en internationaal monetair beleid; EZK Gaswinning Groningen, Staatstoezicht Mijnen; Wadden

Aukje de Vries werd in 1964 geboren in Leeuwarden. Dat is altijd haar stad gebleven, al maakte ze voor haar studie een uitstapje naar Groningen. Voor ze in 2012 Tweede Kamerlid

werd (1), werkte ze als beleidsmedewerker en manager voor verschillende gemeenten. Ook was ze 9 jaar raadslid (1) en 2 jaar Statenlid (1).

Aukje, wat wil je als financieel woordvoerder bereiken?

Ik ga voor een solide financieel beleid. Niet als doel op zich, maar omdat we niet op de pof kunnen leven. We mogen onze problemen niet doorschuiven naar toekomstige generaties. Ik wil dat we ook in de toekomst kunnen blijven investeren in alles wat nodig is in Nederland, zoals veiligheid, zorg, onderwijs en infrastructuur. Als we zuinig zijn met wat we uitgeven, dan kunnen bovendien de belastingen omlaag. Daardoor krijg je meer ruimte om zelf te bepalen wat je met je geld doet. Een solide financieel beleid vragen we ook van andere landen in Europa. Het kan niet zo zijn dat andere landen geld als water uitgeven, en dat wij dan moeten bijspringen om hun problemen op te lossen.

Wat zijn je goede en slechte eigenschappen?

Ik ben ongeduldig. Dat is een slechte eigenschap, maar ook een goede: zodra ik zie dat iets beter kan, wil ik dat meteen regelen.

Wat maakt jou een goede volksvertegenwoordiger?

Weten wat er leeft. Dat is normaal. Ik leg zo veel mogelijk werkbezoeken af en ga met zo veel mogelijk mensen in gesprek (4). Wat we doen in Den Haag raakt mensen namelijk vaak heel direct. Ik wil weten hoe dat werkt in de praktijk, waar het knelt. Daarnaast voel ik me echt een vertegenwoordiger van Fryslân. Fries was de eerste taal die ik leerde! Ik probeer daarom Fryslân naar Den Haag te brengen en andersom.

Hoe ziet jouw vrije tijd eruit?

Ik ben gek op reizen en daar probeer ik zo veel mogelijk tijd voor vrij te maken. Tijdens mijn studie economische geografie is mijn passie voor reizen nog verder gegroeid. Dat heeft mij al naar veel mooie plekken in Europa gebracht, maar ook naar Australië, de VS, Zuid-Afrika, Pakistan, Cuba en het Midden-Oosten.

26. Arne Weverling

Tweede Kamerlid (1)

LNV Visserij, Natuur, Tuinbouw, Regie aanpak regionale knelpunten en regionale deals, Dierenwelzijn, Kwekersrecht, Dienst Landelijk Gebied; EZK Telecom, Post, Agentschap Telecom; BUHA-OS Internationale handel, OS (incl. sustainable development goals)

Arne Weverling werd in 1974 geboren in Den Haag. Hij groeide op in het Westland en woont daar nog steeds: tegenwoordig in Naaldwijk. Arne was lange tijd samen met zijn jeugdliefde en heeft met haar twee kinderen. Voor hij in 2017 Tweede Kamerlid werd (1), was hij acht jaar lang wethouder in de gemeente Westland (1). Daarvoor had hij bijna vijftien jaar lang zijn eigen communicatiebureau.

Arne, waarom is de tuinbouwsector zo belangrijk voor Nederland?

Er zit enorm veel technologische innovatiekracht in de tuinbouw. Daardoor kan die sector Nederland wereldwijd op de kaart zetten. Daar profiteren we allemaal van, zowel maatschappelijk als economisch. Bovendien is de mentaliteit van de tuinbouw tekenend voor heel Nederland: hard werken, durven en gewoon weer opstaan als je valt.

Wat zijn je goede en slechte eigenschappen?

Ik ben een doorzetter en zie altijd kansen. Maar ik ben ook ongeduldig en perfectionistisch.

Waarom ben jij een goede volksvertegenwoordiger?

Ik heb hard moeten werken voor de plek waar ik nu zit. Tijdens mijn diverse opleidingen en werkervaringen heb ik heel veel mensen gesproken over wat belangrijk is in onze samenleving. Als wethouder (1) heb ik die kennis gebruikt om ervoor te zorgen dat mensen het beter krijgen en zich gehoord voelen (4). Dat wil ik ook als Kamerlid blijven doen.

Wat doe je graag in je vrije tijd?

Ik besteed graag veel tijd aan mijn kinderen en aan mijn vrienden. Daarnaast houd ik van sporten: ik hockey en ik ga naar de sportschool.

27. Dennis Wiersma

Tweede Kamerlid (1)

OCW Hoger Onderwijs, wetenschapsbeleid; OCW Leraren: beleid en opleidingen; OCW Duo; OCW RCE, Nationaal Archief; EZK Macro-economisch beleid, Europees economische beleid; EZK Innovatiebeleid; EZK Topsectoren- en industriebeleid; EZK Rijksdienst Ondernemend Nederland

Dennis Wiersma werd in 1986 geboren in Franeker, waar hij ook opgroeide. Tegenwoordig woont hij in Utrecht. Dennis is getrouwd en heeft een dochter. Voor hij in 2017 Tweede Kamerlid werd (1), werkte hij voor een pensioenuitvoerder. Eerder was hij voorzitter van FNV Jong.

Dennis, wat wil je bereiken als Kamerlid?

Ik ben de politiek in gegaan voor meer dan alleen nu en vandaag. Veel dingen doen we nog ouderwets, bijvoorbeeld werken, leren en oud worden. Dat wil ik veranderen. Ik vind het belangrijk dat je opleiding aansluit op de arbeidsmarkt en dat je je blijft ontwikkelen. Dat stopt niet als je je diploma krijgt. Kennis raakt steeds sneller verouderd, dus je moet je hele leven blijven leren!

Wat zijn je goede en slechte eigenschappen?

Ik wil graag dingen voor elkaar krijgen (2). Samen met anderen iets bedenken en het dan ook uitvoeren, daar krijg ik energie van. Als ik iets wil, ga ik er ook helemaal voor. Dat is op zich goed, maar ik moet wel oppassen dat ik er niet in doorschiet.

Wat maakt jou een goede volksvertegenwoordiger?

Zelf ben ik via de mavo, de havo en het hbo naar de universiteit geklommen. Als je iets wilt en ervoor gaat, dan kan het. Daar geloof ik in en die spirit breng ik graag mee naar de politiek. Dat betekent voor mij ook dat je een steuntje in de rug krijgt als het even tegenzit. In dat soort solidariteit geloof ik, en die hoeft gelukkig lang niet altijd van de politiek te komen. Mensen nemen zelf prachtige initiatieven.

Hoe ziet jouw vrije tijd eruit?

Ik houd van hardlopen en heb een paar keer de marathon gelopen. Als het even kan, schaats ik ook graag. Ik ben als trotse Fries lid van de Elfstedenvereniging, dus ik blijf hopen op de Tocht der Tochten! Verder houd ik natuurlijk van leuke tripjes en lekker eten. En ik ben verslaafd aan chocola.

28. Jeroen van Wijngaarden

Tweede Kamerlid (1)

J&V Criminaliteitsaanpak mensenhandel en prostitutie, Veiligheidshuizen, Wetboek van strafrecht, Wijziging wetboek van straffordering, Wet wapens en munitie, Uitlevering, Strafhof, Berechtiging ambtsmisdrijven ministers en Kamerleden, NFI, Contact kerkgenootschappen, Raad voor de rechtspraak, Juridische beroepen, Rechtsbestel, Rechtsbijstand, Slachtofferhulp, Sanctiebeleid, Justitieel jeugdbeleid, Aanpak recidive, Uitvoeringsketen strafrechtelijke beslissingen, preventie, Wet rechtelijke organisatie, Verbod verenigingen en financiering, Dienst Justis, CJIB, Raad strafrechttoepassing en jeugdbescherming, Raad Kinderbescherming; J&V MH17

Jeroen van Wijngaarden werd in 1978 geboren in Amsterdam. Daar woont hij samen met zijn vriend en de helft van de tijd ook met hun zoontje, over wie ze een co-ouderschap hebben met een vriendin. Jeroen was eerder al Tweede Kamerlid tussen 2014 en 2017. Voor hij in 2019 terugkeerde (1), werkte hij in het bedrijfsleven.

Jeroen, wat wil je bereiken op het gebied van justitie?

Ik vind dat het recht van de samenleving om beschermd te worden zwaarder weegt dan de belangen van criminelen. Veiligheid gaat voor privacy en resocialisatie. Daarom wil ik bijvoorbeeld ook dat de regel dat een misdadiger na twee derde van de straf vrijkomt zo snel mogelijk verdwijnt. Bovendien wil ik de mensen van het Openbaar Ministerie de bevoegdheden geven die ze nodig hebben om Nederland veilig te houden.

Wat zijn je goede en slechte eigenschappen?

Ik denk liever in oplossingen dan in problemen en ik kan relativiseren. We doen hier soms erg druk over dingen die er buiten Den Haag gewoon niet toe doen. Er is meer onder de blauwe hemel dan het Binnenhof! Ik kan wel ongeduldig zijn en moet nog hard werken aan mijn pokerface.

Wat doe je om een goede volksvertegenwoordiger te zijn?

Dat verschilt per persoon en per portefeuille. Voor Justitie & Veiligheid is het belangrijk om je zowel politiek als juridisch te willen verdiepen en op alle onderwerpen experts om je heen te hebben. Ik vind het leuk om politieke kansen te zoeken die helpen om Nederland veiliger te maken. Ook vind ik het bij mijn taak als volksvertegenwoordiger (1) horen om de oplossingen van de VVD helder in de media te presenteren (4). Niet papegaaien of klagen aan de zijlijn, maar echt wat doen op basis van je eigen analyse.

Hoe ziet jouw vrije tijd eruit?

Gewoon met mijn zoontje naar de speeltuin of fietsen in het Amsterdamse Bos. Verder hou ik van zwemmen, fitnessen en hardlopen. Ook vind ik het fijn om een weekend weg te gaan. Even een andere horizon zien is gezond.

29. Martin Wörsdörfer

Tweede Kamerlid (1)

VWS Jeugdbeleid, jeugdwet en jeugdgezondheidszorg; SZW Armoede en schuldhulpverlening

Martin Wörsdörfer werd in 1972 geboren in Enschede, groeide op in Kaatsheuvel en woont tegenwoordig op Scheveningen. Hij is getrouwd en heeft drie kinderen. Voor hij in 2017 Tweede Kamerlid werd (1), was Martin belastingadviseur. Daarnaast was hij ruim 8 jaar lid van de Haagse gemeenteraad (1).

Martin, hoe kunnen we armoede en ernstige schulden in Nederland tegengaan?

Niemand verdient het een armoedig bestaan te leiden, en zeker mensen die hard werken

niet. Ik wil dat zij meer overhouden van hun loon. Daarom verhogen we de algemene arbeidskorting en verlagen we de belastingen. Armoede en schulden hebben vaak met elkaar te maken, maar niet altijd. Schulden kennen veel oorzaken. Soms zijn ze het gevolg van andere problemen. Ik wil vooral werk maken van preventie, dus voorkomen dat mensen in schulden terechtkomen. Bijvoorbeeld door ervoor te zorgen dat de overheid in haar rol als schuldeiser niet onnodige incassokosten doorberekent. Maar ook door mensen te helpen hun eigen verantwoordelijkheid te nemen.

Wat zijn je goede en slechte eigenschappen?

Ik ben een echte doorzetter, geef niet op. Agendabeheer is niet mijn sterkste punt en ik kan heel lastig stilzitten.

Waarom ben jij een goede volksvertegenwoordiger?

Omdat ik [altijd bereikbaar \(4\)](#) ben. [Ik luister altijd \(4\)](#) en [reageer altijd \(4\)](#). Ook als ik het niet met je eens ben.

Wat doe je graag in je vrije tijd?

Ik houd van hardlopen en van lezen.

30. Zohair el Yassini (m)

[Tweede Kamerlid \(1\)](#)

**OCW Cultuur (o.a. Erfgoedinspectie, Bibliotheek en letterenbeleid, monumenten);
OCW Media; OCW Emancipatie**

Zohair el Yassini werd in 1979 geboren in Utrecht, waar hij nog steeds woont. Hij groeide op in de wijk Overvecht en woont nu in Terwijde. Zohair [is getrouwd](#) en [heeft een kind](#). [Voor hij in 2017 Tweede Kamerlid werd \(1\)](#), werkte hij in loondienst en later als zzp'er in het bedrijfsleven.

Zohair, wat betekent cultuur voor jou?

Cultuur maakt het leven waard om te leven! Het verbindt, verbreedert, inspireert en prikkelt. Het vertelt ons waar we vandaan komen en waar we naartoe willen. Cultuur reflecteert onze tradities, gewoonten en gebruiken en het bepaalt voor een groot gedeelte hoe we met elkaar omgaan. Ook is het een uiting van ons Nederlander-zijn; in de vorm van muziek, eten, film, theater en dans. Maar het meest belangrijke is dat cultuur moet voortkomen uit onze samenleving en niet wordt opgelegd door een overheid. Cultuurbeleid mag ondersteunen maar uiteindelijk niet onze Nederlandse cultuur bepalen. Cultuur is te belangrijk om in de handen van de overheid te leggen. Want die Nederlandse cultuur, die bepalen we als inwoners zelf.

Wat zijn je goede en slechte eigenschappen?

Ik heb het temperament van mijn ouders geërfd. Daardoor ben ik bevlogen. Het nadeel daarvan is dat ik soms ongeduldig word en te snel ergens in wil duiken. Ik ben daarom altijd op zoek naar balans.

Waarom ben jij een goede volksvertegenwoordiger?

Mij is altijd geleerd dat ik één mond heb en twee oren, en dat ik die naar verhouding moet gebruiken. Als ik [in gesprek ga \(4\)](#) met mensen, [luister ik \(4\)](#) daarom graag naar wat ze bezighoudt en waar ze zich zorgen over maken. Ik wil die stemmen laten horen in de Tweede Kamer en voor hun belangen opkomen. Dat zal ik altijd met passie en een beetje ongeduld doen.

Wat doe je graag in je vrije tijd?

Ik houd van lezen en lekker eten. Het is mijn bedoeling om Kendo (Japans schermen) weer op te pakken. In het verleden speelde ik ook American football, maar ik vind het risico op blessures nu te groot. Ik volg de Amerikaanse NFL wel en kijk elk jaar naar de Superbowl.

31. Dilan Yesilgöz-Zegerius (v)

Tweede Kamerlid

J&V Politie, OM, Brandweer, Grensbewaking algemeen, Terrorismebestrijding, NCTV, Rampenbestrijding en crisisbeheersing, Nationale Veiligheid, Cyber security, Drugsbeleid

Dilan Yeşilgöz-Zegerius werd in 1977 geboren in de Turkse hoofdstad Ankara. Ze kwam in 1984 naar Nederland, waar ze opgroeide in Amersfoort. Tegenwoordig is Amsterdam haar thuis. Dilan is **getrouwd**. Voor **ze in 2017 Tweede Kamerlid werd (1)**, was ze adviseur van het Amsterdamse college en later **gemeenteraadslid (1)**.

Dilan, hoe kunnen we Nederland nog veiliger maken?

Ons land wordt dag in dag uit zo veilig mogelijk gehouden door agenten die een stap vooruit doen als anderen een stap terug doen. Het is aan ons als politiek om te zorgen dat zij hun werk goed kunnen doen. Dat er voldoende agenten zijn. Dat ze de juiste uitrusting hebben. Dat ze de middelen hebben om ons te beschermen tegen aanslagen. En vooral: dat we nooit tolereren dat er geweld tegen hen wordt gebruikt. Doe je dat wel, dan ga je de bak in. Daarnaast moeten we er alles aan doen om de georganiseerde misdaad aan te pakken, buurten zo veilig mogelijk te houden en criminelen van de straat te halen. We moeten ervoor zorgen dat misdaad niet loont. Dus pakken we geld dat daarmee wordt verdiend af. Honderd procent veiligheid bestaat niet, maar ik zal mij iedere dag inzetten voor een zo veilig mogelijk Nederland!

Wat zijn je goede en slechte eigenschappen?

NRC Handelsblad noemde **me ooit een pitbull op hakken**. Dat vat het wel goed samen. Ik laat niet snel los. Soms is dat een voordeel, soms een nadeel. Maar ik zit in de politiek om dingen te veranderen en daar ga ik dan dus echt voor.

Waarom ben jij een goede volksvertegenwoordiger?

Omdat ik als geen ander weet wat vrijheid voor iemand kan betekenen. Het is heel bijzonder dat we in Nederland in vrijheid kunnen leven. Dat wil ik voor iedereen zo houden.

Hoe ziet jouw vrije tijd eruit?

Ik houd van lezen, reizen, boksen, wandelen met mijn hond, naar Ajax gaan en eten met **familie** en vrienden.

32. Erik Ziengs

Tweede Kamerlid (1)

I&W Milieu, Bodem, OV en Spoor, Fietsbeleid, KNMI, Autoriteit Nucleaire Veiligheid, Planbureau leefomgeving; Initiatiefwetten Markt & Overheid / drank & Horeca

Erik Ziengs werd in 1960 geboren in Hoogersmilde. Hij groeide ook op in Drenthe en woont sinds 1984 in Assen. Alleen tijdens zijn studietijd woonde hij even in het Groningse Haren. Erik is **getrouwd** en heeft **vier kinderen** en een **kleindochter**. Voor **hij in 2010 Tweede Kamerlid werd (1)**, was hij een leven lang ondernemer.

Erik, wat vind je belangrijk in de politiek?

Ons land draait dankzij ondernemers. Daarom vind ik dat ondernemen altijd bovenaan moet staan. Ook bij onderwerpen waar veel mensen er misschien niet aan denken, zoals milieu en openbaar vervoer.

Wat zijn je goede en slechte eigenschappen?

Ik ben sociaal, vrolijk en optimistisch, maar ik heb soms te weinig geduld.

Vrijwel iedere maandag en vrijdag bezoek ik bedrijven, organisaties, ondernemers en andere mensen die contact met mij hebben opgenomen omdat ze hun verhaal willen doen. De ervaringen uit die gesprekken deel ik met mijn collega's in de fractie en gebruik ik in debatten.

Hoe ziet jouw vrije tijd eruit?

Ik heb een enorme tuin, waar ik al mijn energie in kwijt kan. We hebben een eigen groentetuin, een weilandje met geiten en kippen, een vijver en heel veel hout om te hakken en te zagen voor mijn houtkachel.

2. CDA

1. Pieter Heerma

Pieter's paspoort

- **Getrouwd met Esther**, heeft **twee zoons** en woont in Purmerend
- Studeerde politicologie aan de Vrije Universiteit Amsterdam
- **Woordvoerder geweest voor de CDA Tweede Kamerfractie (1)**

Wist je dat Pieter

- De zoon is van oud-fractievoorzitter CDA, Enneus Heerma
- Succesvolle judoka was in zijn jonge jaren,
- Vijfde van de wereld en derde van Europa bij de judo juniorenklasse

2. Madeleine van Toorenburg

Gelukkig ben ik niet zonder gevulde rugzak de politieke arena in gewandeld. Gedurende ruim 20 jaar heb ik, na mijn rechtenstudie, (onder meer) werkervaring opgedaan binnen de universitaire wereld (onderzoek en onderwijs), de advocatuur, het gevangeniswezen (mannen, vrouwen en jeugd), de VN (in Kosovo) en de justitiële jeugdzorg. In die periode heb ik goed zicht gekregen op de praktijk. Juist nu wij streven naar een kleinere overheid is dat belangrijk omdat je, om effectief ruimte te kunnen geven, wel moet weten waar het knelt.

Natuurlijk heb ik er ook voor gezorgd dat ik in de afgelopen tijd niet van de praktijk ben 'losgezongen'. Als toezichthouder in de zorg en in het onderwijs, twee hele kwetsbare terreinen, houd ik zicht op de consequenties van beleid voor de werkvloer en zie ik goed waar de knelpunten liggen. Laat mij die praktijk opnieuw dienen en richting geven, met een heldere koers, vanuit het radicale midden!

Woordvoerder op de volgende terreinen: Justitie en veiligheid (veiligheid/terreur), Asiel

3. Jaco Geurts

Jaco Geurts (1970) is getrouwd, hij woont met **zijn vrouw** en hun **twee kinderen** in Voorthuizen, op de grens van de Veluwe en Gelderse Vallei.

Na mijn middelbare schoolopleiding (MTS Werktuigbouwkunde richting bedrijfskunde) was ik zo'n twaalf jaar werkzaam in de machinebouw als werkvoorbereider en inkoper. Door te **trouwen met een boerendochter** kon ik ook in het boerenbedrijf aan de slag. **Als veehouder en als belangenbehartiger van boeren ben ik vertrouwd geraakt met alle aspecten van de agrarische sector (1)**. Daarnaast ben ik tussendoor afgestudeerd als rentmeester.

In 2006 werd ik actief in de politiek, **als gemeenteraadslid in Barneveld**. **In 2010 werd ik daar fractievoorzitter van het CDA (1)**. Mijn ambitie om actief te worden in de politiek heb ik van huis uit meegekregen. Ik zet me graag in voor de belangen van boeren en ondernemers en voor een duurzame toekomst voor de agrarische sector. Als er ergens problemen spelen ga ik het liefst zelf ter plekke poolshoogte nemen. Dat is de beste manier om voor mensen echt iets te betekenen.

Woordvoerder op de volgende terreinen: Eerste woordvoerder Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (plattelandsbeleid, krimp), I&W (Water).

4. Evert-Jan Slootweg

In 1969 ben ik geboren in Barneveld. Nu woon ik met **mijn vrouw** en **kinderen** in Bennekom. Voordat ik Kamerlid werd, werkte ik voor Divosa, een vereniging voor directeuren op het gebied van sociale voorzieningen. De politiek is mij niet vreemd, **al eerder werkte ik als beleidsmedewerker financiën bij de Tweede Kamerfractie (1)**. Ook was ik nauw verbonden bij het opstellen van de financiële paragraaf van het verkiezingsprogramma (2012). Verder werkte ik voor het wetenschappelijk instituut (WI) van het CDA.

Woordvoerder op de volgende onderwerpen: Financiën Algemeen, AOW, en Care (WLZ).

5. Lenny Geluk-Poortvliet

In 1943 ben ik geboren in Kapelle – Biezelinge (Zeeland). Op dit moment woon ik in Zeist, dichtbij **mijn kinderen**. Al van vóór de oprichting van het CDA hield ik mij met politiek bezig, omdat ik besepte dat je daarmee invloed op je leefomgeving kunt uitoefenen. **Mijn drie kinderen** met hun partners hebben **inmiddels zelf ook kinderen gekregen**. **Mijn 7 kleinkinderen** ervaar ik als een grote rijkdom. **Ik geniet van ze, en ze houden mij bij de tijd. Ze stimuleren mij om me nog steeds voluit in te zetten in de wereld waarin ik leef.**

Inmiddels hoor ik bij de senioren, en weet ik uit ervaring wat er speelt binnen die groep. Het aantal senioren groeit nog steeds, zij bepalen voor een groot deel het straatbeeld. Velen zijn vitaal, anderen hebben moeite om hun leven vorm en inhoud te geven. Maar oud en jong kunnen niet zonder elkaar. Jongeren hebben nog een heel leven voor zich en zijn aan het opbouwen. Ouderen beschikken vaak over een schat aan ervaring en kennis. Samen kunnen zij veel voor elkaar betekenen.

Woordvoerder op de volgende onderwerpen: Care (mantelzorg en WMO), Cultuur, Emancipatie.

6. Pieter Omtzigt

Pieter is op 8 januari 1974 in Den Haag geboren. Na de lagere schooltijd in het Twentse Borne, ging hij naar het VWO aan de Grundel in Hengelo.

In zijn middelbare schooltijd was hij hoofdbestuurslid van de jongerenorganisatie CNV. Pieter studeerde econometrie aan de Britse Universiteit van Exeter. In zijn derde jaar ging hij naar de LUISS-universiteit in Rome. Na zijn afstuderen promoveerde hij aan het Europees Universitair Instituut in Florence. Hij werkt bij de universiteit van Insubria

Sinds 2003 is Pieter lid van de Tweede Kamer (1). Tijdens de verkiezingen van 2012 werd hij met voorkeursstemmen gekozen. **Als Kamerlid (1)** richt Pieter zich met name op het terrein van financiën (fiscale zaken, EMU, euro), pensioenen, belastingen en Europese Zaken. Pieter is ook lid van de Parlementaire Assemblee van de Raad van Europa.

Pieter was namens de Kamer pensioenrapporteur en zette zich in om voorstellen voor meer EU regelgeving op het NL pensioenstelsel tegen te houden, wat deels gelukt is.

Pieter zet zich tevens in voor specifieke thema's waar hij zich mee verbonden voelt zoals de vervolging van Christenen in het Midden Oosten.

Pieter woont in Enschede met **zijn vrouw** en **dochters**.

7. Chris van Dam

Sinds maart 2017 ben ik lid van de Tweede Kamer voor het CDA (1). Ik heb jaren geleden voor het CDA gekozen omdat het een brede middenpartij is met waarden en normen die niet álle kaarten zet op de overheid. De samenleving is eerst zelf aan zet, met daarachter een sterke overheid die ingrijpt waar dat nodig is. Linkse partijen denken vaak dat de overheid alle maatschappelijke problemen moet oplossen. Die geven bijvoorbeeld een bak geld aan een wijkvereniging en kijken niet meer om, met als groot gevaar dat die vervreemd raakt van de wijkbewoners. En rechtse partijen zeggen te makkelijk: als ik het goed heb, is het klaar. Het CDA is dé partij van het maatschappelijk middenveld.

Daarom vind ik ook dat veiligheid niet alleen een taak is van de overheid. Het begint mij mensen thuis, bij opvoeding, op school en op de voetbalclub. We zijn ook voor een groot deel als samenleving verantwoordelijk voor de veiligheid nabij. Hier zet ik me dan ook graag voor in. Ik ben zelf naast mijn werk altijd maatschappelijk betrokken geweest. Bijvoorbeeld in het bestuur van mijn kerk en als voorzitter van één van de grootste wijkverenigingen in Den Haag. Ook als voorzitter van een Exodushuis heb ik mij ingezet. Die organisatie helpt ex-gedetineerden om weer goed te landen in de maatschappij.

Ik ben een nieuweling aan het Binnenhof. Maar ik heb twaalf jaar bij de politie gewerkt en negentien jaar als officier van justitie. Binnen de CDA-fractie zet ik me dan ook in voor onderwerpen op het gebied van veiligheid en justitie (1). Ik woon in Den Haag samen met mijn echtgenote en drie kinderen.

Woordvoerder op de volgende terreinen: Justitie en Veiligheid (OM, rechtspraak, grensbewaking, rampenbestrijding), Politie, Grote stedenbeleid, Kerkgenootschappen, MH17, Koninkrijksrelaties.

8. Harry van der Molen

Harry van der Molen (1980) is getrouwd en vader van een zoon en een dochter. Als basisschoolleerling voerde hij campagne voor Ruud Lubbers. Maar politiek actief werd hij pas jaren later. Als gemeenteraadslid en wethouder in Leeuwarden is hij ruim 10 jaar lokaal actief geweest (1). Daarvoor werkte hij onder andere als hoofd marketing en communicatie bij een mbo-instelling in Fryslân.

Lokaal maakte hij al snel naam als betrokken en betrouwbaar. Het Friese begrip 'mienskip' is voor hem geen slogan maar een uitgangspunt. Het CDA is de partij van de samenleving. Inwoners verdienen echte invloed. Zo wil hij dat het ook in Den Haag gaat. Een overheid die helpt en niet hindert. Die de kracht en identiteit van zijn mooie Fryslân nog meer ziet en waardeert. Als volksvertegenwoordiger(1) wil hij nuchter en praktisch aan de slag. Want it is mei sizzen net te dwaan!

Woordvoerder op de volgende terreinen: BZK, OCW (HO & Wetenschapsbeleid, Mediabeleid), VWS (Medisch- Ethisch), AZ

9. Anne Kuik

Ik zet me in voor een samenleving waarin we meer rekening houden met elkaar. Op 'Kamerdagen' ben ik te vinden in Den Haag waar ik het woord voer over het Middelbaar Beroepsonderwijs, preventiebeleid van de volksgezondheid, ontwikkelingssamenwerking en bestrijding van mensenhandel en gedwongen prostitutie. Op andere dagen kijk ik graag in de

praktijk mee met de ervaringsdeskundigen, zoals docenten, studenten, politie, hulpverleners en overlevende van mensenhandel.

“Groningen is de stad waar ik woon, de regio neem ik mee naar Den Haag”

Groningen is de stad waar ik woon, mijn regio neem ik mee naar Den Haag. Er gaat niets boven Groningen. Maar er is veel leed in onze provincie door de gevolgen van de aardbevingen, dit moet wat mij betreft bovenaan de agenda blijven staan! Dat ik ‘Groningen’ meenemen naar Den Haag houdt ook in dat ik de kansen voor het noorden bijvoorbeeld over bereikbaarheid, innovatie en zorg op de agenda zet.

Wist je dat Anne

- het ‘Gronings Advies’ organiseert waar ze met lokale CDA-fracties én inwoners uit verschillende -gemeenten in gesprek gaat
- radiopresentatrice en redacteur is geweest voor de EO bij radio 1
- musical- en muzikfan is? Luister hier naar een aantal van haar favorieten bij Radio 2-programma ‘Het wordt nu laat’.

Anne’s paspoort

- geboren in Emmen, opgegroeid in Nieuw-Amsterdam
- studeerde af aan de Rijksuniversiteit Groningen in Nederlands Recht
- [in 2010 met voorkeurstemmen gekozen in de Groningse gemeenteraad \(1\)](#)
- [lijsttrekker voor het CDA Groningen bij de verkiezingen in 2014 \(1\)](#). Zette zich o.a. in voor een verhoging van de minimumleeftijd van prostituees, een toegankelijke stad voor mensen met een beperking
- [in 2017 met ruim 15.000 voorkeurstemmen gekozen in de Tweede Kamer \(1\)](#), waarvan een groot deel van de stemmen uit de noordelijke regio

10. Joba van den Berg

Joba (1958) is sinds haar 18e jaar lid van het CDA en zit [sinds 23 maart 2017 in de Tweede Kamer \(1\)](#). Ze is woordvoerder voor: medische zorg, GGZ, gehandicaptenbeleid, post, telecom, vitale sectoren.

De zorg moet beschikbaar, betaalbaar en bereikbaar zijn, ook in de regio. Daartoe heeft Joba in januari 2019 haar initiatiefnota Zorg in de regio gepresenteerd (zie filmpje hiernaast). In debatten en werkbezoeken door het hele land van Stadskanaal tot Sluis en van Alkmaar tot Winterswijk vraagt ze aandacht voor de bereikbaarheid van zorg.

In haar maidenspeech (zie filmpje hiernaast) heeft Joba al gepleit voor een betere bescherming van de vitale sectoren: waterkeringen, de haven van Rotterdam, Schiphol, bruggen en tunnels, drinkwatervoorziening, digitale overheid, landbouwgronden, ziekenhuizen, het energienetwerk etc. dienen extra beschermd te worden. Ook het nieuwe 5G netwerk is een vitale sector waaraan ze strenge eisen wil stellen aan de beheerders en hun leveranciers.

Ze heeft in diverse steden gewoond maar sinds [haar huwelijk met Hans](#) in 1996 woont ze in Goes (Zeeland).

Voor haar werk in de Tweede Kamer, was Joba werkzaam in het bedrijfsleven. Ze heeft gewerkt bij zowel het grootbedrijf (Unilever) als het MKB, altijd in functies op gebied van HR en arbeidsverhoudingen. Van oktober 2008 tot aan haar beëdiging als kamerlid in maart 2017 was ze directeur sociale zaken & ledenservice bij Bouwend Nederland. Joba heeft haar

gymnasium-B diploma behaald in Utrecht, het HBO-diploma facility management in Deventer en daarna heeft ze haar doctoraal internationale economie gedaan in Tilburg.

In haar studietijd was Joba zeer actief in het CDJA. In het laatste jaar van haar studie heeft ze gewerkt bij het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA. [Van 1996-2000 was ze secretaris van het CDA in Goes \(1\)](#). Ze was lid van het Strategisch Beraad 2011-2012 en was [vanaf 2014 tot haar beëdiging voorzitter van de visiegroep Werk & Economie van het CDA \(1\)](#).

11. René Peters

Nummer 3

Samen met een groep goede en gedreven mensen het beste in jezelf naar boven halen, en met die inzet werken aan het beste resultaat. Volgens mij bestaat er niets zinnvoller en niets mooiers dan dat. Met zo'n inzet en gedrevenheid kunnen mensen het verschil maken. Dat heb ik ervaren binnen de politiek, de kerk, maar ook als interim-leidinggevende binnen het onderwijs.

Aan goede bedoelingen geen gebrek in Den Haag. Helaas leidt dit nog vaak tot maatregelen die op papier logisch zijn, maar in de praktijk vaak slecht uitpakken. Omdat ze niet aansluiten bij de werkelijkheid, bij de wereld van de burgers met hun dagelijkse bezigheden, beslommingen en zorgen. Het is mijn missie om die echte werkelijkheid naar Den Haag te brengen.

12. Maurits von Martels

Maurits is [sinds maart 2017 Tweede Kamerlid voor het CDA \(1\)](#). Hij stond op plek 44 op de kandidatenlijst, maar kwam met ruim 21.000 voorkeursstemmen in de Kamer. Zijn slogan was: "Méér boerenverstand in de Tweede Kamer". Hiervoor was hij melkveehouder en wethouder in de gemeente Dalfsen.

Woordvoerder op de volgende terreinen:

LNV (natuurbeleid, visserij, L&Vraad, glastuinbouw, gewasbescherming, biotechnologie, dierenwelzijn (niet productiedieren), dierproeven)

I&W (Milieu, externe veiligheid, biobrandstoffen, circulaire economie),

EZ (Toerisme, recreatie)

VWS (Sportbeleid incl. vrijwilligers)

13. Mustafa Amhaouch

[Op 12 januari 2016 werd ik geïnstalleerd als Tweede Kamerlid namens het CDA \(1\)](#). Ik studeerde van 1991 tot 1995 meet- en regeltechniek aan de Fontys Hogeschool te Venlo. Na de afronding van mijn studie werkte ik korte tijd als systeemtester bij Philips Medical Systems (Best). Van 1996 tot 2016 had ik een managementfunctie bij ASML (Veldhoven).

Verder bekleedde ik diverse maatschappelijke functies. Ik was bestuurslid en voorzitter van de Marokkaanse Integratiestichting, bestuurslid van de stichting Platform Allochtonen in

Helden en lid van de bouwcommissie voor de nieuwbouw van een moskee in Helden. Daarnaast ben ik voorzitter van een handbalvereniging.

Van 1997 tot 2006 was ik lid van de gemeenteraad van Helden. Van 2004 tot 2006 was ik tevens voorzitter van de CDA-fractie in de raad. Van 2010 tot 2016 was ik voorzitter van de CDA-afdeling Peel en Maas (1).

Woordvoerder op de volgende terreinen: Economische Zaken (bedrijfslevenbeleid, innovatie, Techniekpact, MKB (inclusief financiering), Buitenlandse Handel, Infrastructuur en Waterstaat (spoor, luchtvaart).

14. Agnes Mulder

Mijn wieg stond in Hardenberg, daar ben ik geboren op 21 oktober 1973. Ik ging er naar de lagere school en vervolgens naar het vwo. In 1992 ging ik Engels en Internationale Betrekkingen studeren aan de Rijksuniversiteit Groningen. Tijdens die studie deed ik internationale ervaring op bij het Centre for European Policy Studies (CEPS) te Brussel. Aan de keukentafel werd bij ons thuis altijd stevig gediscussieerd over politiek. Het was dan ook niet vreemd dat ik tijdens mijn studie actief werd bij het CDjA. Eerst bij de afdeling Groningen, later ook in het algemeen landelijk bestuur. Na mijn studie, in 1999, ging ik in Assen wonen. Daar ging ik als accountmanager werken op de Afdeling Zaken van de ABN-AMRO. Zo kwam ik dagelijks in contact met ondernemers, en leerde ik aan welke financieringsvormen ze behoefte hebben.

In 2003 werd ik verkozen tot lid van de Provinciale Staten van Drenthe (1). Daar kreeg ik de portefeuille Financiën onder mijn hoede. Mijn mede-Statenleden verkozen mij tot beste Statenlid van Drenthe over de periode 2003-2007 (1). Tot aan mijn Kamerlidmaatschap was ik leider van de vestiging van de Kamer van Koophandel in Drenthe.

In 2010 werd ik fractievoorzitter van het CDA in de Asser gemeenteraad (1). Daarin heb ik mij onder andere sterk gemaakt voor behoud van de JWF-kazerne in Assen en het TT-circuit, ook een belangrijke economische factor in Drenthe.

Woordvoerder op de volgende terreinen: Economische Zaken (EZ) (klimaat, energie, grondstoffen, gasdossier, mijnbouw).

15. Michel Rog

Michel Rog (1973) woont met zijn vrouw en twee jonge zonen in Haarlem. Daarvoor heeft hij lange tijd in Amsterdam gewoond.

Michel raakte al op jonge leeftijd zeer geïnteresseerd in het functioneren van onze samenleving en onze democratie. Hij wilde daar graag ook zelf een steentje aan bijdragen. Hij begon aan de lerarenopleiding Maatschappijleer en heeft gewerkt als leraar op een middelbare school. Daarna werkte hij achtereenvolgens bij vakbond De Unie en CNV Onderwijs. Van 2008 – 2012 was hij voorzitter van CNV Onderwijs.

Woordvoerder op de volgende terreinen: Onderwijs (PO, VO, lerarenbeleid), Maatschappelijke diensttijd

16. Erik Ronnes

Boxmeer is waar ik in 1967 geboren ben, en in Boxmeer woon ik nog steeds. Ik **ben getrouwd** en heb **twee kinderen**. **Sinds mei 2015 ben ik Tweede Kamerlid van het CDA (1)**. **Hiervoor was ik wethouder in Boxmeer, waar ik mijn politieke carrière startte als gemeenteraadslid (1)**. De portefeuilles die ik als wethouder had waren financiën, ruimtelijke ordening, economie, volkshuisvesting, recreatie en toerisme. **Ook was ik loco-burgemeester (1)**. Voordat ik de politiek inging werkte ik bij Xerox, in verschillende leidinggevende functies van 1995 tot 2010. Naast mijn professionele werkzaamheden heb ik hij altijd fanatiek volleybal gespeeld en was ik binnen mijn sportvereniging in vele functies actief als vrijwilliger.

Woordvoerder op de volgende terreinen: Wonen (incl ruimtelijke ordening, omgevingswet), Rijksdienst, Rijksuitgaven, financiële sector, staatsdeelnemingen.

17. Martijn van Helvert

Martijn van Helvert (1978) woont in Susteren, is **getrouwd** en **vader van drie jonge kinderen**.

Ik ga graag **met het gezin** op stap en ik tennis af en toe. Ook zet ik mij in voor het Jeugdkoor Suëstra, waarvan **mijn vrouw Yvonne** dirigente is. Verder ben ik kerkmeester van de basiliek van Susteren en tevens beschermheer van Schutterij broederschap St. Jan Nieuwstadt.

Voor ik op 12 november 2015 in de Tweede Kamer kwam (1), was ik fractievoorzitter van de Provinciale Staten van Limburg (1). Daarvoor was ik docent Geschiedenis van de Oudheid en Antieke Cultuur aan de Universiteit van Utrecht, en bestuursadviseur van gedeputeerde Lebens van de provincie Limburg. Ook werkte ik bij de gemeente Heerlen, waar ik mij bezighield met de Zuid-Limburgse economie.

Woordvoerder op de volgend terreinen: Buitenlandse Zaken (incl. christenvervolging), Defensie

18. Hilde Palland-Mulder

Sinds 29 mei 2019 ben ik Tweede Kamerlid voor het CDA (1). Na het vertrek van Sybrand Buma naar het burgemeesterschap van Leeuwarden mocht ik tussentijds toetreden tot de CDA-fractie en de Kamer.

In mijn bijdrage **als Kamerlid (1)** hoop ik niet de markt, niet de overheid, maar de samenleving centraal te zetten! Een gemeenschap waarin mensen naar elkaar omzien en daartoe ook in staat worden gesteld.

Ik wil mijn bijdrage leveren als Overijsselse in het CDA-team waarin alle windrichtingen van Nederland zijn vertegenwoordigd. Vanuit het christendemocratisch uitgangspunt: de mens staat niet op zichzelf, maar altijd in relatie tot de ander. Samen vormen we een samenleving waarin ieder zijn plekje heeft en een bijdrage kan leveren. Laten we elkaar de ruimte geven om te zijn wie we elk afzonderlijk als individu zijn en daarnaast betrokken zijn bij elkaar. Omzien naar je naaste of zoals dat in Oost Nederland zo mooi heet: noaberschap!

Ik ben geboren, getogen en nog altijd woonachtig in de Hanzestad Kampen, regio Zwolle. Ik ben van huis uit aanbestedingsjurist en heb jaren lang advieswerk verricht voor o.a. gemeenten en schoolbesturen op het gebied van maatschappelijk vastgoed (o.a. scholenbouw, sportaccommodaties, dorpshuizen etc). **Ook was ik 12 jaar gemeenteraadslid in Kampen, waarvan ca. 9 jaar fractievoorzitter (1)**.

Mijn woordvoeringen in de Tweede Kamer zijn:
Arbeidsmarktbeleid, ZZP, Aanbesteden en Mededinging.

19. Wytske Postma

Het is geen automatisme meer dat jouw kinderen het beter gaan hebben dan jijzelf. De maatschappij is complexer en veranderlijker dan tien jaar geleden. Terwijl de omstandigheden waarin we onze kinderen willen zien opgroeien hetzelfde zijn gebleven: een veilig en fijn thuis, goed onderwijs, zorg voor je naasten en goed omgaan met elkaar.

In de Tweede Kamer wil ik me inzetten voor die zaken die ervoor zorgen dat ieder gezin in deze complexe en snel veranderende wereld mee kan komen. En dat elk kind daarin een fijne basis krijgt.

Dat betekent zaken aanpakken die nu (vaak onnodig) voor stress zorgen. Zoals de arbeidsmarkt, waarbij grote groepen van jaarcontract naar jaarcontract gaan. Een onzekere situatie, die vaak ook z'n weerslag heeft op de gezinssituatie.

Goede en betaalbare kinderopvang, steun voor mantelzorgers, ruimere mogelijkheden voor zwangerschapsverlof voor vaders, meer betaalbare huurwoningen. Allemaal zaken dicht bij huis, die zo belangrijk zijn om gezinnen goed te laten functioneren. En daarmee de samenleving als geheel. Daar maak ik me sterk voor!

Wie is Wytske Postma

Wytske Postma heeft **twee kinderen, een jongen en een meisje**. Ze is geboren in het prachtige dorp Beets (Noord-Holland), studeerde International Business in Maastricht en woont sinds 2002 in Den Haag. Waarvan alweer vijf jaar met veel plezier in de vinex-wijk Ypenburg. Wytske Postma werkte meer dan 8 jaar bij de ANWB, waar ze zich jaren namens de ANWB in heeft gezet voor een betere verkeersveiligheid, betaalbare (auto)mobiliteit en minder files.

Woordvoerderschappen: I&W (Infrastructuur (wegen, verkeersveiligheid, MIRT, scheepvaart)) SZW (Kinderopvang), Grote stedenbeleid

3. D66

1. Rob Jetten

Fractievoorzitter (1)

Rob Jetten (1987) is sinds maart 2017 lid van de Tweede Kamer voor D66 en sinds oktober 2018 fractievoorzitter (1).

“In de Tweede Kamer heb ik hard gewerkt aan de historische klimaatwet en aan het klimaatakkoord. We zetten daarmee eindelijk grote stappen naar een schone toekomst.

Dat soort stappen wil ik blijven zetten. Vooruit. Niet alleen maar kleine stapjes, maar het verwezenlijken van grote idealen. Ik wil bijdragen aan een land dat met optimisme naar de toekomst kijkt. Een land waarin we eerlijk delen. Een land dat vooroploopt in de aanpak van de klimaatcrisis.

Mijn generatie wil dat klimaatverandering nú wordt aangepakt. Dat we over onze schaduw heen stappen. Dat we niet zwelgen in het eigen gelijk. Maar samenwerken.

Het regeerakkoord wordt getekend door de idealen van D66. Het is aan de Kamerfractie zeker te stellen dat we van papier naar praktijk gaan. En er is meer dan het regeerakkoord. We gaan verder met onze eigen ideeën en met onze eigen agenda voor de toekomst. Ik heb er onwijs veel zin in!”

Portefeuilles
Europese Zaken

2. Pia Dijkstra

Tweede Kamerlid (1)

Pia Dijkstra (1954) is sinds juni 2010 lid van de Tweede Kamer voor D66 (1).

Ik wil Nederland vooruit helpen via hervormingen in de zorg, die nodig zijn om Nederland toekomstbestendig te maken. Preventie heeft prioriteit, om zo een gezondere bevolking met een groter kostenbewustzijn te krijgen. Gezonde mensen kunnen werken en zorgen voor elkaar en zichzelf. Langdurige zorg moet anders ingericht worden, dat remt de kosten en mensen kunnen vaker thuis blijven wonen.

De afgelopen jaren heb ik onder meer een sterker profiel op gezondheidszorg kunnen neerzetten (2), met als centrale punten kwaliteit en transparantie, het tegengaan van verspilling en zorg in de buurt. Daarnaast hervormingen in de ouderenzorg doorgevoerd om de basiszorg in de toekomst toegankelijk te houden. Ook wordt voorlichting over homoseksualiteit een verplicht onderdeel van de lessen in het onderwijs. Daarbij mogen ambtenaren niet langer een huwelijk weigeren tussen mensen van hetzelfde geslacht.

Portefeuilles
Medisch-ethisch; Geneesmiddelenbeleid; Oorlogsgetroffenen
Voorzitter Commissie Buitenlandse Zaken

3. Vera Bergkamp

Tweede Kamerlid (1)

Vera Bergkamp (1971) is sinds september 2012 lid van de Tweede Kamer voor D66 (1).

'Ik ben een optimist én een realist in de politiek. [Als Tweede Kamerlid \(1\)](#) houd ik mij bezig met maatschappelijke thema's, zoals de langdurige zorg, drugs en alcohol en familierecht. Daarnaast heb ik een aantal initiatiefwetten onder mijn hoede, waaronder de regulering van de wietteelt, automatisch gezag na erkenning en aanpassing van de Algemene Wet Gelijke Behandeling om een expliciet verbod te krijgen van discriminatie van transgenders en intersekse personen.

Met menselijkheid, rechtvaardigheid en vrijzinnigheid wil ik het leven van mensen mooier, beter en makkelijker maken. Ik sta voor een samenleving waar iedereen zichtbaar zichzelf kan zijn.'

Portefeuilles

Langdurige zorg; Medische Zorg; Drugs & Wietteelt; Familierecht; Emancipatie;
Lid Presidium Tweede Kamer

4. Kees Verhoeven **[Tweede Kamerlid \(1\)](#)**

Kees Verhoeven (1976) [is sinds juni 2010 lid van de Tweede Kamer voor D66 \(1\)](#).

"Langzaam maar zeker lijkt Nederland steeds somberder te worden. Mensen hebben het gevoel de grip op hun leven te verliezen en de toenemende tweedeling is een reëel gevaar voor onze open en diverse samenleving. D66 heeft de ambitie, het programma en de mensen om Nederland samen sterker te maken. Door iedereen kansen te bieden op een betere toekomst.

Ik heb twee prioriteiten: technologie en Europese samenwerking. Nieuwe technologie verandert onze samenleving steeds sneller. Dat vraagt een actieve en verantwoordelijke overheid. Zodat we kansen benutten, uitdagingen aankunnen, en Nederland digitaal veilig houden. Mijn andere prioriteit is Europese samenwerking. Daar waar het Nederland vooruit helpt. Grensoverschrijdende uitdagingen zoals klimaat, migratie en veiligheid kunnen we als klein land niet alleen aanpakken. Daar hebben we sterke Europese samenwerking voor nodig. Met het regeerakkoord zijn we goede weg ingeslagen. Ik ga zorgen dat het kabinet zich hier aan gaat houden."

Portefeuilles

Economische Zaken; Inlichtingendiensten; ICT/Privacy/Cybersecurity; Digitale Overheid.

5. Paul van Meenen **[Tweede Kamerlid \(1\)](#)**

Paul van Meenen (1956) [is sinds september 2012 lid van de Tweede Kamer voor D66 \(1\)](#).

Ik wil verder bouwen aan ruimte en vertrouwen voor de docent en maatwerk voor de leerling. Met onderwijskwaliteit als speerpunt. Ik strijd voor echte investeringen in het gehele onderwijs en het tegengaan van (sluipende) bezuinigingen. Het onderwijs is van groot belang voor de ontwikkeling van onze kinderen en noodzakelijk om Nederland blijvend als kenniseconomie te profileren.

Op mijn 18de wilde ik docent worden. Nu ben ik [Kamerlid \(1\)](#), maar nog steeds docent in hart en nieren. Met ervaring als leidinggevende, rector en bestuurder, in mbo, hbo en voortgezet

onderwijs. [Ik was 10 jaar fractievoorzitter in Leiden \(1\)](#). [Gelukkige vader van twee studerende kinderen](#).

Portefeuilles

Kinderopvang; Primair Onderwijs; Voortgezet Onderwijs; MBO; Initiatiefwet vaccinatie in de kinderopvang

Voorzitter Commissie Justitie en Veiligheid

6. Jan Paternotte **[Tweede Kamerlid \(1\)](#)**

Jan Paternotte (1984) [is sinds maart 2017 lid van de Tweede Kamer voor D66 \(1\)](#).

“Nederland heeft een ijzersterke economie met vaklieden en toptechnen. Om dat te kunnen behouden zijn onderwijs en eerlijke concurrentie onmisbaar. Daarom moeten niet alleen bestaande technologiereuzen maar ook kleine bedrijven, startups en sociale ondernemers met vernieuwende ideeën de kans hebben om de markt te veroveren.

Nederland kan met innovaties voorop lopen. Op de financiële markten gaat de komende jaren een enorme verschuiving plaatsvinden, die de rol van banken en financiële dienstverleners op z'n kop kan zetten. Dat biedt voor veel ondernemers kansen om hun ideeën verder te ontwikkelen en daarmee te zorgen voor de Nederlandse banen van de toekomst.

En Nederland is toe aan een nieuwe aanpak van integratie. De afgelopen decennia zwalkte Nederland tussen het pampieren en het buitensluiten van migranten. Terwijl het duidelijk is wat het beste recept voor integratie is: heel snel taalles, en zoveel mogelijk naar school of aan het werk. Wie hier komt als vluchteling is welkom en móet meedoen. We gaan niet de fouten herhalen die met eerdere generaties vluchtelingen en migranten gemaakt is.

De luchtvaart moet schoner en stiller. Eén van de grootste en beste luchthavens ter wereld ligt midden in de randstad. Dat is goed voor de economie, maar nog lang niet voor klimaat en luchtkwaliteit. Als we steeds meer willen blijven vliegen zullen we hoge eisen moeten stellen aan die vliegtuigen.”

Portefeuilles

Hoger Onderwijs; Wetenschap; Luchtvaart; Integratie

Voorzitter Commissie Koninkrijksrelaties

7. Steven van Weyenberg **[Tweede Kamerlid \(1\)](#)**

Steven van Weyenberg (1973) [is sinds september 2012 lid van de Tweede Kamer voor D66 \(1\)](#).

Het gaat goed met Nederland. Toch hebben veel mensen geen gelijke kans om het beste uit zichzelf te halen en (weer) een plek te vinden op de arbeidsmarkt. Laat werk meer lonen. Maak het voor werkgevers aantrekkelijker om mensen aan te nemen. Geef zzp'ers alle ruimte om te ondernemen. En laat mensen de baas zijn over hun eigen pensioen. Zo zorgen we voor kansen voor iedereen.

Portefeuilles

AOW en pensioenen; Inkomensbeleid; Arbeidsmarkt; ZZP'ers; Toeslagen; Belastingen;

8. Sjoerd Sjoerdsma **Tweede Kamerlid (1)**

Sjoerd Sjoerdsma (1981) is [sinds september 2012 lid van de Tweede Kamer voor D66 \(1\)](#).

“Ons buitenland beleid is heel hard aan een herijking toe. De Nederlandse waarden moeten centraal staan en we moeten hoge eisen stellen aan mensenrechten. Vrijheid en het internationaal recht moeten we centraal stellen in alles wat we doen, want dat is op de lange termijn ook goed voor onze eigen belangen. Dat is altijd zo geweest. Voor D66 zijn deals en samenwerken met dictators en verkeerde regimes dan ook geen optie. [Als voormalig crisisdiplomaat heb ik gezien \(1\)](#) hoe belangrijk het is niet te buigen voor dictators.

In het buitenland maar ook in ons eigen land is nog een wereld te winnen aan gelijke rechten tussen mannen, vrouwen, paradijsvogels en LHBTI's. Iedereen moet zich vrij voelen zichzelf te kunnen zijn, ongeacht op wie je verliefd bent of waar je vandaan komt. Die gelijkheid is nog niet overal op orde. Nog te vaak verdienen vrouwen minder terwijl ze hetzelfde werk doen. Of verliezen vrouwen hun baan omdat ze zwanger zijn. Ik blijf me ook in ons eigen land hard maken voor emancipatie en gelijkheid.”

Portefeuilles

Buitenlandse Zaken; Terrorisme; Artikel 100 procedure/missies; Internationaal Strafhof (o.a. MH17).

9. Jessica van Eijs **Tweede Kamerlid (1)**

Jessica van Eijs (1981) is [sinds maart 2017 lid van de Tweede Kamer voor D66 \(1\)](#).

“D66 is betrokken bij mensen en hun omgeving. Luistert, neemt beslissingen in moeilijke tijden, zorgt ervoor dat Nederland vooruit gaat. We leven in een tijd met veel onzekerheid, maar er zijn ook ontelbare mogelijkheden. D66 is niet bang voor verandering. Uitdagingen kunnen we omzetten in kansen.

Ik wil op landelijk niveau ook de Brabantse stem laten horen. Ik wil in de vormgeving van ons land, de steden én het platteland, ruimte scheppen voor een nieuwe duurzame economie en een inclusieve samenleving met een plek voor iedereen: gezinnen & alleenstaanden, ouderen & jongeren, nieuwkomers & oudgedienden. Om samen vorm te geven aan een betere toekomst.”

Portefeuilles

Wonen; Ruimtelijke ordening; Milieu; Circulaire Economie; Innovatie; Ruimtevaart

10. Salima Belhaj **Tweede Kamerlid (1)**

Salima Belhaj (1978) is [sinds 26 januari 2016 lid van de Tweede Kamer voor D66 \(1\)](#). [Daarvoor was zij 8 jaar lang fractievoorzitter voor D66 in de gemeenteraad van Rotterdam \(1\)](#).

“Na acht jaar in de Rotterdamse gemeenteraad gezeten te hebben (1), zet ik me nu in de Tweede Kamer in voor D66.

Vrijheid is wat mijn drijft. In de kunsten is dit van belang om ervoor te zorgen dat kunstenaars de geestelijke vrijheid hebben en houden om te kunnen creëren. Na 15 jaar werkzaam te zijn geweest in de culturele sector (1) zet ik me nu dan ook graag in voor de creativiteit en intrinsieke waarde van kunst.

Tegelijkertijd kan Nederland niet zonder veiligheid. Defensie beschermt onze fysieke vrijheid en die van anderen over de hele wereld. Om internationaal te kunnen handelen is defensie, naast diplomatie en ontwikkelingssamenwerking, van cruciaal belang. Zorgen voor vrede en vrijheid is wat vrouwen en mannen die bij Defensie werken zich dagelijks voor inzetten. Zij verdienen onze steun en het recht om te werken in een organisatie van deze tijd.

Ik wil dat iedereen, ongeacht afkomst of achtergrond, de vrijheid voelt zichzelf te zijn in Nederland.”

Portefeuilles

Kunst en Cultuur, Defensie

Voorzitter Kunstcommissie Tweede Kamer der Staten Generaal

11. Maarten Groothuizen **Tweede Kamerlid (1)**

Maarten Groothuizen (1976) is sinds maart 2017 lid van de Tweede Kamer voor D66 (1).

“Bij D66 is de rechtsstaat in goede handen. Het is mijn ambitie om te werken aan een veilig en rechtvaardig Nederland. Geen symboolwetgeving: wel investeren in efficiënte opsporing en goede kwaliteit van de rechtsspraak. Nederland wordt niet veiliger met lege ‘Law and Order’ retoriek, wel door een evenwichtig beleid van preventie en sancties.

Het migratievraagstuk vraagt om slimme maatregelen. Aanpak van grondoorzaken, investeringen in de regio en het creëren van legale migratieroutes. We investeren in goede opvang in de regio, maar ook in een flexibel asielsysteem in Nederland, zodat mensen niet 100 keer hoeven te verhuizen en snel kunnen integreren.”

Portefeuilles

Justitie; Asiel & Migratie; Kansspelen; Auteursrecht

12. Achraf Bouali **Tweede Kamerlid (1)**

Achraf Bouali (1974) is sinds maart 2017 lid van de Tweede Kamer voor D66 (1).

“Internationale ontwikkelingen treden tegenwoordig met gemak de woonkamer binnen met alle uitdagingen die dat met zich meebrengt. We zien dat wat ergens anders in de wereld gebeurt direct invloed heeft op ons dagelijks leven. Alleen door samen te werken (ook in Europees verband) kunnen we in Nederland onze welvaart, welzijn en veiligheid garantstellen. Zeker voor een land als Nederland dat voor een groot deel van zijn welvaart afhankelijk is van buitenlandse handel. We betalen daarmee onze zorg, onderwijs en een goede leefomgeving. Juist nu in deze tijd waarin er een zekere somberheid lijkt te bestaan en er soms zelfs angst is voor het buitenland wil ik me juist in Nederland inzetten om onze

belangen veilig te stellen. Het internationale denken en handelen zit in mijn DNA en ik wil dat blijvend inzetten voor ons land.

Er heerst momenteel ook een guur klimaat in Nederland als het gaat over diversiteit en de positie van minderheden in ons land. Daar voel ik me als Nederlands burger met een Marokkaanse achtergrond persoonlijk bij betrokken. Ik wil actief bijdragen aan het dichten van de kloof en het wederzijds begrip vergroten. Als jonge jongen met mijn bijzondere achtergrond heb ik veel tegenstellingen gezien en meegemaakt. Maar ik heb ook gezien dat je juist in Nederland de kansen hebt en krijgt om je als individu verder te ontwikkelen.”

Portefeuilles

Buitenlandse Handel; Ontwikkelingssamenwerking; Prostitutie & Mensenhandel;
Wapenexport

13. Antje Diertens

Tweede Kamerlid (1)

Antje Diertens (1958) is sinds [maart 2017 lid van de Tweede Kamer voor D66 \(1\)](#).

“Nu stranden goede ideeën en plannen vaak in ingewikkelde procedures, waardoor mensen hun dromen niet waarmaken. Ik denk liever in mogelijkheden dan onmogelijkheden en wil mij als Noordelijke [volksvertegenwoordiger \(1\)](#) graag inzetten om onze democratie te behouden en te vernieuwen. Dat komt het onderwijs, het ondernemerschap, de zorg, de mensenrechten en de veiligheid ten goede. Tenslotte willen we dat onze kinderen en hun kinderen zich in vrijheid kunnen ontwikkelen. In de derde helft van mijn leven wil ik me inzetten voor de publieke zaak.”

Portefeuilles

Sport; Preventie; GGZ; Koninkrijksrelaties; Leven lang leren; Maatschappelijke opvang, beschermd wonen en maatschappelijke diensttijd

14. Tjeerd de Groot

Tweede Kamerlid (1)

Tjeerd de Groot (1968) is sinds [maart 2017 lid van de Tweede Kamer voor D66 \(1\)](#).

“Na bijna 30 jaar gewerkt te hebben aan de verduurzaming van de voedselproductie, is het tijd om dit onderwerp hoger op de politieke agenda te zetten. We eten de aarde kaal als we zo doorgaan. Daarom is het tijd voor een nieuwe groene revolutie. Daar kan Nederland een voortrekkersrol in vervullen. Daar wil ik mij in Den Haag voor inzetten.

De helft van de Nederlanders heeft tegenwoordig overgewicht. We geven miljarden uit aan gezondheidszorg om de gevolgen van een ongezonde leefstijl op te vangen, maar we kunnen veel meer doen aan preventie. Dat begint op scholen, maar gaat ook om het moeilijker maken van ongezonde keuzes en het makkelijker maken van gezonde voedselkeuzes. Dit onderwerp verdient meer politieke aandacht.”

Portefeuille

Landbouw, Natuur & Visserij; Dierenwelzijn; Voedsel (productie); Water (veiligheid en kwaliteit)

15. Monica den Boer **Tweede Kamerlid (1)**

Monica den Boer (1963) is [sinds 31 oktober 2017 lid van de Tweede Kamer voor D66 \(1\)](#).

“Nederland is een progressief gidsland en dat moeten we blijven. Maar dat kunnen we alleen zijn als iedereen, groot of klein, jong of oud, nieuwkomer of oudgediende, zich veilig en vrij voelt om zichzelf zijn. Onze politieagenten op straat beschermen onze vrijheden en bieden die veiligheid. [Dat zag ik als directeur onderzoek aan de Politieacademie \(1\)](#) en dat merk ik zelf op straat.

Diezelfde politie verdient wel een professionaliseringsslag. Een diverse, kundige politie waar Nederlanders blind op kunnen vertrouwen. Het oplossingspercentage en de aangiftebereidheid moet omhoog. Grensoverschrijdende criminaliteit vraagt om Europa wat de handen ineen slaat. Ik wil er alles aan doen [als Kamerlid \(1\)](#) voor D66 om dat mogelijk te maken.”

Portefeuilles

Veiligheid (politie, brandweer & crisisbeheersing); Binnenlandse Zaken

16. Matthijs Sienot **Tweede Kamerlid (1)**

Matthijs Sienot (1972) is [sinds 31 oktober 2017 lid van de Tweede Kamer voor D66 \(1\)](#).

“Het is moeilijk om stil te blijven zitten als ik denk aan de grote mogelijkheden die zonne-energie, klimaatneutraal bouwen of elektrische auto's bieden. Met dit groenste regeerakkoord ooit krijgt D66 veel voor elkaar: we sluiten de kolencentrales, maken het OV groen en we investeren flink in de fiets.

Vanuit de Tweede Kamer wil ik mij inzetten voor thema's die mij aan het hart liggen: economie, innovatie en duurzaamheid. [Mijn kracht om mensen te bereiken \(4\)](#) en in beweging te krijgen, ga ik nu inzetten als woordvoerder wegen, scheepvaart, water en fietsen. Om bij te dragen aan de opkomst van zelfrijdende auto's, een emissievrije binnenvaart en slimme oplossingen om fietsen voor nog meer mensen aantrekkelijk te maken.”

Portefeuilles

Klimaat & Energie; Gaswinning

17. Joost Sneller **Tweede Kamerlid (1)**

Joost Sneller (1982) is [sinds 31 oktober 2017 lid van de Tweede Kamer voor D66 \(1\)](#).

“Liberaal van gedachte, sociaal van gevoel.” Met deze slogan voerde D66 campagne toen ik 14 jaar geleden besloot lid te worden. En nog steeds is dit voor mij het uitgangspunt voor sociaal-liberale politiek. Streven naar gelijke kansen en maximale vrijheid voor ieder individu om zich te ontplooien.

De afgelopen decennia is in Nederland grote vooruitgang geboekt: we leven langer, zijn gezonder, slimmer, veiliger en welvarender. Tegelijkertijd voelen veel mensen steeds sterker het gemis aan essentiële verbindingen in de samenleving. Tussen Nederlanders met een westerse en een niet-westerse achtergrond, tussen hoog- en laagopgeleiden, tussen kiezers en gekozenen, tussen mensen en natuur, tussen stedelingen en plattelanders, tussen wij en zij. Voor iedereen die vrijheid in verbondenheid serieus neemt als ideaal, moet dit reden tot zorg en een aansporing tot actie zijn.

Die zorgen vragen om een progressief antwoord: een hartstochtelijk pleidooi voor de open en vrije samenleving gecombineerd met een vooruitstrevende agenda voor kansengelijkheid en het breder delen van welvaart. Niet bangig en met heimwee sturend op de achteruitkijkspiegel, maar optimistisch en nieuwsgierig naar de toekomst. Het beste onderwijs bieden, het toegankelijker en aantrekkelijker maken van werk, en een actieve verdediging van liberale verworvenheden moeten daarin de komende jaren centraal staan.

Portefeuilles

Financiën; Eurogroep/Ecofin; Media; Algemene Zaken & Koninklijk Huis; Democratische Vernieuwing

18. Rutger Schonis

Tweede Kamerlid (1)

“Op mijn eerste dag in de Tweede Kamerfractie maakt het internationale panel voor het klimaat van de Verenigde Naties bekend dat we door het treffen van maatregelen de opwarming van de aarde nog binnen de perken kunnen houden. Dat maakt ons allemaal lid van een bijzondere generatie: wij zijn de laatsten die nog maatregelen kunnen treffen om de aarde zoals wij die kennen, door te geven aan de generaties die na ons komen.

Ik vind het belangrijk dat de generaties na ons veilig en gezond in Nederland kunnen wonen en werken. Een klimaatakkoord is daarom keihard nodig. Iedereen moet weten waar hij of zij aan toe is. En: de lusten en lasten ervan moeten we zo eerlijk mogelijk verdelen. Daar wil ik als [lid van de Tweede Kamer \(1\)](#) graag mijn steentje aan bijdragen!”

Portefeuilles

Wegen & Mobiliteit; Spoor; Openbaar Vervoer; Scheepvaart; Krimp; Toerisme

19. Marijke van Beukering

Tweede Kamerlid (1)

Marijke van Beukering (1971) is sinds januari 2020 (tijdelijk) lid van de Tweede Kamer (1), ter vervanging van Kamerlid Rens Raemakers.

Van Beukering was [wethouder voor D66 in IJsselstein \(1\)](#), en was daar verantwoordelijk voor het sociaal domein, onderwijs en sport. Van Beukering werkte als ZZP-er en hield zich onder meer bezig met jeugdzorg en schone lucht in de IJmond. Als Tweede Kamerlid krijgt ze ook jeugdzorg in haar portefeuille, naast onder andere mantelzorg en vrijwilligerswerk, armoede en schuldsanering en medische zorg.

“Politiek en inwoners lijken steeds verder van elkaar af te staan. Het is belangrijk om met elkaar in gesprek te blijven en open te staan voor elkaars ideeën en zorgen. Zo creëren we een samenleving van verbondenheid.

Ik wil ervoor zorgen dat kinderen in kwetsbare posities, voldoende aandacht en ruimte krijgen om zich goed te ontwikkelen. Daarbij moet het niet uitmaken waar je wieg stond. Kinderen die in armoede leven, de dupe zijn van vechtscheidingen of kinderen met ouders van een psychiatrische stoornis, ieder kind moet de kans krijgen op een mooie toekomst.”

Portefeuilles

Curatieve Zorg; Jeugdzorg; Jeugdcriminaliteit; Participatiewet; Armoede- & schuldenbeleid; Mantelzorgers en -vrijwilligers

4. GroenLinks

1. Jesse Klaver Fractievoorzitter (1)

Optimistisch, idealistisch en ambitieus. Dat is Jesse Klaver. Hij wil Nederland veranderen. Solidariteit en het klimaat staan daarbij voorop.

Wie Jesse is

Jesse Klaver is sinds 2010 Tweede Kamerlid voor GroenLinks (1).

In de Kamer heeft Jesse onderwerpen als belastingontwijking en de oneerlijke verdeling van vermogen op de agenda gezet (2). Hij haalde onder meer de invloedrijke Franse econoom Thomas Piketty naar de Tweede Kamer. Ook was hij een van de auteurs van de historische Klimaatwet, die in 2019 werd aangenomen door een meerderheid van de Kamer (2).

Waar Jesse vandaan komt

Jesse Klaver werd op 1 mei 1986 geboren in Roosendaal. Zijn moeder is van Nederlands-Indische afkomst, zijn vader is Marokkaans. Zijn moeder was 20 toen zij hem kreeg. Jesse groeide op zonder zijn vader, in een sociale huurwoning in de wijk Westrand. Hij verliet de middelbare Vrije School in Prinsenbeek met een vmbo-diploma. Daarna studeerde hij Social Work aan de Avans Hogeschool in Den Bosch. In zijn studententijd werd Jesse voorzitter van DWARS, de jongerenorganisatie van GroenLinks. Daarna was hij voorzitter van de vakbond CNV-Jongeren en als zodanig het jongste lid van de Sociaal Economische Raad (SER) ooit.

Jesse is Brabander in hart en nieren, maar woont nu met zijn vrouw en hun drie zoontjes in Den Haag. Als hij de kans krijgt, rijdt hij graag met zijn racefiets door de duinen.

2. Kathalijne Buitenweg Tweede Kamerlid en vice-fractievoorzitter (1)

In de Tweede Kamer houdt Kathalijne zich bezig met:

- Politie
- Veiligheid
- Justitie
- AIVD

"Gelijke kansen én vrijheid."

Van Voorthuizen via Brussel naar het Binnenhof

Op haar 10e verhuisde Kathalijne van Voorthuizen naar een woongroep in Hilversum. Ze werd actief bij het NIVON ("voor en door jongeren") en de Internationale Jonge Natuurvrienden. Voor dit vrijwilligerswerk trok ze nog tijdens haar studietijd naar Brussel, waar ze later medewerker werd voor de eurodelegatie van GroenLinks. In 1999 werd Kathalijne gekozen als Europarlementariër (1). Ze verwierf brede bekendheid door initiatieven tegen (homo-) discriminatie, het wegsturen van beoogd eurocommissaris Buttiglione en het ambassadeurschap voor seksuele en reproductieve rechten van vrouwen wereldwijd (2). Na twee termijnen in het Europees Parlement (1) werd Kathalijne in 2009 docent en promovenda aan de Universiteit van Amsterdam. Sinds 2012 is ze lid van het College voor de Rechten van de Mens, en vanaf dit jaar ook voorzitter van de nieuwe branchevereniging van maatschappelijke kinderopvangorganisaties. Tijdens het lobbyen

voor een betere startpositie van kinderen en tegen segregatie op jonge leeftijd ontbrandde opnieuw het politieke vuur.

Hier sta ik voor

Voor gelijke kansen en de vrijheid om zelf keuzes te maken. Dat betekent maatwerk voor mensen in verpleeghuizen, het aanpakken van discriminatie op de arbeidsmarkt en investeren in onderwijs. Maar ook het tegengaan van armoede wereldwijd en het vergroenen van onze economie. Want die vrijheid om je leven zelf vorm te geven, komt ook toekomstige generaties en mensen elders in de wereld toe.

Wetenswaardigheden

Kathalijne was als voorzitter van het Clara Wichmannproefprocessenfonds nauw betrokken bij de rechtszaak over de SGP. Het uitsluiten van vrouwen als politiek vertegenwoordigers van de SGP bleek strijdig met het VN-vrouwenverdrag. Kathalijne is **getrouwd met Maarten van Poelgeest** en **heeft twee kinderen**.

3. Tom van der Lee **Tweede Kamerlid (1)**

In de Tweede Kamer houdt Tom zich bezig met:

- **Klimaat**
- **Energie**

denken, doen en doorzetten

Ik vind het onverdraaglijk dat het toeval van je geboorteplek je toekomst bepaalt. Ongelijkheid, onrecht en onverschilligheid blokkeren de emancipatie van velen. Als ooggetuige van de catastrofale impact van extreme ongelijkheid, gedwongen migratie en klimaatverandering zie ik maar één alternatief: een wereld die eerlijk, empathisch en ecologisch in balans is. Daarvoor zet ik mij dagelijks in **als Kamerlid (1)** voor GroenLinks.

Mijn geboortedorp is Silvolde, een dorp in de prachtige Achterhoek. Ik ben kind van onderwijzers, kleinkind van een bakker en tuinder, product van 'katholieke emancipatie' en kwam jong in het geweer tegen kerk, kernwapens en (groot)kapitaal.

Mijn motto is: denken, doen en doorzetten. Dat deed ik als politicoloog aan de UvA, studentenleider, (geweldloos)kraker en dienstweigeraar. Vele jaren was ik de **rechterhand van Paul Rosenmöller en Femke Halsema (1)**, daarna bijna acht jaar lid van de Raad van Bestuur van Nederlands grootste ontwikkelingsorganisatie Oxfam Novib en ik ben nu zeer vereerd dat ik **tot Kamerlid ben verkozen (1)**.

4. Corinne Ellemeet **Tweede Kamerlid (1)**

In de Tweede Kamer houdt Corinne zich bezig met:

- **Volksgezondheid**

"Ik wil het populisme doorbreken."

Van Rotterdam naar het Binnenhof

Corinne is geboren in Rotterdam en woont, na omzwervingen in binnen- en buitenland, met **haar man** en **twee zoontjes** in Abcoude. Haar laatste twee middelbare schooljaren op het

United World College in Italië, met kinderen uit 70 verschillende landen en vrijwilligerswerk in vluchtelingenkampen in ex-Joegoslavië, hebben haar gevormd. Na haar studie geschiedenis en pre-master bedrijfskunde heeft Corinne gewerkt bij het ministerie van VWS, de gemeente Amsterdam, culturele instelling de Westergasfabriek en bij de Natuur en Milieufederaties.

Hier sta ik voor

Corinne is ervan overtuigd dat de huidige neoliberale samenleving mensen buitensluit en tegen elkaar opzet. Onze maatschappij, dat zijn wij samen. Populisme en polarisatie gaan ons land niet verder helpen. Het moet anders. Corinne wil een nieuwe toon en [koers zetten \(2\)](#): de mensen weer centraal stellen in de zorg en de verkapte lastenverzwaring voor kwetsbaren terugdringen. Ook wil zij werk maken van het voorkomen van ziekte en daarmee de kloof tussen kansrijken en kansarmen verkleinen. Corinne wil investeren in cultuur. Een mooie film, muziek of een voorstelling laat ons de schoonheid en kwetsbaarheid van het leven ervaren en verbindt mensen. Daarom moet ze voor iedereen toegankelijk zijn. Ook mensen werkzaam in de kunsten verdienen een betere positie dan ze nu hebben.

Wetenswaardigheden

Corinne houdt van de zee en van dansen. Met [haar kinderen](#) speelt ze het liefst Mastermind en Cluedo. Eén van haar meest ingevoerde Google search opdrachten is: 'Michelle Obama fashion.'

5. Bart Snels

[Tweede Kamerlid \(1\)](#)

In de Tweede Kamer houdt Bart zich bezig met:

- Financiën

Gepassioneerd, [slim \(1\)](#), creatief. Drie woorden die Bart omschrijven. Hij wil winnen met GroenLinks en als [financieel-economisch specialist in een sterke fractie \(1\)](#) Nederland groener en socialer maken.

Van Roosendaal naar het Binnenhof

Bart werd in 1966 geboren en groeide op in Roosendaal. Hij studeerde economie in Tilburg en promoveerde aan de Universiteit Utrecht op een proefschrift over de relatie tussen economie en politiek. Bart kent GroenLinks door en door. Hij was directeur van het Wetenschappelijke Bureau en hoofd voorlichting en [strateeg bij de Tweede Kamerfractie \(1\)](#). Hij werkte bij het ministerie van Financiën en leerde de andere kant van de media kennen als redacteur bij het televisieprogramma Buitenhof. Bij GroenLinks in de Tweede Kamer is hij nu weer terug [om als adviseur en tekstschrijver de partij te helpen \(1\)](#) de verkiezingen te winnen.

Hier sta ik voor

Bart wil als econoom de rechtse dogma's in de financieel-economische politiek aanpakken. Het is tijd voor een aanval op ongelijkheid en een radicale omslag naar een duurzame economie. Juist in de financieel-economische politiek komt het gedachtengoed van GroenLinks tot uitdrukking. Een sociaal belastingstelsel dat kansen biedt, ongelijkheid bestrijdt en de groene economie stimuleert. Hier kunnen we het verschil maken. De aanwezigheid van financieel-economische expertise is daarbij cruciaal.

Wetenswaardigheden

Zijn honger naar nieuwe inzichten is onstilbaar. Jesse noemt Bart plagend de [fractie-intellectueel \(1\)](#). Altijd liggen er stapels boeken en rapporten op zijn bureau. Over economie,

over politiek, over filosofie. Met grote regelmaat komt hij bij collega's met weer een nieuw boek en nieuwe ideeën. Lezen!

6. Bram van Ojik **Tweede Kamerlid (1)**

In de Tweede Kamer houdt Bram zich bezig met:

- Buitenlandse Zaken

Het is al even geleden (een jaar of 40 om precies te zijn) dat Bram lid werd van één van de voorlopers van GroenLinks. [Daarnaast was Bram van 8 oktober 2012 tot en met 12 mei 2015 fractievoorzitter voor GroenLinks \(1\)](#). "Toen ik lid werd, in de jaren '70, waren het politiek opwindende jaren en ging het over eerlijk delen: tussen rijk en arm, hier en daar en tussen de huidige en toekomstige generaties. GroenLinks is altijd de enige partij geweest die deze kwesties in hun onderlinge samenhang op de politieke agenda heeft gezet en gehouden. Eerlijke inkomensverhoudingen, internationale solidariteit en respect voor de ecologische grenzen die de aarde stelt."

"Het is voor mij altijd een inspirerend gedachtengoed geweest, des te meer omdat we er in het dagelijks politieke werk ons handelsmerk van hebben gemaakt om het nastreven van idealen en het behalen van praktische resultaten met elkaar te verbinden. Dat maakt GroenLinks voor mij tot een altijd weer spannende politieke partij en ik vind het geweldig nu te zien hoe zeer we heel veel nieuwe jonge mensen voor ons verhaal weten te winnen. Ik vond het een voorrecht in die beweging actief te mogen zijn."

7. Suzanne Kröger **Tweede Kamerlid (1)**

In de Tweede Kamer houdt Suzanne zich bezig met:

- Openbaar vervoer

Knokken voor Nederland als groene koploper

Van Amsterdam Noord, via Jakarta, naar het Binnenhof

Suzanne Kröger (40) uit Amsterdam, **moeder van drie kinderen**, reisde met **haar gezin** de wereld rond om te werken aan duurzaamheid. De afgelopen tien jaar werkte ze namens Greenpeace aan het verduurzamen van internationale handel en de bescherming van biodiversiteit en het klimaat. Ze woonde jarenlang in Indonesië, waar ze hard geconfronteerd werd met de impact van de niet-duurzame wereldeconomie op mensen en natuur. De ontbossing, vervuiling en mensenrechtenschendingen maakten haar extra strijdlustig. Bij terugkomst in Nederland trof ze een land dat hoognodig duurzame ambities en inspiratie kon gebruiken, en besloot om hier in actie te komen. Omdat het anders moet, omdat het anders kan.

Hier sta ik voor

Nederland moet van hekkensluiter weer koploper worden op het gebied van duurzaamheid. Daar wil Suzanne zich in de Tweede Kamer voor inzetten. De komende jaren zijn cruciaal om klimaatverandering tegen te gaan, en er voor te zorgen dat kwetsbare gebieden, mensen en natuur –in Nederland en mondiaal- niet de dupe worden. De economie moet groener, energieproductie duurzamer en internationale handel eerlijker. Overal in ons land wordt al hard gewerkt aan innovatie door groene doeners. Hierbij is de overheid nog te vaak een obstakel in plaats van een partner, en krijgen vervuilende bedrijven nog steeds ruim baan.

Suzanne wil die obstakels aanpakken. Zij wil de politiek verbinden aan pionierende bedrijven en burgers die nu al aan het Nederland van de toekomst werken.

Wetenswaardigheden

Lokaal is Suzanne actief in Amsterdam-Noord: haar eigen wijk vol verandering. Ze werkt in haar buurt met ondernemers en actieve bewoners aan sociale initiatieven. Ze helpt onverwachte partners om samen te werken aan een gemeenschappelijk ideaal. Als ze vrij is, is ze het liefst buiten: met haar gezin fietsen door 't Twiske, of de bossen in. Ultieme ontspanning: taarten bakken en koken voor vrienden.

8. Nevin Özütok **Tweede Kamerlid (1)**

In de Tweede Kamer houdt Nevin zich bezig met:

- Binnenlandse Zaken

Met lef geloven in mensen

Van Adana naar het Binnenhof

Nevin is geboren op 20 maart 1960 in Turkije. Haar vader kwam als arbeidsmigrant naar Amsterdam om te werken in de scheepsbouw. Nevin was twaalf toen ze samen met haar moeder door een gezinshereniging naar Nederland kwam. Al snel verhuisden ze naar de Indische buurt in Amsterdam. Studeren was haar ambitie, maar dat bleek toch lastig in een groot gezin met kleine kinderen. Er moest brood op de plank en studeren had geen prioriteit. Ze gaf niet op en startte later met een hbo opleiding. In de avonduren maakte zij haar studie sociologie aan de Universiteit van Amsterdam af. Ze was voorzitter Ondernemingsraad en raakte gefascineerd over arbeidsverhoudingen, het was een logische stap om voor FNV, als vakbondsbestuurder dagelijks, te werken aan belangenbehartiging van werknemers. Zij deed ook internationale vertegenwoordiging van FNV vervoer bij ITF. Nevin werkt vanaf 2010 als stadsdeelbestuurder in Amsterdam Oost, waar zij als twaalfjarige voor het eerst in Nederland kwam wonen.

Hier sta ik voor

Mensen met dezelfde talenten moeten dezelfde kansen krijgen. Daarom vecht Nevin voor gelijke kansen. Ze staat pal voor haar idealen, heeft een schat aan ervaring opgebouwd, werkt zorgvuldig en hard. Nevin zoekt altijd de verbinding, waarbij ze laat zien waar GroenLinks voor staat. Buurtbewoners ervaren haar als een erg toegankelijke bestuurder (4) die vrouwen, homoseksuelen én jongeren weet te empoweren.

Wetenswaardigheden

Nevin maakt in 2006 al tijdelijk deel uit van de Tweede Kamerfractie (1). Met haar huidige bestuurservaring wil ze graag haar comeback maken. In Amsterdam Oost had ze het lef om als bestuurder diverse buurthuizen terug in beheer van de bewoners te brengen. Ze gelooft in mede-eigenaarschap van burgers, "wat in Oost kan, kan ook in Den Haag"

In haar vrije tijd is ze betrokken bij verschillende maatschappelijke organisaties en initiatieven. Zo stond zij op de eerste Turkse boot op de Gaypride in Amsterdam en nam deze zomer deel aan Pride Istanbul.

9. Paul Smeulders **Tweede Kamerlid (1)**

PORTEFEUILLE(S)

- **Arbeidsmarkt & inkomen**
- **Sociale zekerheid**
- **Pensioenen**
- **Wonen en ruimtelijke ordening**

Groen én gedreven.

Van Helmond naar het Binnenhof

Paul (1987) is een van de jongste Kamerleden, maar kan bogen op ruime politieke en maatschappelijke ervaring. Op zijn 14e werd hij lid van GroenLinks, [op zijn 18e actief en op zijn 23e was hij eerst lijsttrekker en daarna fractievoorzitter in Provinciale Staten van Noord-Brabant \(1\)](#). Van 2014 tot 2018 was Paul wethouder van Financiën, Duurzaamheid en Grondzaken in zijn geboortestad Helmond (1). Als wethouder maakte hij indruk. [Door Binnenlands Bestuur werd hij zelfs uitgeroepen tot beste lokale bestuurder van 2017 \(1\)](#). Dat ook de inwoners van Helmond te spreken waren over Pauls zijn inzet, bleek tijdens verkiezingen van maart 2018: GroenLinks werd onverwacht de grootste partij in de gemeenteraad van arbeidersstad Helmond. Na de coalitieonderhandelingen kreeg Paul de kans om de Kamerzetel in te nemen die beschikbaar kwam omdat Linda Voortman wethouder in Utrecht werd. [Paul werd juni 2018 beëdigd in de Tweede Kamer \(1\)](#). Daarmee ging zijn jongensdroom in vervulling.

Hier staat Paul voor

In Den Haag houdt hij zich bezig met wonen, werk, sociale zekerheid en pensioenen. Paul heeft zo een brede portefeuille in het hart van de linkse politiek. 'De kloof tussen arm en rijk wordt alsmaar groter: mensen met een kleinere beurs gaan eerder werken en stoppen later omdat ze zich geen vroeg pensioen kunnen permitteren. Door steeds maar weer nieuwe tijdelijke contracten zitten meer mensen vaker in onzekerheid. Ook wordt het steeds lastiger om een fatsoenlijke betaalbare woning te vinden, omdat opeenvolgende rechtse kabinetten onroerend goed zien als iets waarmee vastgoedeigenaren in de eerste plaats zo veel mogelijk geld moet verdienen. Dat moet echt anders.' In Den Haag wil Paul zijn idealen [in resultaat omzetten \(2\)](#). 'Ik ben lang genoeg op lokaal en regionaal niveau actief geweest om te weten dat je die praktische blik moet koesteren.' Hij zoekt verbinding met bondgenoten binnen en buiten GroenLinks. 'Onze partij en de samenleving bloeit van de creativiteit in alle geledingen. Daar wil ik als Kamerlid dolgraag gebruik van maken.'

Wetenswaardigheden

Een geboren GroenLinkser, zo mag je hem gerust noemen. Een fietser, OV-reiziger, overtuigd vegetariër. In het weekend of tijdens vakanties is Paul vaak op zijn racefiets te vinden samen met zijn wielervrienden. Paul weet dat je al fietsend pas ziet hoe mooi ons land is.

10. Lisa Westerveld

[Tweede Kamerlid \(1\)](#)

In de Tweede Kamer houdt Lisa zich bezig met:

- **Primair onderwijs**
- **Voortgezet Onderwijs**
- **Hoger Onderwijs**
- **Sport**
- **Media**

- Jeugdzorg
- Kinderopvang

"Goed onderwijs is de sleutel."

Van Nijmegen naar het Binnenhof

In haar studententijd is Lisa vanuit de Achterhoek naar Nijmegen verhuisd, waar ze al snel actief werd in de studentenpolitiek. Twee jaar was ze voorzitter van de Landelijke Studenten Vakbond (LSVb) en behartigde ze studentenbelangen. In die periode onderhandelde ze met Kamerleden en ministers, maar voerde ook actie: dankzij een stevige positionering van de LSVb verbeterde de kwaliteit van de inspraak en werd het collegegeld niet verhoogd. Na afronding van haar studie is ze betrokken gebleven bij het onderwijs. Lisa is ook voorzitter van de Commissie Democratisering & Decentralisering bij de Universiteit van Amsterdam geweest, na de bezetting van het Maagdenhuis.

Maar Lisa zet zich in voor meer dan alleen onderwijs. [Ze is raadslid geweest in Nijmegen \(1\)](#), waar zij voorstellen deed die experimenten gebaseerd op het basisinkomen in beweging kregen. Ook heeft zij zich ingezet voor duurzame sportaccomodaties en een groene, fietsvriendelijke binnenstad.

Hier sta ik voor

"Mensen kansen geven. Door goed onderwijs zonder (financiële) drempels en met voldoende inspraak. Maar ook door anders naar de arbeidsmarkt te kijken: benader werkzoekenden positief en zadel ze niet op met verplichtingen. Dat loont!"

Wetenswaardigheden

Niet alleen in de politiek is ze fanatiek, maar ook op het voetbalveld. Ontspannen doet Lisa graag met het lawaai van een goed metalconcert.

11. Laura Bromet

[Tweede Kamerlid \(1\)](#)

PORTEFEUILLE(S)

- Landbouw
- Natuur & Voedselkwaliteit
- Water
- Economische Zaken

"Als je de wereld wil veranderen moet je niet aan de zijlijn blijven staan"

[Laura is Tweede Kamerlid voor GroenLinks \(1\)](#)

Van Waterland naar het Binnenhof

Laura Bromet is [8 jaar gemeenteraadslid en 4 jaar wethouder geweest in de gemeente Waterland \(1\)](#), daarna [zette ze de stap naar de Tweede Kamer \(1\)](#). Haar eerste baantje was bij de slager. Ze zag van dichtbij hoe elke week een koe werd geslacht en verwerkt tot beleg, gehakt of biefstuk. Zowel die eerste werkervaring als [haar wethouderschap \(1\)](#) helpen haar bij het werk [als Kamerlid \(1\)](#) waar ze onder andere landbouw en natuur in haar portefeuille heeft. Laura vindt het eervol om [Kamerlid \(1\)](#) te zijn en voelt zich thuis in Den Haag. Ze is er trots op dat ze haar idealen stap voor stap dichterbij kan brengen. Dat gaat niet altijd zo snel als je zou willen, maar met overtuigingskracht en het sluiten van coalities kan je veel kan bereiken.

Hier staat Laura voor

Als je het geluk hebt gehad geboren te worden in een vrij land, opgegroeid bent in welvaart, alle kansen hebt gekregen om een mooi leven op te bouwen, gun je dat iedereen. Laura is een linkse GroenLinkser omdat ze vindt dat iedereen recht heeft op een behoorlijk inkomen en rijkdom daarom eerlijker verdeeld moet worden. Ze vindt dat de sterkste schouders de zwaarste lasten moeten dragen en gelooft dat politiek daar een belangrijke rol in moet spelen. Afkomst mag volgens haar niet bepalend zijn voor je toekomst. Laura is een groene GroenLinkser omdat ze vindt dat ook de generaties na ons moeten kunnen genieten van het prachtige Nederlandse landschap, de mooie natuur, schone lucht, donkerte en stilte. Als [Kamerlid \(1\)](#) wil Laura meer aandacht voor onze veengebieden. Door de kunstmatige lage waterstand, bedoeld om de landbouw te helpen, verdwijnt het veen langzaam en daarbij komt er veel CO2 vrij. [Bovendien woont Laura zelf in een veenweidegebied en ziet de huizen in haar omgeving langzaam zakken. Ze wil daarom het waterpeil verhogen.](#) Goed voor de natuur, goed om klimaatverandering tegen te gaan en verzakkingen te stoppen.

Wetenswaardigheden

[Laura is de politiek ingegaan omdat ze dicht bij huis, in haar eigen dorp, zag hoe dingen beter geregeld konden worden.](#) Aan het einde van haar raadsperiode werd ze [finalist in de verkiezing voor Beste Raadslid van Nederland \(1\)](#). Samen met haar vader maakte ze de documentaire bioscoopfilm 'Alles van waarde' over de managerscultuur.

Laura gaat graag [met iedereen in gesprek \(4\)](#). Juist met mensen die het niet met haar eens zijn. "Het is belangrijk om meer begrip te krijgen voor elkaars standpunten, want alleen dan kun je beleid maken waar draagvlak voor is".

12. Wim-Jan Renkema **[Tweede Kamerlid \(1\)](#)**

PORTEFEUILLE(S)

- Armoede en schulden
- Participatiewet
- Arbeidsomstandigheden
- Arbeidsmarkt zorg, Mantelzorg
- WMO, Persoonsgebondenbudget (pgb)
- GGZ, Preventie en Oorlogsgetroffenen
- Maatschappelijke Diensttijd

"Een wijde blik verruimt het denken."

Van Friesland naar het Binnenhof

Wim-Jan Renkema (1968) groeide op in het Friese Opsterland, als zoon van een 'hoofdmeester'. Hij studeerde Onderwijskunde in Groningen, liep stage in Mozambique en werkte bij UNESCO in Parijs. Ook ondersteunde hij de universitaire samenwerking met ontwikkelingslanden. Hij is al lang actief in het Nederlandse onderwijs: als inspecteur, PABO-directeur, rector, bestuurder en toezichthouder. In 1990 werd hij lid van GroenLinks en [binnen de partij was hij lokaal, regionaal en landelijk actief \(1\)](#).

Hier staat Wim-Jan voor

Steeds meer bepalen diploma's en positie op de arbeidsmarkt of je erbij hoort of niet. Mensen die niet voldoende bijdragen aan onze economie worden aan de kant geschoven. De scheidslijnen tussen 'winnaars' en 'verliezers' worden steeds scherper. Wim-Jan wil dat iedereen kansen krijgt op een goede toekomst en zinvol kan bijdragen aan onze

samenleving. Mensen die kwetsbaar zijn, verdienen vertrouwen en ondersteuning. Iedereen telt mee!

Wetenswaardigheden

Wim-Jan: 'Zo ik iets ben, ben ik een Noorderling.' De mensen en landschappen van Noord-Nederland zijn hem dierbaar. Wim-Jan woont in Drenthe, is **getrouwd** en **heeft drie kinderen**. Zijn vrije tijd besteedt hij aan: filosofie, theater, wadlopen.

13. Niels van den Berge **Tweede Kamerlid**

PORTEFEUILLE(S)

- **Integratie en Inburgering**
- **Mbo en Wetenschap**
- **Politie**
- **Justitie en Veiligheid**

Het hoofd koel, het hart warm

Van het Binnenhof, via Bangladesh, weer terug naar het Binnenhof

In 2012 verruilde Niels de Zeeuwse delta voor de grootste delta in de wereld. Niels werkte sindsdien met boeren en jongeren in Bangladesh en andere ontwikkelingslanden aan het opvangen van de klappen van de klimaatcrisis. In 2014 trouwde hij met **zijn grote liefde Sampa**.

Niels groeide op in het Zeeuwse Tholen. In zijn vrije tijd hielp hij graag op het fruitbedrijf van zijn vader. Daar zorgde hij onder andere voor de bijen. Niels bleef imkeren toen hij Bos- en Natuurbeheer in Wageningen ging studeren. Daar was **Niels ook actief in de lokale politiek (1)** en ving hij vluchtelingen op.

Hier sta ik voor

Niels wil in de Tweede Kamer opkomen voor wat kwetsbaar is: "Ik maak me grote zorgen over de verharding in onze samenleving. **Als Tweede Kamerlid (1)** zal ik knokken voor de dialoog als alternatief voor het huidige geschreeuw. Voor begrip in plaats van het eigen gelijk. Ik ben ervan overtuigd dat er aan het eind van de dag meer is wat ons bindt, dan wat ons scheidt."

Daarnaast wil Niels zich inzetten voor een eerlijke en rechtvaardige samenleving, die voorbereid is op de toekomst. "Onderwijs en innovatie zijn cruciaal om uitdagingen als klimaatverandering het hoofd te bieden. Ik maak mezelf hard voor beter onderwijs en meer innovatie. Onze economie moet groener, sneller en slimmer. Daar hebben we zowel Willy Wortels als vakmensen keihard voor nodig."

Wetenswaardigheden

Niels speelde twee keer de hoofdrol in satirische sketches op de nationale tv in Bangladesh. Met deze sketches stelden hij en andere amateur-acteurs kindhuwelijken en bruidsschatten aan de kaak. Er keken naar schatting 80 miljoen mensen naar.

In 2017, coördineerde Niels namens UNICEF en samen met de overheid van Bangladesh en maatschappelijke organisaties, de wederopbouw van drinkwaterfaciliteiten na de ergste overstromingen in 40 jaar tijd. Hij bezocht toen ook de Rohingya-vluchtelingenkampen. Dit maakte diepe indruk op hem.

In 2011 was Niels ook al even Tweede Kamerlid (1). Niels redde toen het duurzaam inkopen door de overheid (2), maakte het de regering lastig in een door hem afgedwongen spoeddebat over de Joint Strike Fighter (JSF) en dwong premier Rutte om afstand te nemen van de Egyptische despoot Mubarak. Ook zette hij zich in voor creatieve antwoorden op de uitdagingen in krimpregio's.

14. Isabelle Diks

Tweede Kamerlid (1)

In de Tweede Kamer houdt Isabelle zich bezig met:

- **Buitenlandse handel**
- **Ontwikkelingssamenwerking**
- **Defensie**

Als je in het licht staat, creëer je schaduw. Maar als je in de schaduw staat, creëer je nooit licht.

Van Leeuwarden naar het Binnenhof

'Wolle is kinne'. Wonend in Fryslân herken ik dat motto zeker. Willen is inderdaad kunnen. Niet door te klagen vanaf de zijlijn, maar door op mijn plek op mijn manier bij te dragen aan broodnodige veranderingen in Nederland. Zo werk ik vanuit positiviteit, optimisme en vooral in samenwerking aan die door ons zo gewenste duurzame en groene toekomst. Om die veranderingen tot stand te brengen, zie ik het als noodzakelijk om onderwerpen als (betaalbaar) wonen, duurzame energie, regionale voedselproductie, natuur en gezondheid aan elkaar te verbinden.

Hier sta ik voor

GroenLinks is mijn partij: de sterke combinatie van sociale, vrijzinnige, rechtvaardige en ecologische politiek verbindt voor mij idealen aan de mogelijkheden die te verwezenlijken. Sinds 1994 ben ik betrokken bij GroenLinks, als raadslid(1), Statenlid (1), Kamerlid (1) en nu al acht jaar als wethouder in Leeuwarden (1). De omschakeling naar duurzame energieopwekking moet nu echt tot stand komen. In Fryslân laten we als pilot regio energietransitie in de praktijk zien hoe regio's zelf met bewoners, overheden, bedrijven, corporaties en instellingen die transitie in kunnen richten. Als noordelijke kandidaat zie ik veel kansen om daaraan ook landelijk bij te dragen.

Wetenswaardigheden

Isabelle werkt ook als landelijk ambassadeur stadslandbouw, voorzitter van het VNG bestuurdersnetwerk Natuur en voorzitter van de denktank 'Landbouw in Verbinding' met anderen aan de ontwikkeling van een mens, dier en natuurinclusieve landbouw. Als verbinder tussen lokaal-landelijk zet ik mij hiervoor graag in.

5. SP

1. Lilian Marijnissen

[Fractievoorzitter SP in de Tweede Kamer \(1\)](#)

MEER OVER LILIAN

[Toen ik gemeenteraadslid werd voor de SP, was ik het jongste raadslid van Nederland \(1\)](#). Al vroeg wist ik dat ik actief wilde zijn voor de enige partij die echt tussen de mensen staat. De enige partij die niet alleen de straat op gaat in verkiezingstijd, maar ook daarbuiten. De enige partij waar mensen niet actief worden om zelf carrière te maken, maar om iets voor elkaar te kunnen betekenen. De SP is voor mij de partij die staat voor een eerlijke en sociale wereld.

Acht jaar lang heb ik bij de FNV, de vakbond, gewerkt. [Ik heb daar gezien wat een onzeker contract met mensen doet \(1\)](#). Ik heb daar zij aan zij met thuiszorgmedewerkers gestreden tegen hun ontslag en voor goede zorg. In onderhandelingen voor de cao ouderenzorg heb ik altijd geprobeerd mij niet te laten leiden door de directieheren in mooie pakken, maar door wat de mensen op de werkvloer mij vertelden.

2. Renske Leijten

[TWEEDE KAMER WOORDVOERDER FINANCIËN, EUROPA EN DE EU, DE TOEKOMST VAN DE EURO \(1\)](#)

Democratie is veel meer dan eens in de vier jaar stemmen. Iedere dag worden er (politieke) keuzes gemaakt die steun of verzet nodig hebben. Niet om jezelf, maar voor ons als samenleving.

MEER OVER RENSKÉ

Geboren in Leiden (17 maart 1979) en getogen in Haarlem. Na een jaar politicologie ging ik Nederlandse Taal en Cultuur studeren in Groningen. Daar werd ik lid van de SP. George W. Bush gaf mij het laatste zetje om lid te worden van de SP. Toen hij na de aanslagen op de Twin Towers zei: "Either you're with us, or with the terrorists", voelde dat ik mij moest aansluiten bij waar ik thuishoorde. Dat waren noch Bush, noch terroristen. Wel bij de SP en de SP'ers die gingen voor een eerlijkere wereld voor iedereen. Die met mensen macht opbouwen om verdrukking om te zetten in tegenmacht. Ik werd actief in Groningen voor de SP en de SP-jongerenorganisatie ROOD. In 2003 trad ik toe tot het eerste bestuur van ROOD en werd daarvan twee jaar later voorzitter. [In 2005 verhuisde ik terug naar Haarlem omdat ik medewerker van Jan Marijnissen \(1\)](#) werd en maakte op de valreep mijn studie niet af.

[Bij de verkiezingen van 2006 was ik negende op de kandidatenlijst en werd ik Kamerlid op de onderwerpen jongeren, studenten en sport. In 2008 ging ik ook het woordvoeren op de WMO \(thuiszorg\), gehandicapten en ouderenzorg \(AWBZ\) \(1\)](#). Bij de verkiezingen in 2010 stond ik op plaats vier als eerste vrouw van de SP en in 2012 en 2017 als nummer twee [achter Roemer \(1\)](#). De afgelopen jaren ontwikkelde ik een voorstel voor een gemeentelijk basispakket, waardoor het recht op zorg niet meer per gemeente kan verschillen. [In januari 2017 werd de wet op het Verbod op Winstuitkering voor Zorgverzekeraars, die ik samen met het CDA en de PvdA schreef, aangenomen \(2\)](#). Ik ben sinds maart 2017 woordvoerder [Financiën, Europa en de EU \(1\)](#).

Ik ben [getrouwd](#) en heb [twee zonen](#): Rein (2014) en Tuur (2015). We wonen in Haarlem.

3. Ronald van Raak

TWEEDE KAMER WOORDVOERDER BINNENLANDSE ZAKEN EN VEILIGHEID (1)

'Meer zeggenschap voor gewone mensen maakt de politiek socialer en ons land beter.'

MEER OVER RONALD

'Veel mensen aan de top van ons land koesteren vaak een abstracte solidariteit met mensen elders in de wereld, maar hebben angst voor de opvattingen van mensen een paar straten verderop. We moeten ons niet de les laten lezen door een elite die denkt dat ze het allemaal beter te weten. Meer zeggenschap voor gewone mensen maakt de politiek socialer en ons land beter.'

Ronald van Raak (1969) werd geboren in Hilvarenbeek (Noord-Brabant), in een eenvoudig arbeidersgezin. [Sinds 2006 is hij lid van de Tweede Kamer \(1\)](#). Daarvoor was hij onder meer docent geschiedenis en filosofie aan de Universiteit van Amsterdam en hoofd van het Wetenschappelijk Bureau van de SP. In de Tweede Kamer houdt hij zich onder meer bezig met de bestrijding van fraude en corruptie. [Op zijn initiatief kwam er een Huis voor klokkenluiders, dat voortaan klokkenluiders beschermt en onafhankelijk onderzoek kan doen \(2\)](#). Daarnaast heeft hij veel gedaan om topinkomens aan te pakken, [mede door zijn inzet kunnen mensen in de \(semi\)publieke sector niet meer verdienen dan een minister \(2\)](#). [Ook is dankzij hem een 'Roemer-norm' ingevoerd, waardoor overheden veel minder geld uitgeven aan het inhuren van dure consultants en adviseurs \(2\)](#). Van Raak houdt zich verder bezig met veiligheid en politie, de bestrijding van terrorisme en het voorkomen van radicalisering. En vooral met de versterking van onze democratie en verbetering van het bestuur, omdat de politiek er niet alleen moet zijn voor de gevestigde belangen, maar veel meer oog moet hebben voor de zorgen van gewone mensen.

Van Raak schreef een aantal boeken over de actuele politiek en over de gang van zaken in politiek Den Haag, waaronder *Op zoek naar vrijheid* (2012), *Op zoek naar ons* (2015) en *De Tweede Kamer is geen talkshow* (2017).

4. Sadet Karabulut

TWEEDE KAMER WOORDVOERDER BUITENLANDSE ZAKEN EN DEFENSIE (1)

'Het maakt niet uit waar je vandaan komt of wat je gelooft.'

MEER OVER SADET

Sadet Karabulut werd geboren op 28 april 1975 in Dordrecht. Zij is [dochter](#) van Turks-Koerdische gastarbeiders, de jongste van vijf kinderen. Sadet heeft het VWO afgerond in Dordrecht en studeerde Bestuurskunde aan de Erasmus Universiteit in Rotterdam. Tijdens haar studie was ze actief bij de Landelijke Studenten Vakbond. Na afronding van haar studie heeft zij tal van functies bekleed bij de gemeente Amsterdam, waaronder coördinator drugsbeleid in de Bijlmermeer. Ook was zij bestuurslid bij de Turkse zelforganisatie DIDF en beleidsmedewerker in het Voortgezet Speciaal Onderwijs.

Het is een schande dat in een rijk land als Nederland armoede bestaat. Arm word je niet door het noodlot. Armoede is ook geen ziekte. Armoede is het gevolg van foute politieke keuzes. Tegen die keuzes ageer ik in de politiek. Ik zal dat blijven doen tot we verandering hebben bewerkstelligd. Eerlijk delen en armoede Nederland en de wereld uithelpen zou inzet moeten zijn van sociale of socialistische politiek.

Sadet Karabulut is in 2006 actief lid geworden voor de SP in Amsterdam. In datzelfde jaar werd zij bestuurslid en gemeenteraadslid in Amsterdam (1). Eind 2006 werd Karabulut gekozen tot Tweede Kamerlid voor de SP. In 2010 is zij herkozen als Kamerlid (1). Zij is woordvoerder Sociale Zaken en Integratie.

Het moet niet uitmaken waar je vandaan komt of wat je wel of niet gelooft. Waar het om gaat is wat je doet en waar je naartoe wilt. De SP staat pal voor een gelijkwaardige behandeling van mensen, ongeacht geslacht, afkomst, seksuele geaardheid of religie. Dat gaat niet samen met discriminatie en uitsluiting.

Sadet woont in Amsterdam.

5. Jasper van Dijk

TWEEDE KAMER WOORDVOERDER SOCIALE ZAKEN INTEGRATIE EN MIGRATIE (1)

'Wij zijn klaar met pappen en nathouden en strijden voor een fundamentele koerswijziging: op naar een sociaal Nederland'

MEER OVER JASPER

Jasper van Dijk (1971) groeide op in Utrecht en haalde zijn VWO-diploma in Zeist. In 1991 verhuisde hij naar Amsterdam en studeerde af in de politieke wetenschappen aan de UvA. Daarna deed hij een postdoctorale lerarenopleiding maatschappijleer en stond enige tijd voor de klas.

Op de basisschool organiseerde ik al scholierenverkiezingen, en met mijn vriendjes speelde ik lijsttrekkerverkiezingen na. Ik was dan Joop den Uyl, en mijn vriendje was Dries van Agt of Hans Wiegel. Die debatten gingen er fel aan toe.

In 1998 werkte Van Dijk bij de gemeente Amsterdam, tot hij in 1999 toetrad tot het politieke team van de SP Tweede-Kamerfractie (1), als onderwijsmedewerker van Harry van Bommel. In 2004 en 2005 werkte Van Dijk voor de SP-fractie in het Europees Parlement (1).

In 2006 keert Van Dijk terug naar Den Haag als fractiemedewerker onderwijs. Hij wordt maart 2006 gekozen als gemeenteraadslid in Amsterdam, maar geeft deze zetel op wanneer hij bij de vervroegde verkiezingen in november dat jaar tevens wordt gekozen als Tweede Kamerlid voor de SP (1). Hij is woordvoerder sociale zaken, integratie en immigratie.

Van Dijk woont in Utrecht.

6. Michiel van Nispen

TWEEDE KAMER WOORDVOERDER JUSTITIE EN SPORT (1)

'Dat er zoveel armoede is in de wereld, en zelfs in Nederland, is om je voor te schamen.'

MEER OVER MICHIEL

Michiel van Nispen is geboren op 14 oktober 1982 in Breda. Hij groeide op in een gezin met één zus in Princenhage, een 'dorp in de stad' Breda. Tijdens zijn VWO-opleiding op scholengemeenschap De Nassau in Breda raakte hij geïnteresseerd in de advocatuur. De keuze voor de opleiding rechten aan de Universiteit van Tilburg was gemaakt. Tijdens de opleiding Nederlands recht (specialisatie privaatrecht) werd Michiel in 2003 lid van de SP. In 2005 volgde een periode van diverse bijbanen en een half jaar verblijf in Zuid-Amerika, waar

Michiel onder andere bij een Peruaans gastgezin verbleef, de Spaanse taal leerde en vrijwilligerswerk deed.

Ik kan niet tegen onrecht. Mensen die samen een vuist maken en strijden voor rechtvaardigheid is het mooiste wat er is.

Terug in Nederland combineerde Michiel de master Internationaal en Europees publiekrecht met werkzaamheden op advocatenkantoren. Op een klein kantoor in Breda en een middelgroot kantoor in Tilburg werkte hij als juridisch medewerker voor diverse advocaten.

In 2007 werd Michiel beleidsmedewerker justitie van de Tweede Kamerfractie van de SP (1). Van Jan de Wit en Krista van Velzen leerde hij niet alleen het politieke handwerk, maar vooral ook hoe de samenleving bij het werk in de Tweede Kamer betrokken kon worden.

De debatten in Den Haag moeten niet alleen gaan om de stapels papieren van de ministeries, maar om de problemen van gewone mensen.

Per 1 april 2014 is Michiel de vervanger van nestor Jan de Wit, die na bijna 16 jaar in de Tweede Kamer met welverdiend pensioen ging (1). In 2017 stond hij op plaats 7 op de kandidatenlijst.

Michiel is getrouwd, woont nog steeds in Breda, en heeft drie zontjes.

7. Sandra Beckerman

TWEEDE KAMER WOORDVOERDER WONEN, BUURTEN EN LEEFBAARHEID, KRIMP, KLIMAAT, ENERGIE EN GEVOLGEN GASWINNING (1)

“Georganiseerd onrecht bestrijden we met georganiseerde strijd”

MEER OVER SANDRA

Ik ben gepromoveerd archeoloog en woon in de Oosterparkwijk in Groningen.

Al tientallen jaren plegen politiek en Shell roofoverval op mijn provincie. Keer op keer was wat onder de grond zit belangrijker dan wat er boven leeft. De staat en Shell verdienen samen ruim 300 miljard euro aan de gaswinning maar veel gedupeerden staan nu in de kou. Groningers raken hierdoor dubbel ontheemd: ze zijn hun thuis kwijt door de aardbevingen en ze worden door hun eigen overheid in de steek gelaten.

Groningen heeft nooit iets cadeau gekregen. Steeds moesten we het gevecht aan met de gasgiganten. Steeds moeten we knokken tegen Haagse vernielzucht en onverschilligheid. In dat gevecht loopt de SP voorop. Wij weten dat er een toekomst is zonder de NAM en dat de gaswinning fors omlaag moet. Ik ben er trots op dat ik samen met andere Groningers een vuist heb gemaakt tegen de machtsmisbruikers. We organiseren ons en boeken overwinningen. Georganiseerd onrecht bestrijden we met georganiseerde strijd.

Er is veel meer nodig. We moeten de macht terug pakken. In het onderwijs. In de zorg. In de buurt.

Sandra is woordvoerder Wonen, Buurten, Leefbaarheid en Krimp, Energie en gevolgen Gaswinning.

8. Frank Futselaar

TWEEDE KAMER WOORDVOERDER ONDERWIJS, ECONOMISCHE ZAKEN, INDUSTRIEPOLITIEK / INNOVATIE, LANDBOUW EN NATUURONTWIKKELING (1)

Ongelijkheid, onrechtvaardigheid, onzekerheid; rechtse partijen doen vaak alsof dit natuurverschijnselen zijn waar we mee moeten leren leven. Als socialist geloof ik dat mensen met elkaar zelf kunnen beslissen hoe de samenleving georganiseerd wordt.

MEER OVER FRANK

Frank Futselaar (1979) is geboren en getogen in de stad Groningen. In deze stad voltooide hij ook zijn studie geschiedenis aan de RUG. Tijdens zijn studententijd sloot hij zich aan bij de SP, omdat de partijmethode van de wijken intrekken en samen met mensen praktische problemen oplossen hem zeer aansprak. In deze periode was hij ook actief in de Groninger Studentenbond en de Landelijke Studentenvakbond.

In 2004 werd hij medewerker van de Europese fractie van de SP (1), waar hij zich onder ander bezighield met landbouw en natuurbeleid. Daarna was hij enkele jaren ambtenaar in diverse functies rondom het landelijk gebied bij de Provincie Overijssel in Zwolle, waar hij ook heen verhuisde. Hierop volgende een onderwijs carrière: Futselaar was gedurende 6 jaar docent politiek bij een communicatieopleiding aan hogeschool Saxion in Enschede, tot aan zijn verkiezing tot kamerlid (1).

In zijn nieuwe thuisstad Zwolle was hij 7 jaar gemeenteraadslid, waarvan de laatste 2 jaar als fractievoorzitter (1). Hierbij was hij onder andere woordvoerder op het gebied van financiën, veiligheid, onderwijs en economie. Daarnaast was hij een periode fractievoorzitter in Provinciale Staten (1), waar hij zich onder andere hard maakte voor verminderd antibioticagebruik in de landbouw.

Frank is de woordvoerder op (hogere) onderwijs, landbouw en natuur.

9. Maarten Hijink

TWEEDE KAMER WOORDVOERDER ZORG

'Waarom betalen werknemers steeds meer belasting en multinationals steeds minder? Draai het om!'

MEER OVER MAARTEN

Maarten Hijink is geboren op 24 mei 1983 in Bredevoort, een klein stadje in de Achterhoek. Hij groeide met zijn twee oudere broers en deed de Havo op het Christelijk college Schaersvoorde in Aalten.

Na de Havo studeerde Maarten Facilitaire Dienstverlening op het HBO in Deventer. Hij liep een half jaar stage in een achterstandswijk in Wolverhampton (Engeland). Daar leerde hij hoe je mensen in buurten kunt organiseren en hoe met kleine stapjes de omstandigheden van mensen kunnen verbeteren. In Engeland groeide zijn belangstelling voor de politiek en voor het werk van de SP in het bijzonder. Na het HBO verhuisde Maarten naar Wageningen om de verdieping te doen die hij zocht. In de twee-jarige masteropleiding met als specialisatie landbouweconomie en landbouwbeleid maakte hij kennis met de economische wetten die het politieke denken domineren.

Tijdens zijn studie werd Maarten actief voor de SP. In de Achterhoek werkte hij samen met anderen aan het opzetten van nieuwe afdelingen van de SP (1). Ook was hij lid en organisatiesecretaris van het afdelingsbestuur van de afdeling Doesburg (1).

In oktober 2006 ging Maarten aan de slag op de Tweede Kamerfractie van de SP. Eerst als campagne- en secretariael medewerker en vanaf 2007 als persoonlijk medewerker van Agnes Kant (1). In 2010 maakte hij de overstap naar de afdeling communicatie en persvoorlichting van de SP-fractie (1). Bij de Tweede Kamerverkiezingen in 2017 stond Maarten op plaats 13 van de kandidatenlijst van de SP (1).

Maarten is **getrouwd** met Niké en is **vader** van Arne en Tijn.

10. Peter Kwint

TWEEDE KAMER WOORDVOERDER ONDERWIJS, CULTUUR EN MEDIA (1)

Times are changing for the worse. Gotta keep a positive outlook - Madball

MEER OVER PETER

Toen ik 16 was en in de gehandicaptenzorg werkte besloot ik lid te worden van de SP. Omdat ik toen merkte dat het steeds lastiger werd om met de mensen die daar woonden leuke dingen te gaan doen. Er was simpelweg niet genoeg personeel voor. Ik vond in de SP een trouwe bondgenoot om te knokken voor dingen die nu niet kunnen, maar die wat mij betreft vanaf morgen meteen wel zouden moeten kunnen. Samen vechten voor verandering - klein en groot - is in al die jaren een rode draad gebleven.

[Peter is woordvoerder Onderwijs, Cultuur en Media \(1\).](#)

11. Cem Lacin

TWEEDE KAMER WOORDVOERDER INFRASTRUCTUUR EN VERKEER EN MILIEU (1)

Sterker door strijd! Scherpe analyses en collectief actie brengt ons vooruit!

MEER OVER CEM

Ik ben in 1986 geboren in Rotterdam waar ik nog steeds woon, **inmiddels getrouwd ben en trotse vader ben van Cayan en Lezan**. Mijn ouders zijn hier als gastarbeider naartoe gekomen en hebben keihard gewerkt in fabrieken, de schoonmaak en het onderwijs. Zij vertelden mij altijd dat Nederland het land was van mogelijkheden, zolang je maar hard je best deed op school en later op het werk.

Nu ik **vader ben van twee kinderen**, kijk ik vaak vooruit op het land waarin zij gaan opgroeien. **Daar maak ik me zorgen over**. Want kunnen **mijn kinderen** straks nog wel studeren, is dat voor hen betaalbaar? Komen ze aan een baan waarmee ze kunnen bouwen aan een toekomst? Krijgen ze voldoende kansen op de arbeidsmarkt en is hun naam geen sta in de weg?

Om mijn vragen en zorgen kwijt te kunnen ben ik actief geworden bij de SP, de partij bij uitstek die opkomt voor de belangen van alle Nederlanders. Studenten, arbeiders en zij die willen werken, migranten, LHBT'ers, alle Nederlanders. De afgelopen jaren hebben Rutte en zijn vriendjes goed voor zichzelf gezorgd, terwijl een groot deel van de bevolking heeft moeten inleveren.

Ongeveer 1 miljoen Nederlanders hebben moeite om de zorgkosten te betalen en ruim 400.000 kinderen leven in armoede, in ons welvarend land! Dat kan niet, dat mag niet! Ik wil deze mensen een stem geven, een stem in de Tweede Kamer. Samen met hen wil ik gaan

voor een sociaal Nederland waar de buurtbewoner, de arbeider, de student, de verpleger en de ouder met schoolgaande kinderen meer te zeggen heeft.

Dit krijgen we niet cadeau. We moeten er samen de schouders onder zetten en ervoor zorgen dat onze stem gehoord wordt. Als vakbondsman heb ik veel acties mogen voeren met schoonmakers, jongeren en fabrieksarbeiders. Mijn ervaring is dat de overwinning binnen handbereik is als wij ergens voor gaan staan en erin geloven!

[Cem is woordvoerder Infrastructuur en Verkeer en Milieu \(1\).](#)

12. Bart van Kent

TWEEDE KAMER WOORDVOERDER SOCIALE ZAKEN (1)

'Iedereen moet voldoende inkomen hebben om te kunnen leven. Of je nu werkt of een uitkering hebt. Daarom ga ik de strijd aan voor een hoger minimumloon.'

MEER OVER BART

[Bart is woordvoerder Sociale Zaken \(1\).](#)

13. Mahir Alkaya

TWEEDE KAMER WOORDVOERDER FINANCIËN, HANDELSVERDRAGEN, ICT EN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING (1)

Vergaande democratisering is broodnodig. Pak de macht!

MEER OVER MAHIR

Ik ben mijn opa, die als eerste van de familie naar Nederland kwam en jarenlang in de scheepsbouw heeft gewerkt, nog vaak dankbaar. Ik zou nergens liever geboren willen zijn dan in Nederland. Als geboren en getogen Amsterdammer [zit ik sinds 2014 namens de SP in de bestuurscommissie van Amsterdam Nieuw-West \(1\)](#). Ik ben trots op de diverse omgeving waarin ik ben opgegroeid en ik ben trots op mijn partij, die in het bestuur en op straat veel voor elkaar bokst voor mijn buurt en andere volksbuurten in Amsterdam.

In 2010 werd ik lid van de SP. Wij zaten toen in het dieptepunt van de grootste economische crisis sinds de tweede wereldoorlog. Ik noch mijn medestudenten in Delft hadden die crisis veroorzaakt, en toch kregen wij de rekening gepresenteerd. Er werd niet alleen bezuinigd op het onderwijs, maar op alles wat van ons allemaal is, van de zorg tot het openbaar vervoer. Het voelde onrechtvaardig, en het verbaasde mij hoe weinig verzet er was bij de organisaties die de klappen vingen. Toen besepte ik hoe ver ook veel bestuurders van de samenleving af staan. Ik kon niet aan de kant blijven staan terwijl de gevestigde partijen de financiële sector buiten schot hielden, de bestuurders in allerlei sectoren de klappen gewillig opvingen en de rekening bij het gewone volk neerkwam. De SP was de enige partij in Nederland die het verzet organiseerde en mensen bij elkaar bracht in plaats van tegen elkaar opzette. Mijn keuze was snel gemaakt.

Het ontnemen van de zeggenschap van mensen over hun eigen leefomgeving is niet alleen onrechtvaardig, maar ook onverstandig. Het resultaat is nu helaas te zien in onze samenleving. Veel publieke voorzieningen zijn uitgekleed en geprivatiseerd. De beste oplossingen voor onze alledaagse problemen halen de bestuurskamers niet, en ondertussen neemt de tweedeling en onvrede in de samenleving toe. Ik zit in de politiek om samen met

Nederlanders, ongeacht hun komaf, de macht terug te pakken van wereldvreemde politici en bestuurders.

14. Henk van Gerven

TWEEDE KAMER WOORDVOERDER ZORG (1)

'Marktwerking hoort niet thuis in de zorg.'

MEER OVER HENK

Ik ben geboren op 11 maart 1955 in het Brabantse dorpje Riethoven en opgegroeid in het zich snel ontwikkelende Zuidoost Brabant bij Eindhoven.

In de jaren zeventig studeerde ik medicijnen in Nijmegen. Daar was de SP toen al bijzonder actief met haar acties op het terrein van de gezondheidszorg zoals 'Voorkomen is beter' en de eigen huisartsenpraktijk 'Ons Medisch Centrum'. Daar zetten artsen in loondienst zich met een normaal salaris in voor de gezondheid van patiënten. Gericht op het voorkomen van ziekten, niet meer medicijnen voorschrijven dan nodig is en aandacht voor de mens achter de patiënt. Ik was meteen verkocht voor de 'geen woorden maar daden' partij en waar artsen werkten zonder er zelf rijk van te worden. Logisch dat ik lid werd en huisarts op Ons Medisch in Nijmegen en later in Oss.

Als arts kun je veel betekenen voor mensen op individuele schaal, maar je hebt de politiek nodig als je voor alle mensen gelijke kansen op een gelukkig leven wilt realiseren. Dan gaat het om gelijke toegang tot de zorg, het onderwijs, een fatsoenlijk inkomen en een goede woning en leefomgeving, om gezond werk. Omdat politiek gezondheidszorg op grote schaal is [ben ik uiteindelijk politicus geworden \(1\)](#).

[Eerst Statenlid in Noord-Brabant en wethouder in Oss \(1\) en daarna ruim tien jaar kamerlid \(1\)](#). Uiteraard hield ik me bezig met de gezondheidszorg maar ook met landbouw en natuur wat mij de [titel van Groenste politicus 2013 \(1\)](#) opleverde. Dieren moeten met respect worden behandeld en onze aarde en natuur moeten we koesteren voor onze kinderen en kleinkinderen.

Ik vind het een groot voorrecht om [Kamerlid te zijn \(1\)](#) en de publieke zaak te dienen. "Geluk is dienstbaarheid aan de samenleving", om Charlie Chaplin te citeren.

6. PvdA

1. Lodewijk Asscher

Ik wil dat iedereen een vaste baan, een fatsoenlijk salaris en een zeker pensioen krijgt – niet alleen de mensen aan de top. En ieder kind de kans heeft het beste uit zichzelf te halen.

Gelijk loon voor gelijk werk is de basis zodat Nederlandse werknemers niet uitgebuit worden door oneerlijke concurrentie uit Europa. En grote bedrijven betalen hier gewoon belasting, net als ieder ander.

We willen een fatsoenlijke samenleving, waarin we discriminatie en radicalisering bestrijden en zo onze vrije samenleving beschermen. Waar we minder schreeuwen en beter naar elkaar luisteren.

Ik doe een beroep op je. Het is tijd om op te staan. Tegen de politiek van verdeeldheid en ieder voor zich. Voor een toekomst waarin plaats is voor iedereen die iets moois wil maken van Nederland.

2. Lilianne Ploumen

"Een land waar je toekomst telt en niet je afkomst."

Lilianne Ploumen, geboren in Maastricht in 1962, nu inwoner van Amsterdam Nieuw West. "Je bent niet meer, maar zeker niet minder dan een ander" hield mijn moeder me voor. Een goede raad voor [de dochter](#) van de melkboer en opgroeit in het standenbewuste Maastricht. Goed je best doen op school was de opdracht die ik van thuis meekreeg – want dat was onze weg naar een goede baan. Ik was [het eerste meisje in onze familie dat naar de universiteit ging](#). Je eigen ervaring kun je niet zomaar op het leven van anderen plakken, maar ik weet wel dat Nederland het land is waarin je die kansen krijgt. Een land waar je toekomst telt en niet je afkomst. En dat is helaas niet meer zo vanzelfsprekend als het was. Ik houd ook van Nederland omdat we verder durven te kijken, over de grenzen heen. Want wat we voor ons zelf wensen dat wensen we ook voor anderen.

PORTEFEUILLES

Buitenlandse Zaken en Gezondheidszorg

3. Khadija Arib

[Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal \(1\)](#)

OVER MIJ: 40 jaar geleden kwam ze aan in Rotterdam, nu is ze onze [Kamervoorzitter \(1\)](#). 'Ik heb met vallen en opstaan uiteindelijk mijn weg kunnen vinden.'

(Filmpje)

4. Gijs van Dijk

OVER MIJ

"Ik heb mij vanaf mijn tijd in de studentenvakbeweging tot doel gesteld om mensen te laten zien dat zij een verschil kunnen maken. Dat we het meest bereiken als je samen optrekt."

Nederland is een prachtig land, en het gaat economisch weer goed. Toch is het voor veel mensen een onzekere tijd. Vaste contracten en goede arbeidsvoorwaarden lijken vooral weggelegd voor de directeur, terwijl de lasser op de scheepswerf of de medewerker in de supermarkt van tijdelijk contract naar tijdelijk contract hopt.

Ik heb mij vanaf mijn tijd in de studentenvakbeweging tot doel gesteld om mensen te laten zien dat zij een verschil kunnen maken. Dat we het meest bereiken als je samen optrekt. Want flexibilisering is geen natuurverschijnsel, [we kunnen daadwerkelijk een verandering voor elkaar krijgen \(2\)](#).

Als medewerker van de Algemene Onderwijsbond, en daarna vicevoorzitter van de FNV ben ik veel in gesprek geweest met jonge en oude Nederlanders die zich zorgen moesten maken over zaken die vanzelfsprekend moeten zijn. Zoals het kunnen betalen van de huur, of de boodschappen. Met de enthousiastelingen van Young and United heb ik laten zien dat we het verschil kunnen maken en het oneerlijke minimumjeugdloon is ingeperkt.

De PvdA is net als de FNV een organisatie die weet wat de problemen zijn waar mensen tegenaan lopen. Met die overtuiging heb ik dan ook gekandideerd als [Tweede Kamerlid voor de PvdA \(1\)](#). Ik wil me, net als nu bij de FNV, inzetten voor die sociale samenleving waar iedereen gelijke kansen op een mooi leven heeft.

5. Kirsten van den Hul

OVER MIJ

"Voor een rechtvaardig, veilig en vooral verbonden Nederland. Want alleen samen komen we vooruit."

'Emancipatie, is dat nou nog wel nodig?', vragen mensen mij vaak. Ja, zeg ik dan. Want het gaat goed in Nederland, maar nog niet goed genoeg.

De afgelopen eeuw zijn we veel opgeschoten. Dat zie je ook in [mijn 'herstory': binnen drie generaties ontwikkelden mijn voormoeders en ik ons van boerendochter die haar school niet mocht afmaken tot kandidaat-Kamerlid](#). Mede dankzij de Partij van de Arbeid, die bleef geloven in mensen zoals wij, door te investeren in sociale woningbouw, in werk, in onderwijs.

Het is die Partij van de Arbeid waarbij ik me aansloot. Een partij die gelooft in kansen en vooruitgang, voor iedereen. Een inclusieve partij, die niet vanuit angst maar vanuit vertrouwen bouwt aan een betere toekomst. Een partij voor mensen die wat te winnen hebben. En die zijn er nog genoeg.

Daarom wil ik me namens de PvdA de komende vier jaar inzetten voor een eerlijke arbeidsmarkt; voor de emancipatie van het ouderschap; voor toegankelijk, goed en betaalbaar onderwijs; voor duurzame internationale samenwerking en voor een samenleving zonder seksisme, racisme, discriminatie en polarisatie. Kortom: voor een rechtvaardig, veilig en vooral verbonden Nederland. Want alleen samen komen we vooruit.

6. John Kerstens

OVER MIJ

'[Kamerlid Kerstens \(1\)](#) komt op voor gewone mensen' schreef de NOS. En zo is het. Het verschil maken voor mensen die het allemaal niet cadeau krijgen, die niet de hoogste

opleiding of het hoogste inkomen hebben. Die hun best doen, maar af en toe ook een steuntje in de rug nodig hebben. Zich soms zorgen maken, en willen dat die zorgen serieus worden genomen. Dat is waar ik 't voor doe. Nu (en hopelijk straks) [in de Tweede Kamer \(1\)](#), hiervoor bij de FNV.

[En met resultaat: zaken waarover ik voordat ik naar Den Haag kwam een roepende in de woestijn was, staan er nu op de agenda\(2\)](#). Worden vertaald in wetten en in acties. Een fatsoenlijkere arbeidsmarkt voorop. Waarop mensen niet worden gezien als kostenpost, maar als het grootste kapitaal van een bedrijf. Waarop mensen die elkaars collega zijn niet tegen elkaar worden uitgespeeld, maar samen werken aan de toekomst. Hun toekomst, en die van onze samenleving.

Kijk hier, op Twitter of op Facebook hoe ik daarvoor, en voor andere zaken, knok. [Of nodig me gewoon een keer uit \(4\)](#)!

7. Attje Kuiken

OVER MIJ

"Kinderen zijn mijn grootste drijfveer als Kamerlid."

Geboren in Groningen, verhuisde ik op mijn tiende van Hoogezand-Sappemeer naar Ferwerd in Friesland. Na een HBO-studie in Leeuwarden ging ik studeren aan de Universiteit van Tilburg. Inmiddels woon ik al weer heel lang in Breda waar ook [onze dochter](#) is geboren. [Sinds 2006 ben ik lid van de Tweede Kamer \(1\)](#). Kinderen zijn mijn grootste drijfveer als Kamerlid. Zij zijn kwetsbaar.

Daarom:

- Werk ik met GroenLinks samen aan een initiatiefwetsvoorstel om de belangen van kinderen in de asielprocedure beter te borgen, zodat ze niet alleen afhankelijk zijn van hun ouders maar er ook gekeken wordt naar het welzijn, gezondheid en ontwikkeling van de kinderen zelf.
- Heb ik heb me hard gemaakt voor versoepeling van de gezinshereniging, waardoor ook meerderjarige kinderen hun ouders na mogen reizen.
- Hebben we meer geld vrijgemaakt voor onderwijs aan asielkinderen en strijden we voor de kwetsbare positie van LHBT vluchtelingen..

Zo werken we elke dag aan een meer rechtvaardig asielbeleid. In mijn vrije tijd loop ik hard en duiken vind ik het mooiste wat er is.

8. William Moorlag

Beschrijving ontbreekt

9. Henk Nijboer

OVER MIJ

"In gepolariseerde tijden wil ik verbinding en samenwerking zoeken op basis van onze progressieve idealen."

De strengste bonuswetgeving van Europa, een harde aanpak van sprinkhaankapitalisten, meer werkgelegenheid en bescherming van onze verzorgingsstaat. Daar heb ik de afgelopen jaren [als financieel woordvoerder \(1\)](#) aan gewerkt en daar wil ik graag mee doorgaan.

Ik sta voor een harde aanpak van belastingontwijking door multinationals, investeringen in nieuwe banen, goede sociale voorzieningen en minder ongelijkheid. Ik geloof in een vrije en tolerante samenleving, waar je zelf mag bepalen van wie je houdt en met wie je trouwt.

[Als Groninger blijf ik strijden voor de veiligheid, leefbaarheid en werkgelegenheid van de Groningers in het aardbevingsgebied.](#) De gaskraan moet verder dicht, mensen met schade moeten sneller geholpen worden en een vast deel van de gasbaten moet in het noorden worden geïnvesteerd.

In gepolariseerde tijden wil ik verbinding en samenwerking zoeken op basis van onze progressieve idealen. Met partijgenoten, maatschappelijke organisaties en andere partijen. Voor een sterker en socialer Nederland.

7. PvdD

1. Esther Ouwehand

[Fractievoorzitter in de Tweede Kamer en partijleider \(1\)](#)

Esther Ouwehand is [sinds november 2006 Kamerlid voor de Partij voor de Dieren en sinds oktober 2019 fractievoorzitter in de Tweede Kamer \(1\)](#). Ondanks [deze jarenlange ervaring in politiek Den Haag \(1\)](#) voelt Esther zich nog steeds meer activist dan politicus.

“Ik voel me [als volksvertegenwoordiger \(1\)](#) vooral onderdeel van een beweging die allang gaande is in de maatschappij. Die beweging was toe aan een politieke stem.”

Esther Ouwehand werd na haar studie Beleid, Communicatie & Organisatie aan de Vrije Universiteit in Amsterdam marketing manager bij een uitgeverij voor tijdschriften. Na een jaar of vijf had ze genoeg gezien van het bedrijfsleven – net in de periode dat de Partij voor de Dieren werd opgericht. Ze was direct enthousiast over het idee van een partij die exclusief opkomt voor dierenbelangen. Ze zegde in 2004 haar baan bij de uitgeverij op en werd [coördinator van het partijbureau. In die functie heeft zij gewerkt aan de opbouw van de partijorganisatie \(1\)](#).

Twee jaar later, toen de Partij voor de Dieren twee zetels veroverde bij verkiezingen van 2006, [betrad ze samen met Marianne Thieme de Tweede Kamer \(1\)](#) voor de eerste politieke partij ter wereld die de belangen van niet-soortgenoten als vertrekpunt voor haar politieke beleid kiest.

Toen Thieme in 2019 afscheid nam van de Tweede Kamer [nam Ouwehand het stokje van haar over als fractievoorzitter en partijleider van de Partij voor de Dieren \(1\)](#). Op het partijcongres op 26 januari 2020 maakte ze bekend zich kandidaat te stellen voor het lijsttrekkerschap van de verkiezingen in 2021.

“De tijd is nu. Ons landbouwsysteem laat op schrijnende wijze zien wat er misgaat als groei de heilige graal is. Met rampzalige gevolgen voor dieren, mensen, natuur en milieu. We kunnen het tij keren door te kiezen voor een fundamentele systeemverandering: het moet kleinschaliger, plantaardiger, duurzamer, zonder gif, zonder kunstmest en zonder grootschalige uitbuiting van weerloze dieren.”

Ouwehand zet zich niet alleen in de Kamer in voor dierenrechten maar is ook regelmatig in het land te vinden als gastspreker op congressen, evenementen en demonstraties.

2. Lammert van Raan

[Tweede Kamerlid \(1\)](#)

Lammert van Raan studeerde Bedrijfskunde aan de Universiteit van Groningen, en werkte jaren in de internet/telecomindustrie. Sinds 2006 is hij lid van de Partij voor de Dieren en vanaf [2009 vervult hij diverse politieke functies \(1\)](#). In [2012 besloot hij meer tijd te besteden aan het uitdragen van de politieke idealen van de Partij voor de Dieren \(1\)](#).

Voordat Lammert Tweede Kamerlid werd, [deed hij politieke ervaring op bij de PvdD in alle niet-landelijke politieke lagen \(1\)](#). Hij begon als vertegenwoordiger in het waterschap Amstel, Gooi en Vecht (1). In dat waterschap hield hij zich intensief bezig met het tegengaan van de misplaatste jacht op de muskusratten en de vervuiling van oppervlaktewater door bestrijdingsmiddelen. Daarnaast was hij een van de eersten die namens de PvdD het belang van de circulaire economie aangaf.

[Als duo-raadslid ondersteunde Lammert vanaf 2010 het raadslid in Amsterdam \(1\)](#). Daar maakte hij van dichtbij mee hoe groot de invloed van de gemeenteraad is op de directe leefomgeving van mens en dier. Zijn portefeuilles waren Ruimtelijke Ordening en Infrastructuur & Duurzaamheid. Op het gebied van Ruimtelijke Ordening maakte Lammert zichtbaar hoe het waardevolle groen in de stad als derderangsburger steeds het onderspit moest delven voor de bouwwoede van de opeenvolgende Colleges.

[Vanaf 2015 vertegenwoordigde Lammert de Partij voor de Dieren in Provinciale Staten van Noord-Holland \(1\)](#). Daar waren zijn portefeuilles Economie, Energie en Ruimtelijke ordening. In de Staten maakte hij, samen met andere partijen een vertaling van de landelijke klimaatwet als initiatiefvoorstel. [Daarnaast organiseerde hij aansluitend een klimaat symposium, maakte een discussienota over ABP-beleggingsbeleid, pensioenbeleid en kwam met een initiatiefvoorstel 'duurzaam inkopen' \(2\)](#).

[In 2017 trad Lammert toe tot de Tweede Kamerfractie \(1\)](#). Tot zijn portefeuille behoren onder meer Infrastructuur, Financiën, Onderwijs, Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

3. Frank Wassenberg

[Tweede Kamerlid \(1\)](#)

Al in zijn vroege jeugd in Zuid-Limburg was Frank Wassenberg gefascineerd door dieren en de natuur. Als kind wilde hij niets liever dan bioloog worden.

Geen wonder dat hij na zijn middelbare school biologie ging studeren. Tijdens die studie werkte hij met proefdieren, maar hij wilde zich niet neerleggen bij het vanzelfsprekende gebruik daarvan. [Mede daardoor groeide het besluit om zijn kennis en kunde als bioloog in te zetten om dierenleed te verminderen \(1\)](#). Frank werkte na zijn afstuderen als beleidsmedewerker bij Bont voor Dieren, Proefdiervrij en de Koningin Sophia-Vereeniging tot Bescherming van Dieren.

In 2007, kort nadat de Partij voor de Dieren met twee zetels de Tweede Kamer binnenstormde, werd Frank politiek actief. [Van 2007 tot 2011 en in 2015 was Frank fractievoorzitter van de Partij voor de Dieren in de Provinciale Staten van Limburg \(1\)](#). Als Statenlid diende hij in 2015 een motie in waarmee Limburg zich uitsprak tegen de vrijhandelsverdragen TTIP en CETA. [Die motie werd met brede steun aangenomen \(2\)](#), waarmee Limburg de eerste provincie was die zich verzette tegen TTIP en CETA.

[In 2015 en 2016 was Frank tijdelijk Tweede Kamerlid, als vervanger van Esther Ouwehand. Sinds maart 2017 is hij terug als Kamerlid, nu via een eigen zetel \(1\)](#). Frank houdt zich onder meer bezig met de omschakeling van fossiele brandstoffen naar duurzame energie, met de gaswinning in Groningen (die de Partij voor de Dieren zo snel mogelijk wil beëindigen), met luchtkwaliteit, milieu en milieucriminaliteit en met een aantal dierenwelzijnsdossiers, waaronder proefdieren en biotechnologie bij dieren.

4. Eva van Esch

[Tweede Kamerlid \(1\)](#)

Eva van Esch (1986) [is per 9 oktober 2019 Tweede Kamerlid \(1\)](#) voor de Partij voor de Dieren. [Tot haar overgang naar de Tweede Kamer was Eva fractievoorzitter van de Partij voor de Dieren in Utrecht \(1\)](#). Daarnaast werkte zij als [communicatiemedewerker en social](#)

media manager op het partijbureau van de Partij voor de Dieren (1), en was zij manager bij de Animal Politics Foundation. Eva studeerde HBO Journalistiek en volgde een master Milieu-Maatschappijwetenschappen aan de Radboud Universiteit in Nijmegen. Ze liep stage bij Natuur en Milieu en voerde haar masterscriptie uit bij Milieu Centraal.

Eva is opgegroeid in Hurwenen, waar haar vader een biologische bakkerij aan huis had. Sinds december 2018 is ze moeder van de tweeling Luna en Majú en woont ze met haar gezin in Utrecht. Eva: “Werken bij de Partij voor de Dieren is voor mij werken aan een samenleving waarin alle levende wezens tot hun recht komen. Ik ben trots op onze mooie partij en wat we bereikt hebben met onze compromisloze vorm van politiek bedrijven. Ik ga me de aankomende 1,5 jaar als Tweede Kamerlid (1) hard maken op de dossiers Infrastructuur, Waterstaat en Milieu en Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Onderwerpen waar ik me zeker voor wil inzetten: geen verbreding van de A27, een landelijk verbod op het oplaten van ballonnen en een landelijk vuurwerkverbod.”